

169. & numero 172. & 176. ubi etiam in id adducit Hermonopolium in promptuario juris, libro 1. cap. cap. 4. pag. 31. ad fin. observareque Duarenium in eadem leg. si debitori, & Cujac. lib. 3. observat. cap. 39. tradit.

7 Idemque de jure Canonico † tempus concessum est, text. in cap. Quoad consultationem 15. de sentent. & re judic. & in cap. Querenti, 26. de offic. & potest. judic. deleg. estque receptissimum, ut asserit Nicola. Boerius decis. 45. numero 1. & cum eo Petr. Barbof. ubi supra n. 177.

8 Et id ipsum tempus quatuor mensium; etiam in jure confessio † in causa civili (cum pro judicato habeatur, l. 1. D. de confes.) observandum erit, probaturque in l. Certum, 6. §. fin. D. eod. tit. cujus sunt verba: Confessi utique post confessionem, tempora quasi ex causa judicati habebunt, per quem ita tenent Felin. in d. cap. querenti, numer. 7. extra de offic. & potest. jud. deleg. Vincent. Carot. d. except. 53. numer. 3. Petr. Barbof. ad d. l. si debitori, numer. 163. & sequenti, Licet de generali consuetudine idem ipse ibi, numero 189. & sequenti, pluribus relatis, hodie confessis in jure decem tantum dierum spatium non vero, quod condemnatis datur, concedi testatur, probari tamen in eo loco ubi lis vertitur hujusmodi consuetudinem debere, aliter concedi dilationem, quæ judicatis datur, & numero 191. Quod an in sponte confessis, aliisve procedat? per eum ibi numer. seqq. videre licebit.

9 Condemnatus autem non solum per sententiam Judicis Ordinarii, sed etiam arbitri, * prædicti temporis dilatione gaudet, suspendique interim sententiæ executionem debere, docent Bart. in l. 3. quæst. 1. D. de legat. 1. Bald. in d. c. querenti (ubi etiam Felin. limit. 3.) de offic. de legat. Jas. in d. l. debitoribus, n. 7. D. de re judic. Vincent. Carot. in d. except. 53. n. 5. Cum arbitraria ad instar judiciorum redacta sint, Julio Paulo auctore in leg. 1. D. de recept. arbitrar.

10 Et in condemnato ex juramento † descissorio observant Afini. de execut. §. 9. cap. 101. numer. 8. Bellon. in §. Omnis, numer. 4. instit. de verb. oblig. Carot. ubi sup. numer. 3. Idem in condemnato ex juramento descissorio.

11 Nec solum hujusmodi dilationem principali concedi debitori, sed & ejus fidejussori, * est text. in dict. l. fin. §. fin. C. de usur. rei judic. glos. fin. in d. l. 1. D. judicatum solvi, Vincent. Carot. d. loco, numero 2.

12 Ex quibus & indebitore ex publico, * guarentigioque instrumento idem imò à fortiori) videbatur asserendum; cum potentior sit res judicata, quippe, quæ de jure communi executionem merebatur, non verò publicum instrumentum: ideoque non minori spatio ad solutionem debet arctari debitor ex instrumento, quàm ex sententia, quæ in rem judicatam transivit. Qua tamen de re videndus Carot. d. except. 53. numer. 4. Seraphin. de privileg. juram. privileg. 77. numer. 5. Jacob. Menoch. de arbitrar. casu 17. numer. 5. Borgnin. Cavalc. decis. 48. numero quadragesimo-quinto par. 2. & aliis adducti per Carot. supra.

13 Quod quidem tempus, dilatioque speciali paupertatis * favore concessa fuit, ut ex dictis juribus hujusmodi tempus concedentibus colligitur; glos. in dict. leg. si debitori, vigesima-prima, Verbo, dandum, Digestis de judiciis, & in dict. leg. debitoribus, trigesima prima, verb. Contumaciam, D. de re judic. Divitibus namque hujusmodi denegatur spatium, ut monstrant jura, & glossæ relatæ, notantque Cyn. in leg. unic. paragrapho Exactio, Cod. de rei uxor. actio Ripa in leg. Ita stipulatus, numero octuagesimo primo, Digestis de verbor. obligat. Alexand. Velasco de Priv. Pamp. Tom. I.

in dict. leg. debitoribus, numero vigesimo primo, ad fin. Felin. in d. capit. quoad consultationem, numero 9. ad fin. extra de offic. & potest. judic. deleg. veriorum & æquiorum sententiam dicit Addit. ad Roman. singul. 365. Vincent. Carot. ubi supra, n. 17. Petr. Barbof. ad d. l. Si debitori, 21. nu. 180. D. de judic.

14 Quod tamen verum credit Carot. supra, ac procedere, quando debitum est leve, * commodum & facile posset debitor illud solvere: cum quo sentit Barbof. ubi supra. quem super hoc plenè agentem consulè, n. 183. ad n. 188. inclusivè.

15 De jure verò Regio Partiarum quadrimestre à jure communi noviori debitoribus pauperibus concessum, ad decem * tantum dierum spatium redactum fuit, per leg. 5. titulo 27. & l. 7. titulo 3. partit. 3.

Quod & de recentiori Ordinamenti, Regiæque novæ Collectionis jure in debitoribus pecuniarum confirmatum est; coarctatum tamen, si sententia, & condemnatio super aliis rebus mobilibus, sive immobilibus sit: in quibus usque ad tertium tantum diem executionem differri; exinde verò executioni sententiam mandari; disponit text. in l. 13. titul. 16. lib. 3. Ordinam. & l. 3. tit. 27. libro quarto novæ Reg. Collect.

Quidque circa hoc observetur, constitutumque sit in Portugalliæ Regno, tradit Petr. Barbof. d. loco, num. 179. & sequentibus.

16 Post transactum verò hujusmodi tempus, inceptamque executionem, intra unum * naturalem diem debitor (etiam pecuniæ) solvere debet, post quem (licet in continenti solvat) ad decimam, & expensas tenetur, ex dispositione tex. in l. 26. tit. 21. lib. 4. novæ Reg. Collect. quod hodiè ad tres naturales dies (septuaginta scilicet & duas horas, ex hora inceptæ executionis) per Pragmaticam sanctionem latam in Curia Matriti, ac promulgatam anno 1610. die 21. Julii, profectum est.

17 Condemnatus verò in actione reali, * etiam de jure communi statim restituere tenebatur dilatio, arbitrio tamen Judicis; text. in §. 1. institut. de offic. judic. glos. in dict. l. Si debitori, 21. verb. Dandum, D. de judic. glos. 1. in fin. in l. 3. D. de usur. glos. in dic. Querenti, verb. Quadrimestre, extra de offic. deleg. glos. in l. Si cum exceptione, §. Quod si homo, & ibi Bart. & in §. Quatenus, D. de eo, quod met. causa, text. de jure Regio in d. l. 5. titul. 27. & l. 7. titul. 3. part. 3. Bart. in l. fin. C. de execut. rei judic. & in l. Cum res, §. Si Stichus, notab. 3. D. de legatis 1. Jas. (receptam sententiam dicens) in dict. l. Debitoribus, numer. 13. D. de re judic. & in l. Si arrogator, numero 60. D. de exceptio. Nicol. Boer quæst. 45. numero 9. Afini. in praxi de execut. §. 9. capit. 101. numero 8. & alii, cum quibus tenet Vincentius Carot. de except. contra præjud. sentent. vel damnosam execut. d. except. 53. text. ad id etiam allegans in d. l. unic. §. Exactio, C. de rei uxor. action. ubi exactio dotis in rebus immobilibus fit in continenti, Petr. Barbof. dict. l. Si debitori, n. 179. D. de judic.

18 Idemque & in obligatione personali ad certam rem * tradendam, quam statim tenetur restituere condemnatus, cessatque in eo casu dilatio, Vincent. Carot. dict. except. 53. numero 12. versiculo, Ampliatur secundo allegat glossam mag. in fin. in dict. l. In fideicommissi, 3. D. de usur. quæ tamen id non dicit, probat, autem dict. Regia l. 5. titulo 27. part. 3. videndusque circa hoc Petr. Barbof. in dicta l. Si debitori, n. 178. & 199.

Dolo enim non videtur, qui solvere; vel restituere tenetur, nec cum potest, restitui, dilationibusque

(etiam legalibus) utitur ; argument. l. 1. §. Est autem, & ibi notat Paulus Castrensis, D. de positi.

Undè æquissimam dicebat Seneca libro 3. de benefic. hanc vocem, Redde quod debes, Indeque factum est, ut contra debitores creditum solvere differentes, apud plures nationes gravissimæ, ac diversæ constitutæ fuerint pœnæ.

19 *Egyptii** cum olim ad æs alienum contrahendum faciles essent; ad solutionem vero tarpi, fallaciisque ad creditores circumveniendos uterentur; ne liceret eis corpora, quæ libera sunt obligare; *Asyris* *Agypti* Rex hanc promulgavit legem: Ne alites pecuniam mutuam accipere liceret, quàm si debitores patrum cadavera pignori obligassent. Eademque lege cautum est, ut si debitor æri alieno non satisfaceret, neque in paterno, neque in alieno quovis sepulcro sepeliri fas esset, ut testatur Herodot. & Diodon. Siculus adducti per Annæum Robert. rerum judicatar. libro 2. capit. 5. folio 373.

20 Ex duodecimque tabularum † jure tantus fuit contra debitores non solventes rigor; ut eos creditoribus dilaniandos tradi permiserit, ut ex d. jam relata lege constat, scripseruntque Aul. Gelli. Carol. Sigon. Covar. Menochi. Thesaur. & alii nu. 4. adducti.

Cujus tamen legis immanitas (quasi magis ad terrorem, quàm ad usum tenderet) è media juris prudentia penitus fuit ejecta, eique lex successit *Petilia*, * qua ne quis ob pecuniam in vinculis detineretur, sed ejus bona essent creditoribus obnoxia, fuit cautum, ut affirmat Livius 1. decad. lib. 8. Quæ postmodum lex à Cæsareo, Pontificioque jure fuit approbata in l. Ob æs, 12. cum auth. seq. C. de Action. & oblig. & in cap. 2. extra de pignor. latè tradit Philipp. Paschal. de virib. patr. potestat. 2. part. capit. 9. n. 84. & sequenti.

22 Lege etiam Divina * debitores, eorumque filii creditoribus addicebantur, & ad septimum usque annum eis pro debito serviebant, Deuteron. cap. 15. & Regium l. 4. cap. 4.

23 Cui similes sunt leges Regiæ † in l. 2. titul. 8. l. 3. Fori leg. & in l. 13. ibi: *Eotrofi sean entregados del cuerpo del debdor.* & in l. fin. in fin. tit. 20. cod. lib. 3. Fori leg. text. in l. 4. titul. 16. lib. 5. novæ Reg. Collect. fuit atque etiam *lex Styli* quam longissimo testatur usu receptam Gaspar. Bacça de inope debitore, capit. 1. n. 56.

24 Utrùm autem hæc eadem Regia dispositio, si à principio, * debiti que contracti tempore, in eadem egestate debitor constitutus erat, locum habeat? videbimus quæst. seq.

Ex quibus omnibus (de jure præsertim Regio) debitorem quantumvis pauperem statim à creditoribus in prædictis casibus, ex præfatisque obligationibus conveniri posse, executionique nulla, vel minima data dilatione, locum fore, elicitur. Circa quod tamen advertenda, quæ sequenti notamus quæst.

Licet autem pauperum debitorum jure Regio deterior sit facta conditio, quàm antea jure fuerant communi, adhuc tamen patens eis facilisque aditus relictus est; quo ab instantibus creditoribus, eorumque acerbitatibus liberentur, sufficientique temporis spatio solutionem commodè facere valeant, seque possint tueri, an interim executionis fulgur evadant, Principem adeundo, eique offerendo preces, quatenus eorum paupertate & impotentia attenda, moratorias dignetur literas concedere: frequenter assolet Princeps † indulgere, text. est

2 in lib. 2. & in lib. Universa 4. C. de precib. Imperat. offerend. & ibi Scribent bonus de jure Regio text.

in l. 33. tit. 18. part. 3 & in l. 4. titul. 24 ead par. Et sic quotidie has moratorias Regias literas pauperibus, rusticisque laboratoribus concedi testantur Azeved. in l. 2. tit. 14. numero 33. & seqq. lib. 4. novæ Reg. Collect. Castillo de Bovadilla in Politica, lib. 2. cap. 6. numero 125. & lib. 3. capite 13. numero 20. Gaspar. Rodrig. de annuis reddit. cap. 9. numero 16. & 26. lib. 3. Marc. Anton. Cucch. in tractat de morator. præscript. numero 14. ubi tales dilationes ubique ferè apud Italos Principes, Romæ, Venetiis, Mediolani, atque aliis Principium Curiis in usu esse, dicit, Rebuff. in tract. de liter. dilator. & annalib. & quinquennal. Antonin. Thesaur. dec. Pedemont. 186. per tot. Vincent. Carot. de remed. contra præjudic. sentent. vel damnosas execution. except. 168. numero 1 Carol. de Graf. in tract. de except. ad mater. statut. excludent. omnes exceptiones accept. 32. numero 3. Lucas Mathæ. de Apicella in tutamine pauper. tit. 2. de moratoria Principis, numero 2. vers. Alii verò ubi, quòd tota die Principes has literas concedunt, Alexand. Trentacinq. variar. resolut. lib. 3. tit. de solut. resolut. 1 numero 1. Pyrrh. Maur. in tract. de fidejussor. 1. par. princip. in prælud. 3. particula, & sectionis, c. 2. aliàs 11. per tot. Nicol. Genua de scriptura privat. lib. 3. tit. de literis judicialibus, seu dilatoriis, vel moratoriis, numero 1. & seqq.

Sic & decoctis † mercatoribus quotidie Principes, ejusque Ministros salvi conductus literas concedere solere, ne intra certum tempus molestentur, testatur Joann. Baptista Marchesan. de commission. 3. par. cap. 1. de commissione super dilatione moratoria, numero 49 nisi malitiose decoctis, ex Verallo decis. 273. p. 1. Bald. Coccia. & aliis, & numero 69. ita etiam Math. Luc. de Apicella ubi supra numero 33. pulchrè Anton. Hering de fidejussorib. cap. 5. numero 104. O'vald. Hilliger. in Donel enucle. lib. 22. capite 9. lit. H, Meland. Moll. aliosque in id allegans, qui decoctoribus, & abuforibus, qui bona sua obligurierunt dilationem moratoriam denegandam asserunt, eis tamen concedendam, qui fortunæ injuria ad egestatem devenere: quos in foelices debitores appellat. Et qui in dilatione justitiæ? infra notabimus.

Nec obstat per hujusmodi concessionem jus tertii lædi, minusquè videri solvi creditori, cum minus solvere dicatur, qui † post tempus solvit, l. Si cui, 12. §. fin. ff. de verb. signific. ubi hæc. Jure consil. Cajus adjicit, Minus solvit, qui tardiùs solvit. : nam & tempore minus solvitur l. 1. §. Editiones, vers. Nam dies solutiones, & ibidem notat gloss. verb. Summa, ff. de edend. §. Tempore, instit. de actionibus.

Ideoque tales dilationes, moratoriasque literas concedi non posse, cum in tertii vertantur præjudicium * hujusmodique rescripta, nec solere Principes concedere, nec valere, probat text. in l. Rescripta 7. (ibi *Nisi forte sit aliquid, quod non lædat alium, & prosit petenti*) de precip. Imper. offerend. text. in l. Autoritatem 3. & ibi gloss. verb. Postulatis. C. unde vi, text. in l. 2. §. Merito ait prætor. D. ne quid in loco publico, text. in l. Nec. avus 4. (ibi: *Nec in cujusquam injuriam beneficia tribuere, moris est nostri*) C. de emancipat. l. Impuberi, 41. ff. de administrat. tutor. l. Sciendum, 18. ff. ex quib. caus. major. capit. Rescripta 25. quæst. 2.

Cui respondetur objectioni rescripta, quæ jus tertii aliquantulum, non tamen graviter † lædunt, 29 justæ concedi posse, text. (sic intelligendus) in d. l. 2. §. Si quis à Principe ff. ne quid in loco publico, & ibi notat gloss. fin. in secunda solutione, text. in l. 1. §. Sunt autem qui putant, ff. ne quid in flumine publico, text. in l. Si quis sepulchrum, 12. D. de religio.

glos. & sumptib. funer. Et in terminis, & casu nostro (in quo tertius leviter læditur principaleque jus integrum conservatur) est text. in l. Quoties 2. C. de precib. Imperat. offerend. glos. in d. l. Rescripta, 7. verb. Non lædat, C. eod. & in d. l. Nec avus, 4. verb. Injuriam, C. de emancipat. & expressior de jure Regio text. in terminis in d. l. 33. tit. 18. part. 3. ibi: Et tal carta como quier que reciba por ella algun agramiamento a quel a quien deven el debdo, por todo esso en salvo finca lo suyo. Præponderat enim damnum, quod pauper debito ex accelerata, & in tempestiva solutione pareretur: ei, quod ex dilatione creditori sequi posset, cum tantum differatur aliquandiu, non ex toto debitum extinguatur, aliquidvè de ipsa principali sorte, nec usuris (si debebantur, ut latius infra) detrahatur sed salvum creditoris remaneat jus.

Neque enim (ut inquit Ulpian. in l. Debitori meo, 21. D. de judic.) magnam damnum est in mora medici temporis. Etiamque si tempus nimis breve non sit: ex eo enim quod hujusmodi moratoriae dilationis exceptio, dilatoria est; modici * etiam est prejudicii, ut argumentum præstat (præter text. in d. l. Quoties, 2. C. de precib. Imper. offer. & d. l. Part.) text. in l. Si fidejussor, 29. §. Quædam D. mand. Quo fit, ut restitutio * denegetur ei, qui alias restituenda foret, si opponere, vel probare exceptionem omisit dilatoriam, cum pro modica læsione restitutio concedi non soleat, text. in l. Scio, 4. ff. de integ. restit. ubi id in specie notat Bald. & in l. Peremptorias, numer. 18. C. sentent. rescind. non posse, Felin. in capit. Fraternalitatis numer. 6. vers. Fallit secundo, extra de testibus Marc. Anton. Cucchu. (latè hanc comprobans sententiam (de morator. præscript. numer. 257. & tribus sequentibus. Quanto autem tempore dilationes hæc concedi possint; videbimus infra.

In his igitur possunt, & solent facillè Principes rescripta, moratoriasque literas concedere. Quinimò ad Principes * qualiter pauperibus debitoribus provideatur; sublevamenque præstetur, cura spectat, text. in auth. De non eligend. secundo nubent. in princip. & in auth. Ut determinat. sit. numer. 2. Cum vero, auth. De fidejussorib. §. Agnoscant; ibi: In elicibus debitoribus auxiliamur. Inde Ovid. de Pont. lib. 2. Eleg. 11.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis. Quæ aliquibus Principibus, Legislatoribusque adeo cordi fuit; ut non solum pauperibus debitoribus dilationem concederent; sed aliquam debiti partem (creditoribus quantumvis invitis (mitterent. Inter quos Solon * Atheniensium sapientissimus Legislator) id primum in sua Republica statuit, ut debitoribus pauperibus aliqua remitteretur debiti pars, ut in ejus vita Plutarc. tradit, cujus meminit Cona. lib. 4. c. 24. num. 7. ejus referens verba, quæ sunt: Hoc primum in Republica constitutum, cum debita deoreto rescidisset, & debitorum remissione feneratoris mediocritate levatos pauperes, satis sibi factum putasset. Et hanc humanitatem, & benignitatem Sysacethiam vocasse, Quod verbum debitorem levamen significat. Mentionem quoque de his faciunt Petr. Gregor. lib. 22. Syntagm. cap. 4. Renatus Chopin lib. 3. de morib. Paris. tit. 2. n. 9. Anneus Rober. lib. 2. rer. judic. c. 5. & lib. 4. cap. 18.

Julius Cæsar * dum Dictatura fungeretur, non solum creditores in sortem principalem, & ad ejus solutionem quidquid interesse nomine à debitoribus accepissent, computare edicto jussit, sed etiam quoad debiti principalis residuum, teneri creditores in solutum bona soli recipere, habita consideratione, factaque taxa valoris, quem ante bella civil ja habebant, decrevit. In quo quarta ferè valoris pars creditoribus minuebatur.

Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Cajus item Licinius, * & Lutatius Sextus Tribuni, legibus sanxerunt, ut computatis à creditoribus in sortem ad debiti solutionem usuris, reliquum quod superesset, tribus annis æquis portionibus solveretur, referunt Petr. Greg. & Renat. Chop. ubi supra.

Nec creditor ipse acerbum se actorem * adversus pauperem debitorum ostendere debet. ut inquit Ulpian. in l. Si bene, 33. D. dummodo non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum instantia humanum, & magis in terminis probat Imperatoris Valentiani responsum in novella post Codic. Theodosianum, tit. 7. de indulgentiis. Debita (inquit) non oportet exactione finire, sed humanitate, & miseratione. Hancque erga debitores pauperes creditorem humanitatem, divinæ quoque literæ suadent: Exodi cap. 22. Si pecuniam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum tanquam exactor. ubi Abulens. quæst. 15. fol. 240. Exactorem creditorem intelligit, qui cum magna durtia, & austerè debita petit, impotentemque debitorem opprimit. De quo per Isaiam conqueritur Dominus, cap. 58. Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. ubi ex D. Hieronym. interpretatur Nieol. de Lyræ verbum illud Repetitis, id est, Exigitis. Additque ibi. D. idem Hierony. col. 2. non esse absque periculo repetere, sive exigere pauperem, qui solvendo non sit; ita etiam expendit Michael Solon. 1. par. de justit. quæst. 62. art. 8. controvers. 3. col. 956. Diciturque Deuteronom. capit. 24. Cum repeteris à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus sed statim reddes ei ante solis occasum, ut dormiens in vestimento suo benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

Ex quibus summa cum æquitate, summaque cum ratione, ac de justitiæ honestate * moratorias literas pauperibus debitoribus per Principem concedi constat. Idque etiam ex præsumpta creditoris mente, vel quæ saltem in tali casu esse debebat, secundum benè ordinatam charitatem, ut tenent, lateque firmant (contrariis respondendo) Marc. Anton. Cucchu. d. tract. de morat. præscript. num. 7. & sequentibus. Antoni Thesaur. decis. 186. numer. 3. Osuald. Hiliger. in Donel. enucleat. lib. 22. capite 9. lit. N, pag. 272. col. 2. in princip. Cujuslibet appendicis loco verba referre. Ex quibus omnibus (inquit) jam liquet, hoc jus non ita odiosum esse, aut æquitati adversari, sed (modò abusus absit qui frequens est, juxta requisita relata, summam rationem habere, etiam naturalem, ac legi Divinæ, charitativæ Christianæ convenientem. Vide Thesaur. decis. 185. numero 3. Meland. Com. Camer. part. 2. tit. 102. Nam nec grave inde dispendium creditori. 21. de judic. neque aufertur. ei, quod differtur. Coler. part. 1. capit. 4. numero 14. Siquidem salvum ei servatur jus crediti, ut & interim impediatur præscriptio. Vide Trentacinq. d. resolut. 1. numero 28. & usura curvant, &c. Firmant pariter Lucas Matthæ de Apicella in tutamine pauper tit. 2. de moratoria Principis, numero 4. & ibid. Mauri, Apicell. in addit ad eundem, lit. B, Nicolai Genova de script. privat. d. lib. 3. tit. de liter. judicialib. seu monitoriis, n. 4. & alii ex supra relatis.

Quæ conclusio multipliciter ampliatur, ac restringitur. Ampliatur primo, non solum si à Rege superiore non recognoscitur; sed etiam ab ejus Senatoribus,

ribus, * sive Auditoribus moratoriae literae concedatur, Antonin. Thesaur. d. decis. 186. numero fin. Osva. Hilliger. in Donel. nucle. à libro 22. capit. 9. litera G. supponuntque alii relati in princip. Ab his tamen cum causae cognitione dari, nec aliter debere, determinat Regia lex 15. titulo 5. lib. 2. nova Reg. Collect.

- 39 Ampliatur secundò, & in dominis * recognoscentibus superiorem, quibus etiam hujusmodi potestatem concessam esse, probat Marcus Antonius Cucch. dicto tractatu numero trigesimo-sexto adducit text. pro hac parte in leg. In fraudem, paragrapho Fiscalibus, Digestis d. jure fisci, à contrario sensu, & Bart. in l. Quidam cum filium, Digestis de verborum obligation. ubi statuere posse Civitatem ne creditores intra tres annos debitores suos molestant, firmat; idque supponere dicit omnes Doctores in d. l. Quoties, C. de precibus Imper. offer.

Contrarium tamen in Domini recognoscentibus superiorem de jure, vel de facto, tenuerunt Paulus Castrensis in l. 1. §. Qui Magistratum, numero 9. D. quod quisque jur. per text. & glos. ibi, Lucas Matthæ Apicel. in tutam. pauper. dict. titulo 2. numero 2. Caravit. super ritib. Regni Sciliciae, ritu 287. numero 3. Bobadilla in Politica libro. 2. capite 16. numero 125. Carol. de Graf. in tractat. de except. ad statutum, excludens omnes exceptiones, exception. 32. numero 45. Nicola. Genu. dicto titulo de liter. judicialibus quaestio. 2. Anton. Thesaur. decisione 298. in fin. Vincent. Carot. de remed. contra praesud. sentent. vel damnos. execut. exceptio 168. num. 6.

Paul. tamen Castrensis. §. glos. in dicta l. 1. §. Qui Magistratum, verbo, Novi juris (quorum auctoritate caeteri in hanc sententiam trahuntur) in Judice, vel in Potestate, non in ipsomet Domino potestatem tribuente, loquuntur. Quare Antonii Cucchi argumentum stare videtur, cui & sequens patrocinator ampliatio.

- 40 Amplia tertio in Praelatis * Ecclesiasticis, etiam Superiorem in Ecclesiasticis recognoscentibus, ut in Episcopo, qui Princeps Ecclesiae suae dicitur, text. in capite Quorum vices, 6. distinctio. 86. capit. Duo sunt, 10. distinctio. 96. late hanc firmans sententiam Joann. Aloys. Ricci. in decis. praxis Episcop. 97. n. 1. & seqq.

- Amplia quarto, dictam procedere conclusionem non solum quoad pauperes debitores nihil, vel parum habentes, sed etiam si plura bona habeant, * indigeant tamen secundum eorum conditionem, vel si solutis tunc debitis, gravis imminet egestas, detrimentum, vel damnum, ut aperte demonstrant dict. l. 33. tit. 18. part. 3. & alia jura dilationem hujusmodi permittentia, & latius infra. Vidimusque anno praeterito 1623. generalem incolis civitatis Hispanensis ob tardum navium ex Indis adventum, quousque Hispaniam appellerent, dilationem concessam: multos etiam ditissimos debitores in Curia Regia, aliisque locis ob commodae solutionis difficultatem tunc obtinuisse dilationem: adversusque Fiscum, proque pecuniis ipsi debitis Regio Indiarum Senatu concedendam judicatum.

- 42 Aliter autem in quinquennali dilatione, * quae à majori parte creditorum conceditur, in qua, nec concurrere, nec consentire minoris summæ creditores, si bona sufficientia debitor pro omnibus habeat, teneri; sed necessario

solvere debitorem debere, ex l. fin. C. qui bonis cedere possunt, & aliis juribus defendit Lucas Matthæ. de Apicella in tutamin. pauper. tit. 1. de quinquennali dilatione, numero 153.

Amplia quinto principalem conclusionem, ut non solum ad quinquennium praedicta dilatio moratoriaeque literae concedi possint; sed etiam citra, * infra tamen decennium, ne graviter creditores laedantur. Ita tenet Gregor. Lopez in d. l. 33. tit. 18. part. 3. gloss. 1. post Alber. in d. l. Quoties, C. de precibus Imperat. offerend. Anton. Cucch. in tract. de morat. praescript. numero 192. Azaved. in l. 2. tit. 14. lib. 4. nova Reg. Collect. numer. 41. Etsi non defuerint, qui & usque ad triginta annos arbitrium suum in dilatione concedenda Principem extendere posse, scripserint: dixitque nominatim Aegid. Belam. in cap. Quae in Ecclesiarum, de constit. numero 16. ibi: Unde quia personalis actio durat usque ad triginta annos; usque ad illud tempus potest Princeps dare dilationem; non ultra. Alberic. in d. l. Quoties, num. 22. & ibid. Odofred. & Salicet. num. 3.

Licet talem dilationem concedi nec posse, nec extendi ultra quinquennium, voluerint (per d. l. fin. ibi: Quinquennale spatium, C. qui bon. cedere poss.) Paul. Castrensis. in d. l. 2. C. de precibus Imperat. offerend. in fin. Thoma Zerol. in praxi Episcop. verb. Literae quinquennales, vers. Quarto ista litera, Joann. Baptist. Marchesan. in tract. de commission. 3. parte, cap. 1. de commissione super dilat. morator. num. 21. Carol. de Grassis d. excep. 32. numero 95. & in practica observari dilationem dari quinquennalem, dicit Alexan. Trentac. variar. resolut. lib. 3. tit. de solutionib. resolut. 1. numero 2. in fin. Nicol. Genua de script. privat. lib. 3. tit. de Annalib. & quinquennal. dilation. numer. 4. ubi, quod si ultra concedantur; nec quoad quinquennium tenebunt. ex Thom. Zenol. d. loco; eandem etiam firmat cum Genua sententiam Anton. Faber in suo Codice lib. 1. tit. 9. de praescrib. Imperat. offend. definitione 17. pro ea allegans Petrum Rebuff. in tract. de liter. dilator. artic. 1. gloss. 1. numero 6. argument. cap. Cui de non Sacerdotali, & in cap. Si eo tempore, de praesen. in 6. & in l. Si sponsus, §. Generaliter, D. de donat. inter vir. & uxor.

Primam tamen sententiam tenent etiam Alexan. conf. 216. lib. 2. Marc. Anton. Natta conf. 591. numer. 1. & seqq. Pyrrh. Maur. in tract. de fidejussorib. 1. parte, princip. in praesud. sect. 3. cap. 2. (alias II.) in fine, sensitque Anton. Cucch. supra n. 544. & seqq.

Amplia sexto, ut etiam lite pendente * possint hujusmodi literae impetrari, Joan. de Amic. consil. 150. numero 7. Ante sententiam * tamen, vel conclusionem in causa, secundum Guidon. Pap. decis. 97. & 330. Marc. Anton. Natta conf. 233. numero 45: Anton. Thesaur. decis. 186. numero 7. Alphons. Modit. variar. resolut. libro. 2. §. Principium placita, dubitat. 3. numer. 8. Maur. Apicella in addit. ad Lucam Matthæ. Apicell. in tutam. pauper. d. tit. 2. num. 16. & in numeris ipsius, ex num. 518. ad num. 522. In debito namque, quod ex sententia, quae in rem judicatam transivit, descendit, & à qua non possit appellari, moratoriis rescriptis locum non esse; tenet Anton. Faber in suo Codice decis. d. libro primo tit. nono de precibus Imperat. offerend. definit. decima-tertia & definit. 20. Idem dicens sive jam à Supremo Magistratu, sive ab inferiore Judice

condemnatus quis sit; Nicola. Genua de script. privata dict. libro tertio tit. de literis judicialibus, seu dilatoriis, vel moratoriis, n. 30. & seq. numero trigesimo-quinto & trigesimo-sexto. Vel si sententia sit de proximo ferenda; cum paria sint, condemnatum quem jam, vel de proximo condemnandum esse, ut latè quæstione 4. §. 2. n. 124. antecedentibus, & sequentibus diximus.

Diffimile enim constituit jus Anton. Faber. l. lib. 1. tit. 9. definit. 5. inter condemnatum debitorem que per sententiam; vel per instrumentum *guarentigium. Quia licet utrumque pariter executionem paratam habeat: Instrumentum, ex vi statuti, privatoque jure; Sententia verò, quæ in rem judicatam transivit, ex juris communis dispositione (ut jam supra notavimus;) In materia tamen de qua agimus, non eodem gaudere privilegio: quia debitor ex instrumento guarentigio potest moratorias literas obtinere, non solum si executio nondum facta sit; sed etiam cum jam sequuta est, detrususque debitor in carcerem; adhuc enim suspendi debere executionem, & à carceribus relaxandum, captaque pignora debitori per literarum impetrationem restituenda; nec interim currere dilationis tempus; judicatum testatur idem ipse Faber supra, definit. 2. in fin. definit. 5. & definit. 14. rationem reddens, quod jus illud statutarium executionem instrumentis guarentigiis concedens ad privatam creditorum tantum utilitatem pertineat: non etiam ad publicam, ad quam è contrario maximè spectat rerum judicaturum autoritas. Fortiorem autem in hanc eandem sententiam, discriminisque confirmationem rationem pariter reddit Nicol. Gen. ubi supra num. 37. & 38. Quia scilicet creditor ex instrumento, vel patris confessione, litibus, ac sumptibus vexatus non est, sicut creditor ex sententia. Quas omnes rationes non gessit Osvald. Hillig. in Donel. enucl. d. lib. 22. cap. 8. lit. H. & lit. L. versic. Nec judicio convicto & vers. Ut & vis instrumentis, ubi rationem quoque addit, quia rescriptum contra rem judicatam non valet, l. ultim. C. sentent. rescind. non poss.

Quorum tamen intelligi poterit procedere opinio, si de hujusmodi qualitate in literarum impetratione mentione mentio facta non sit: secus si facta, juxta infra proximè dicenda.

Et ex jam facta sententiæ, instrumentique guarentigii æquiparatione, ut sicuti sententia, quæ in rem judicatam transivit, executionem meretur: & instrumentum quoque guarentigium: sic in utroque pariter casu moratoriæ literæ concedi possint; * defendit Anton. Cucch. de morat. præscript. numero 112. aliisque seqq. & Vincent. Carot. de remed. contra præjudiciales sententias vel damnos. execut. except. 168. numero 12. Durum videri dicens contrarium, cum tales moratoriæ literæ non impugnet sententiam: sed solutionem differant bonum tamen esse, ut difficultas cesset, statum causæ narrare, ex Roland. à Valle consil. 31. num. 17. lib. 2. Afflict. decis. 220. numero 13. & Natta consil. ultim. num. 5. lib. 1. Et in isto casu pluries vidisse impetrari à debitoribus moratorias post latam sententiam, factamque adjudicationem pro creditoris satisfactione, testatur Carolus de Grassis dicto tract. de except. ad statut. exclud. omnes except. 32. num. 44. Possitque Principem hoc in casu moratorias literas concedere, ex pluribus concludit Mauri. Apicell. in addit ad partem titulo 2. ad num. 17. num. 523. & 524. ex numeris ipsius. Debet tamen (ut dicebamus) fieri de hoc mentio, ut difficultas cesset.

Neque narrare sententiam sufficit, sed rem etiam judicatam * (si adest) Alexand. consil. 94. n. 3. lib. 2.

Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 3. casu 202. nu. 47. Vincent. Carot. ubi sup. d. num. 12. Alias subreptitia gratia redderetur Carol. de Grass. dict. except. 32. n. 44. in fin. Nicol. Genu. tit. de liter. judicialibus. num. 40.

Amplia septimò, ut etiam in debito ex delicto * descendente moratoria dilatio proficit, secundum Roman. & Decium contra Alex. ibi in l. num. 93. ff. si cert. pet. latè prosequitur, & defendit Marc. Anton. Cucch. de tract. numero 28. & 29. Matth. Brun. de cessione bonor. quæst. 26. numero 13. & seq. plenè (contrariis respondendo) Alexan. Tremac. var. resolut. d. lib. 3. tit. de solut. resolut. 1. numero 13. Licet tandem contrariam ut communem tenere vellet; primam tamen veriore de jure videri dicat, & cum eo tenet etiam Matthæ. Apicell. d. tit. 2. num. 24. & ibid. ejus Addit. plures (licet mendosè aliquos) hujus referens opinionis, alios quoque pro ea adducit Prosper. Farinac. in praxi crimin. quæst. 29. numero 23. à qua tamen ipse dissentit, & cum eo Nicola. Gen. ubi supra, numero 45. & seqq. & Bovadill. in politica, lib. 2. cap. 19. num. 124. Anton. Faber d. tit. 19. definit. 20.

Qui tamen (contra primam sententiam tenentes) quando delicti mentio facta non est, loquuntur, suntque intelligendi: quia tunc in generali moratoria dilatione debitor ex delicto non includitur. Debitor enim ratione delicti, non est propriè debitor, nec creditor ea ratione propriè creditor dicitur, ex Bart. in l. 1. D. si cert. pet. Ideòque talem generalem dilationem (si delicto facta mentio non sit) debitorem ex delicto non comprehendere, moratoriasque literas ad eum non extendi, notat Gemina supra, & numero 56. ubi hanc verissimam sententiam dicit, quam etiam ante eum tenuerant Ludovic. Roman. singular. 182. Bartholomæ. Cæpoli. in l. Creditores, num. 3. ff. de verb. signif. Franc. Ripa in d. l. 1. numero 96. ff. si cert. pet. Anton. The-saur. decis. 182. numero 2. Bovi. in tract. de statut. urb. præscript. gloss. 21. numero 71. Marc. Anton. Pe-regrin. in tract. de jure Fisci, lib. 6. tit. 7. numero 22. Jacob. Menoch. de arbitrar. libro 2. cent. 3. casu 337. numero 17. alios referens Carol. de Grass. de except. 32. numero 23. & 24. Osvald. Hilliger. in Donel. enucl. d. lib. 22. cap. 9. lit. H. versic. Quare nec debitores; qui tamen modò in hanc modò in illam inclinatur, nec pedem figit.

Amplia octavò principalem procedere conclusio-nem, locumque etiam in debito jurato habere, * secundum Guidon. Pap. quæst. 194. Jas. in l. fin. numero 22. ff. qui satisd. cog. & post multos ita concludit Francisc. Bursat. consil. 364. numero 30. lib. 4. relatus per Addit. Anthonii Thesauri d. decis. 186. Tabia super. 4. lib. jur. Regal. rubric. 19. de morator. & salvo conduct. numero 7. versic. Sexto, Mauri. Apicel. in addit ad tutam. pauper. tit. 2. de morator. Principis, ad numer. 18. in numeris ipsius numero 526. ubi in principem posse tollere juramentum affirmat, ex Afflict. decis. 111. numero 14. & in constit. Reg. constit. Divæ memoriæ, cum aliis adductis per eundem Mari. Apicell. in tractat. de donat. 2. part. cap. 5. quæst. 50. Petr. Surd. consil. 299. numero 9. vers. His verò, & numero seqq. libro 2. Qui etiam non facta juramenti mentione, ad contractum juratum hanc Principis concessionem extendi, si ejus qualitatis sit, ut ea etiam expressa dilationem non negaret Princeps, contendit.

Et in moratoria à majori creditorum parte † concessa (ut etiam minor debeat majori parti in debito jurato assentiri) tenet Francisc. Vivi. decis. 268. n. 2. ubi sic variis vicibus, & causis, in sacro Concilio præ-ticari vidisse testatur.

Verum tamen est, requiri debitorum in hujusmodi

literarum supplicatione, in concessione vè Principem
 52 mentionem de juramento facere; * alias ad debitum
 juratum concessam à Principe dilationem non ex-
 tendi, observant Ludovic. Roman. *singul.* 7. ubi
 latè ejus *Addit.* Jas. in *dicta l. quoties*, num. 2. C.
de precib. Imp. offerend. Afflict. *decis.* 6. num. 2. &
 3. Boër. *decis.* 5. numer. 2. & 3. Boër. *decis.* 296.
 numero 5. Annan. *singul.* 463. Thom. Grammat.
decis. 12. n. 1. & *seqq.* Alexan. *consil.* 27. num. 5.
 lib. 1. & *consil.* 38. n. 5. & 6. lib. 3. Marc. Ant. Cucch.
d. tract. num. 67. usque ad n. 70. Carolus de Grassis
d. except. ad materi. statut. excluden. omnes except. ex-
cept. 32. num. 37. Franc. Anton. *de Judice in tract.*
de liquid. instrum. in 4. consid. Joan. Gutier. *de ju-*
ramen. confirmat. part. 1. cap. 65. n. Osvald. in *Do-*
nel. d. cap. 9. lit. L. versic. Quarè nec generales indu-
cia, Azeved in *leg. 2. titul. 14. lib. nov. Reg. Coll.*
 n. 37. & 38. Gregori Lopez in *l. 33. tit. 18. p. 3.*
 Roland. à Valle *consil.* 31. num. 10. & *seqq.* libro 2.
 Luc. Matthæ. Apicella in *tutam. paup. d. tit. 2. de mo-*
ratoria Principis, n. 17. *vers. Adverte tamen*, & *ibid.*
 Maurit. Apicell. in *addit. ad numero 18. ex n. ipsius*,
 n. 525. Petr. Surd. *d. consil.* 299. n. 1. & *seqq.* Jacob.
 Menoch. *de arbitrar. casu* 203. n. 14. & *casu* 337. n.
 19. Prosper. Farinac. *dict.* q. 29. n. 22.

Dispositio enim Principis generaliter loquens,
 53 ad casum juratum * non extenditur, *gloss. fin. in*
auth. Sacramenta puberum, C. *si advers. vendit. gloss.*
fn. in capit. Cum non deceat, de *elect.* in 6. Alexand.
consil. 27. num. 5. lib. 1. Jas. in *d. l. quoties*, n. 2. C.
de precib. Imper offer. Afflict. *decis.* 272. Brun. à
 Sole in *compend. resol. propos. jur. in verb. Princeps li-*
cet, Natta *consil.* 233. num. 1. Gram. *d. dec.* 12.
 numero primo Carol. de Grass. *dict. except.* 32. nu-
 mer, 6. Thom. Ferrat. *cautel.* 55. numero 2. &
seqq.

Id quod & in dilatione à Summo Pontifice con-
 54 cessa, * si de juramento mentio facta non sit, pro-
 cedit: quia simpliciter dilationem concedendo, ju-
 ramento voluisse derogare non videtur, *text. in cap.*
cap. Constitutus, 19. de *rescrip. de cap. Cum non de-*
ceat (ubi gloss. verb. Effectus) de elect. in 6. Abb. in c. 1.
num. 7. de his, quæ fiunt à majori part. cap. Jas. in d.
l. Quoties, num. 2. C. *de precib. Imper. offer.* plures
 alios allegans sequitur Carol. de Graf. *d. except.* 32.
 n. 7. Antonin. Thesaur. *d. decis.* 186. n. 5. Luc.
 Matthæ de Apicell. *d. tit. 2. n. 17.* Nicol. Genu. *de*
scrip. privat. d. lib. 3. tit. de liter. judicialib. num. 17.
 Thom. Ferrat. *de cautel.* 55. n. 3. & *seqq.* Osvald. in
 Donel. *enucl. dict. lib. 22. cap. 9. litera L. versic. Pla-*
ne nec ipse Pontifex, Petr. Surd. *d. consil.* 299. n. 3.

Licet si de juramento facta fuisset à debitore
 55 mentio, * dilationem concedendo à juramento quo-
 què absolvere videatur profiteatur Marc. Anton.
 Cucch. *d. tract.* num. 60. allegat Anton. Gajum in
rubric. de excep. num. 13. sequitur Anton. Thesaur.
ubi sup. & Luc. Matth. Apicell. *d. nu. 17. col. 2. in*
princip. Nicol. Genu. *dict. loco*, n. 15. Alexan. Trentac.
variar. resolut. libro tertio titulo de solut. 1. nume-
ro 12.

Quod in Episcopo * procedere negant Thesaur.
 56 & Apicella *d. locis*, & Geuva *ubi sup.* n. 16.

Pet Principes tamen seculares dilationes conces-
 57 sas, ad debita jurata neque extendi * neque super
 eis posse concedi, tenuerunt Curti. Jun. *consil.* 98.
 num. 7. Alexand. *consil.* 38. num. 7. libro 3. Felin.
 in *cap. Constitutus*, num. 20. de *rescrip. Baver. de virib.*
juram privileg. 21. Seraphin. *eod. tract. de juram. pri-*
vileg. 22. num. 4. Anton. Gabr. *commun. conclus. tit.*
de jurejur. conclus. 5. num. 21. Marc. Anton. Cucch.
d. tract. n. 62. Marc. Anton. Natta *consil.* 591. n.
 17. Fusc. in *suis singular. lit. D. nu. 11. circa med. Ja-*
 cob. Menoch. *d. casu* 203. n. 14. in *fin.* & *casu* 337.

numer. 20 Surd. *d. consil.* 299. n. 2. Caravit. in *ri-*
tib. Regni Siciliae, ritu 287. n. 6. ubi etiam Troisf.
 num. 11. Anton. Thesaur. *d. decis.* 186. n. 4. dicens
 cum hac sententia transivisse Senatam. Farin. *dict.*
quæst. 29. num. 22. Roland. à Valle *dict. consil.* 31.
 numero 13. & *seqq.* libro 2. Francis. Burlat. *consil.*
 345. num. 30. lib. 4. Nicol. Gen. *d. tit. de liter. ju-*
dicialib. n. 10. & *seqq.* veriolem, & communiorem
 hanc dicens n. 11. nec ab ea recedendum, Bonif. *de*
statut. prescrip. gloss. 21. n. 70. Thom. Ferret. *cautel.*
 55. n. 2. Carol. de Grass. *d. except.* 32. num. 4. 5. &
 6. Vincent. Carot. *de remed. contra præjud. sent. vel*
damnos. execut. except. 168. n. 14. Joan Bapt. Mar-
 chesan. in *tract. de commiss. seu rescript. 3. part. cap. 1.*
de commiss. super dilat. morat. n. 50. & *seqq.* Luc.
 Matthæ. Apicell. *dict. tit. 2. n. 17.* Alexan. Trentac.
d. lib. 3. tit. de solut. resolut. 1. n. 11. & 12. An-
 ton. Faber in *suo Codice, lib. 1. tit. 6. de precib. Imperat.*
offeren. definit. 20. Camill. Borrell. *super pragm. Odi*
lit. 2. 1. gloss. 3. numero 26. omnium latissimè
 (quem post hæc scripta vidi) Anton. Corneus *de*
absolutione forensi, part. 3. questione 5. per tot.

Rationem reddunt, quia Princeps secularis jura-
 58 mentum remittere * non potest, neque circa con-
 tractus juratos dispensare, idque ac Romanum Pon-
 tificem expectare, ex *text. in cap. Venerabilem, de*
elect. cap. Novit, de jud. vap. Cum contingat, cap. Debi-
tores, de jurejurand. Felin. in *cap. 1. n. 21. eod. tit.* &
 in *cap. 2. numer. 3. de sponsalib.* Alexand. *consil.* 27.
 num. 7. & 8. lib. 1. & *consilio* 37. numer. 27. lib. 2.
 & *consilio* 38. num. 7. libro 3. Jas. in *l. fin. n. 23. D.*
qui satisf. cog. Doct. in l. fin. C. si contra jus, vel uti-
lit. public. Hostiens. in *cap. Quanto, extra de jurejur.*
 Crut. Senior *consil.* 43. n. 15. Thom. Gramm. *dict. de-*
cis. 12. n. 4. Marcus Anton Natta *dicto consilio* 233.
 n. 1. & *consil.* 368. n. 7. lib. 2. Carol. de Grass. *de ex-*
cept. 32. n. 5. Petr. Surd. *de consil.* 299. n. 2. Covar.
 in *cap. Quamvis pactum, 1. part. §. 3. n. 22. versic.*
Contrarium, Barbof. in *l. 1. part. 1. num. 77. D.*
solut. matrim. Gutier in *auth. Sacramenta puberum*,
 n. 46. C. *si advers. vendit.* Azeved. in *l. 11. n. 3. tit.*
1. libro 4. novæ Reg. Collect. Ledesm. Azor. & Em-
 man. relati à Sanchez in *præcept. Decalog. lib. 3. c.*
 22. n. 13.

Quod si de consuetudine * hujusmodi moratoriae
 59 literæ etiam pro debito jurato à Principe seculari
 concedi soleant, limitari consuevit. Cum consue-
 tudo illicitum aliàs, licitum efficiat, quando præ-
 fertim Evangelicæ doctrinæ non repugnat. Cum nec
 in isto casu de tollendo, vel rescindendo juramen-
 to agatur: sed de solutione (cujus gratia appositum
 est) ob debitoris necessitatem, & indigentiam ali-
 quantulum differenda, ex *Modern. Parisi. judicio in*
additio ad Alex. consil. 205. libro 2. & ita per *Senat.*
Pedemon. anno 1586. 28. April. decisum refert. Anton.
 Thesaur. *d. decis.* 186. num. 6. non solum in dila-
 tionibus, annalibus seu biennialibus; sed etiam quin-
 quennialibus. Cujus quidem in omnibus ferè parti-
 bus consuetudinis existentiae testantur *idemmet*
 Thesaur. *suprà* Nicol. Boër. *decis.* 296. num. 5. de
 consuetudine Aquitanix, Ant. Cajus in *addit. ad*
 Angel. Aret. in *rubric. de except. num. 13.* de con-
 suetudine Gallix, Caravit. 287. *Magn. Curix Vica-*
riæ, de consuet. Regni. Neapolitani, Nicola. Gen.
d. tit. de liter. judicialib. n. 18. & *seqq.* ubi apud om-
 nes consuetudine peræque observari. Vincent. Ca-
 rot. *d. except.* 168. n. 17. Carol. de Grass. *de excep.* 32.
 n. 8. ubi semper ita in Regno Siciliae praticari vidisse,
 & sic quotidie seculares Principes, vel eorum Minis-
 tros prædictas literas præstare asserit, juramento non
 obstante, Joann. Bapt. Marches. *de commiss. d. 3.*
part. capit. 1. de commissione, super dilat. morat.
 num. 56. Luc. Matthæ. Apicell. *d. tract. tit. 2. n. 17.*
 col. 2.

col. 2. in princip. Alex. Trentac. variar. resolut. d. resolut. 1. tit. de solut. n. 12. versic. Caravita. Idque in controversiam, disputationemque in terris itas literas concedentium trahendum non esse, firmant Deci. consil. 352. in fin. Petr. Surd. d. consil. 299. n. 15. Vincent. Carot. d. except. 268. n. 17. Carol. de Grass. d. loco, & Nicol. Gen. supra, n. 22.

60 Principem enim legemvè civilem Apostolicam † super juramento habere, probat *text. in l. fin. in princip. D. ad municip. gloss. & Bart in l. Adigere, §. Quamvis, D. de jure patronat. Jas. in l. Non dubium, n. 26. C. de legib. Gramm. de decif. 12. n. 15. Petr. Surd. ubi sup. n. 14. Nicol. Intriglio. consil. 19. nu. 13. lib. 1. Curavit. d. ritu 287. n. decimo Carol. de Grass. dict. except. 32. n. nono Covarr. in dict. cap. Quamvis pactum, 1. part. paragrapho 3. num. vigesimo-sexto, Et post hæc scripta sic intrepidè, optimisque rationibus firmantem vidi P. Ludovicum Molin. de justit. & jur. tom. 1. disp. 149. num. 12. & 13. tract. 2. posseque ex rationabili; & legitima causa, quandoquè id civile, & politicum bonum postulat, secularem potestatem juramentum relaxare; cujus probat sententiam (intelligendo ut ibi per eum) Pat. Sanchez in præcept. Decalog. d. libro 3. cap. 22. numero 15. Osvald. Hilliger. in Donel. enucl. dict. libro 22. cap. 9. litera L. versic. Verius tamen puto, qui nec consuetudinem ad id requiri, nec ab ea quidquam Principem emendicare, nec appositum juramentum ordinariam Principis potestatem tollere, putat.*

61 Juramentumque semper salva autoritate superioris † intelligi præstitum, probat *text. in l. fin.* (ubi id notat Alexan. num. 2. Jas. num. 6. & seqq. Paul. Castr. n. 2.) *D. qui satisf. cog. cap. venientes, de jurejur. cap. Constitutus, de rescriptis, dict. l. fin. in princip. ubi Bartol. D. ad municip. Decius* (in terminis nostris) *dist. conf. 352. numero octavo, Gram. ubi sup. numer. decimo-sexto, Petr. Surd. dict. consil. 299. numero quinto lib. 2. Franc. Bursat. consil. 334. num. 14. lib. 3. Nicol. Bander. singul. 1. num. 17. & sequentibus.*

62 Hanc deinde inter afferentes posse Principem secularem debitoribus moratorias literas etiam in debito jurato concedere, & hujusmodi in eo potestatem denegantes, componere intendunt controversiam multi: ut priorum sententia ubi simpliciter esset juratum: † Secunda, quando in specie non prætere, aut opponere moratoriam, procedat. Ita Paul. Fusc. in suis singular. d. tit. D. n. 11. Caravit. d. ritu. 287. num. 11. Vincent. Carot. dict. except. 168. num. 17. in fin. Carol. de Grass. d. except. 32. n. 11. licèt. ibid. in illo Regno Siciliae hujusmodi moratorias litteras utroque casu concedi dicat, Alex. Trentac. variar. resolut. d. l. 3. resolut. 1. tit. de solut. num. 24. Nicol. Gen. de script. privat. dict. tit. de liter. judicial. seu dilator. n. 45. & sequent.

63 Adhuc tamen in utroque casu † posse secularem Principem has literas debitori concedere, si de juramento certior in supplicatione factus sit; & superius dicta firmant, & tenent in specie Cyn. Salycet. & Jacob. in d. l. fin. C. si contra jus vel utilit. public. Castrens. in d. l. fin. n. 3. & Jas. n. 22. *D. qui satisf. cog. Franc. Anton. de Judic. in tract. de liquid. instrum. conf. 4. n. 65. Censeri que cum juramento dispensare Principem, & sic servari quotidie, refert Carav. ubi supra, sequitur Luc. Matthæ Apicella d. tit. 2. de morator. Princip. n. 18. versic. Ego tamen limito, ubi ejus Addit. Maurit. Apicell. nu. 531. & 532. hanc defendit, & quod nec tunc contraveniens dicatur perjurus, secundum Frecciam de present. instrum. 9. part. questione 15. à numero centesimo quinquagesimo-primo, cum seqq.*

Ut autem cesset difficultas sibi debent prospicere

debitores, absolutionem juramenti † prius à giudice Ecclesiastico obtinendo, quod facere possunt, Salycet. in d. l. fin. n. 87. C. si contra jus, vel utilit. public. Oldrad. dict. consil. nonagesimo secundo, post med. tradit (ex Rebuff. & aliis) Antonin. Thesaur. d. dec. 186. n. 6, propè fin. sic passim in Gallia servari referens Vincent. Carot. dict. except. 168. n. 20. hanc (ut securi sint) debitoribus præstans cautelam, de eadem consuetudine testatur Alexand. Trentacinq. dict. resolut. 1. n. duodecimo versic. Ego in puncto juris, Jacob. Menoch. de arbitrar. dict. casu ducentesimo tertio, n. decimo-quinto Nicol. Genua dict. libro tertio tit. de liter. judicial. seu dilator. n. 47. Carol. de Grass. d. excep. 32. n. decimo-sexto, Luc. Matthæ. Apicell. dict. tit. 2. n. 17. col. 2. versic. Adverte tamen, in verb. Tertio limitatur.

65 Circa hæc autem notandum, quod ubi absolutio juramenti postulata fuit; non tamen obtenta, † poterit creditor (secularis Principis indulto non obstante) coram giudice Ecclesiastico ad observantiam juramenti cogere debitorem & sic per indirectum salvum conductum impedire, secundum Anton. Corne. de absolut. d. jurament. part. 3. quæst. 5. n. 53. & Marchesa, quos refert, & sequitur (satis notabile in practica id dicens) Vincent. Carot. d. except. 32. n. 19. Quod si Molina, sequaciumque sententiam supra proximè n. 60. relatam probemus, non hæc probanda, nec utilis, aut necessaria, imò superflua, inutilisque cautela videtur.

66 Amplia nonè has moratorias etiam ei, qui debitum inficiatus est, † posse concedi secundum Petr. Paul. Paris. consil. 100. l. 3. ubi nulla lege reperiri expressum, per negationem tale beneficium amitti profitetur, ut eum referunt Anton. Cucch. d. tract. de morat. præscript. Thesaur. infra proximè referendus, & Nicol. Genua d. tit. de liter. judic. seu dilator. n. 43.

Quod tamen ego in eo verum judico, qui aliqua, etiam levi causa, absque dolo tamen vel lata culpa negavit. Et ita sententia eorum qui per inficiationem hujusmodi beneficium amitti dicunt, intelligi, limitarique potest. Quam tenuerunt Cucch. ubi supra, Thesaur. d. dec. 186. n. 7. vers. Quintò declaratur. Luc. Matthæ, Apicel. d. tit. 2. n. 18. ubi Decius Addit. n. 530. Nicol. Gen. ubi supra n. 41. 42. & 43. Alexand. Trentac. d. tit. de solut. resolut. 1. nu. 8. vers. Animadvertendum. Aliter enim post litem contestatam etiam ante sententiam, vel conclusionem in casu, non posse debitorem hujusmodi literas post inficiationem obtinere sequeretur. Cujus contrarium tradidimus supra ampliatione 6. ubi etiam post sententiam concedi posse ostendimus. Facitque *text. in l. Alia, 8. C. de his quibus ut indign.*

Neque fundamenta contrariam sententiam tenentium multum urgent; Thesaur. enim, & sequaces ea ratione moventur: Quod sicut mendax precator caret impetratis (cap. Super literis, 20. de rescript.) sic & in isto casu in mendacii poenam dilationis favore careat. Cui responderi potest, *textum* ibi loqui quando supplicatio ipsa principi porrecta mendacium continet cujus ratione rescriptum impetratum fuit. Justum est enim, ut qui Principem fefellit, ejus favore careat, & ne ex malitia sua commodum reportet. Secus autem fore dicendum quando à Principe non per mendacium moratorias literas obtinuit debitor licèt in judicio debitum inficiatus fuisset, si justam præsertim negandi causam habuit, quo casu nec rescriptum, in quo ignorantia causa aliquid falsum fuisset expressum, vel suppressum, invalidaretur, ut probat ipsemet *text. in d. cap. Super literis*, firmantque late deductas per Joan. Aloyf. Ricci dec. Curia Archiep. Neapol. 9. num. 6. & seqq. par 4.

Undè

Unde merito Bald. in cap. 1. §. Si vassallus, si de feud. fuer. contrav. inter dom. & agnat. (quem citat Alex. in l. Etiam §. Licet ff. solut. matrim.) limitat omnes leges quæ volunt, negantes, vel inficiantes puniri: Si dolo, vel culpa negassent, secus si ex aliqua justa causa. Sequitur (cos referendo) Ursil. in addit. ad Matthæ. de Afflict. decis. 379. n. 3. Et in emphyteuta absque dolo, vel lata culpa negante, ut ab emphyteusi non cadat, licet alias caderet, tradit (ex multis) Aurel. Corbul. de jure emphyt. c. 1. num. 12.

Neque text. in l. pen. ff. de cessione bonor. quem pro supra dicta contraria sententia adducit. Alexand. Trentacinq. præcitato loco, variat. resolut. lib. 3. tit. de solut. resolut. 1. num. 8. versic. Animadvertendum) eam aliquo modo probat, Tantummodò enim Ulpian. ibi ad cessionis bonorum beneficium admittendum debitorem non esse, antequam debitum agnoscat, condemnetur, vel in jure confiteatur, asserit. Unde etiam post negationem vel inficiationem, si debitum agnoscat, ad cessionis beneficium debitorem admittendum supponit Consultus: non verò ante debiti agnitionem, rationibus adductis per gloss. ibi verbo non debet.

67 Quodquæ ad cessionis beneficium, qui debitum inficiatus est, * si justam habuit negandi causam, admittatur: latè ostendit Matthæ. de Afflict. dict. decis. 379. per tot. ubi numero 4. Sacrum Consilium etiam post sententiam contra debitorem ex justa causa negantem latam, admittendum ad cessionis beneficium, tenuit dicit.

68 Amplia decimò hujusmodi moratorias literas posse principem ad instantiam debitorum creditoribus etiam ignorantibus * vel invitis concedere, ut concludit Francisc. Vivius decis. 38. num. 2. & sequ. ita judicatum non semel asserens, refert, & sequitur Nicol. Genua de scrip. privat. tit. de Annalib. & quinquennal. dilation. num. 43.

Multis pariter aliis limitari potest principalis conclusio modis, qui tamen ampliacionum (si Principis scientiam, ejusque in eisdem concessionem addamus) vices tenerent.

70 Limitari primò igitur poterit in causa dotis * vel alimentorum, in qua moratoria dilatio (nisi nominatim & in isto casu fuerit concessa non prodest, locumvè habet, ut latè tradit Marc. Anton. Cucchi. de morator. præscript. n. 87. usque ad num. 65. Petr. Sured. de aliment. tit. 8. privil. 7. num. 2. Vincent. Carot. de remed. contra præjudic. sentent. numero 35. Bapt. de Sancto Blas. de privileg. dot. privileg. 2. 9. Caravit. d. ritu 287. numero 19. ubi Trois. numero 12. Thom. Zerol. in praxi Episcopo verbo literas quinquennales, vers. 5. Carol. de Grass. d. except. 32. num. 29. Nicol. Genua ubi supra, tit. de literis judicialibus sive moratoriis, num. 62. & 64. Alex. Trentacinq. variat. resolut. d. lib. 3. tit. de solution, resolut. 1. numero 22. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. part. 1. princ. in prælud. 3. p. & section. cap. 2. (alias II.) nu. 4. Lucas Matthæ. Apicell. in tutam. pauperum, tit. 2. de moratoria Principis numero 19. ubi ejus Additione numero 533. & tribus seqq. Philipp. Paschal. de virib. patriæ potestat. 2. part. cap. 9. numero 68. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 222. num. 32. & seqq. Anton. Faber. d. tit. 19. definit. 20. Vincent. de Franc. statim reverendus num. 2. Et pluries per Viceregem, & ejus Collateralis Consilium istas dilatorias per annum, etiam adversus dotes, dummodò certum quid interim creditori solvatur, concedi profitetur Caravit. d. ritu 287. num. 19.

In dilatione autem moratoria ex justitia, à ma-

jori creditorum parte concessa consentire, * concurrereque minoris summæ creditores etiam dotales teneri, observant Alexand. in l. si constante, §. Quoties, num. 11. D. solut. matrim. Vincent. de Franch. decis. 219. per totam, præcipuè n. 5. Carol. de Grass. de except. 32. num. 27. Joan. Baptist. de Sancto Blas. Caravit. Apicell. Alexan. Trentac. Vincent. Carot. & Genua locis proximè relatis.

Item & secundò, sicut Principis debitori concessa dilatio ad debitum ex causa dotis non extenditur; sic nec ad debita minorum, * pensionum domorum comestibiliumque pretium. Quos simul congeffit casus Nicol. Boër. decis. 296. num. 6. eoque sigillatim fuit prosequutus Marc. Anton. Cucchi. d. tract. de morat. præscrip. ex n. 95. cum seqq. num. 110. & 104. Vincent. Carot. in tract. de locato, & conducto, part. 5. tit. de verb. signific. quæst. 16. n. 2. ubi idem in salariis, pensionibus, vecturis equorum, & similibus dicit, & in tractat. de remed. contra præjudic. sentent. vel damnos. execut. d. excep. 168. num. 34. & 35. Carol. de Grass. de except. 32. numer. 25. Jacob. Menoch. de arbitrar. d. casu 203. n. 18. Alex. Trentac. variat. resolut. d. lib. 3. tit. de solut. 1. num. 15. & 16. Ludovic. Mexia in pragmat. panis, concl. 1. num. 165. Nicol. Genua de script. privat. d. lib. 3. tit. de literis judicialibus, à nu. 67. usque ad 71. Azeved. in d. l. 2. tit. 14. libro 4. novæ Reg. Collect. n. 39. Avendann. de censib. cap. 110. n. 1. & 3. Lucas Matthæ. Apicell. in tutam. pauper. d. tit. 2. de morat. Princip. num. 20. ubi ejus Addit. numer. 542. & tit. 1. de quinquennali dilatione, num. 121. vers. Idemquæ judicandum est, Osval. Hilliger. in Donel. enucl. d. lib. 2. cap. 9. lit. M. sol. 272. col. 1. circa med. versic. Unde idem puto, Bovadill. dicto libr. 2. cap. 16. num. 125. Antoni. Faber. d. tit. 19. 20. & definit. 11. ubi idem dicit, testaturque decusum indebito pretii rei venditæ, * etiam non comestibilium, ne detur iniquitas, ut venditor & rem, & præmium retineat, contra leg. Bona fides, §. 0. D. de act. empt.

Hæc tamen (quantum ad pensiones domorum attinet) intelligenda sententia est, ut conductio tempore durante, * quo conductores in tenuta bonorum conductorum existunt, procedat, secus eo finito; quia ordinarium tunc reputatur debitum, secundum Menoch. d. casu 203. num. 18. & 19. Vincent. Carot. dict. tract. de loc. & conduc. tit. de beneplacito, qu. 16. Garl. Mastrill. in commen. ad indul. gen. cap. 46. n. 15. Ursil. ad Afflict. dec. 288. numer. 1. & alii, quos refert, & sequitur Maur. Apicella in addit. ad patrem d. tit. 2. ad num. 20. ex n. ipsius, n. 540. idem pro mercibus, & vecturisteneri supra dicto addens.

Limitatur tertio principalis conclusio, ut non quoad fidejussores * (nisi in supplicatione de eis nominatim sit facta mentio, pro eisque moratoria concessa) locum habeat, secundum Bald. Cyn. & Salycet. in d. l. Quoties, C. de precib. Imp. offer. Aret. in rubric. instit. de except. n. 13. Bart. in l. Cum filius fam. §. si stipulatus sum, n. 2. D. de verb. signific. Jal. in d. l. Quoties, num. fin. Marc. Anton. Cucchi. d. tract. n. 122. & seqq. Lancell. Corrad. in templo judic. libro 1. c. 1. §. 4. tit. de Imperatore, ver. Debitori dilatio indulgetur, n. 10. Fabb. de Anna. conf. 82. n. 7. lib. 1. Azeved. in d. l. 2. tit. 14. lib. 4. novæ Reg. Collect. n. 42. Jacob. Menoch. de arbitra lib. 2. cent. 3. d. casu 203. n. 26. & casu 337. n. 22. Caravit. d. ritu 287. n. 16. Prosper Farinae. (communem dicens) d. quæst. 29. n. 25. Nicol. Genua de script. privat. d. lib. 3. tit. de literis judicialibus, vel moratoriis, per tot. Vincent. Carot. d. except. 168. n. 23. Joan. Baptist. Marchesan. in tract. de commiss. 3. part. cap. 1. §. 1. de commissione super moratoria dilatione, n. 25. & 27. Carol. de Grass. d. except. 32. n. 37. Luc. Matt. Apicell. in tutam.

tutam. paup. tit. 1. de quinquennali dilatione, n. 81. & Maurit. Apicel. in Addit. ad eundem in tit. 2. de moratoria Principis, ad n. 22. ex n. ipsius, num. 573. Tapia super lib. 4. ju. novi. tit. de moratoria, rubric. 19. vers. 21. Rovit. super prag. 3. de cessione bonor. n. 30. Garf. Mastril. dict. comment. ad indul. gen. cap. 46. n. 5. & 6. Alezand. Trentac. variar. resol. dict. l. 3. tit. de solut. resolut. 1. n. 25. Joann. Bernard. Muscatel. in prax. fidejuss. 2. part. quæst. 9. Matthæ. Brun. de cess. bonor. quæst. 8. n. 6. Bovi. de statutar. urbis præscriptione, gloss. 21. n. 64. & 65. Petr. Surd. conf. 327. nu. 23. l. 3. Pyrrh. Maur. de fidejussor. secund. par. princip. sect. 9. p. 10. per tot. Cæsar. Barz. dec. 78. à n. 15. cum seqq.

Ratio est, quia cum hujusmodi favor principalem debitorem respiciat; ejus personam egredi non debet, l. *Exceptiones, 7. D. de except. leg. Quia tale, 13. cum ibi notatis, D. solut. matrim. l. Et si fidejussor. 24. D. de re judic. advertunt omnes proximè citati, alias etiam rationes adducentes.*

Multis tamen sublimitationibus hæc subjacet limitatio. Primò. ut fidejussor etiam comprehendatur, si aliàs moratoria inutilis † debitori redderetur, secundum Bart. in l. *Stichum, §. Quod vulgò, D. solut. matrim. Alex. & Socin. in l. Cum filiusfam. §. 1. D. de verb. signif. Vincent. Carot. d. except. 168. n. 24. & except. 25. n. 142. Carol. de Grass. ubi sup. n. 41. Nicol. Gen. d. tit. de literis judic. seu morat. quæstio. 1. n. 16.*

Ideòque ut fidejussor dilatione principali concessa fruatur, præstari cautela fidejussori solet, ut principali debitori litem denunciaret, utque in judicio compareat, & in se judicium suscipiat, instet, idque debitor opponat, sua interesse dicendo. Alias enim fidejussori contra principalem daretur regressus, in effectuque de nihilo moratoria serviret, & quod una via prohibetur creditori, ad id alia admitteretur, ut advertit Anton. Heringi. de fidejussor. 4. part. c. 27. n. 52. Petrus Surd. dec. 301. n. 16. latè prosequitur (alios) adducens) Pyrrh. Maurit. supra, n. 12. 15. 16. & 17. Ubi id ex eo etiam firmat, quia principalis debitor fidejussores conventos defendere; † ac exceptiones, quæ fidejussoribus non communicantur, ratione sui interesse opponere potest, ex Bart. in l. *Idemquè, paragrapho Generaliter, Digestis mandat Fabro, & Aret. in §. 1. instit. eod. Arias Pinel: in lege secundo part. 2. capite 33. num. quadragesimo quarto, C. de rescind. vend. Hering. supra dicto loco, & aliis.*

Sublimitatur secundò, quando moratoria ex motu proprio † Principis concessa esset, quia tunc etiam fidejussoribus prodest, ex sententia Salicet. in d. *Quoties n. 4. vers. Secundo vero casu, C. de precib. Imper. offer. Marc. Anton. Cucch. de morat. præscript. num. 137. Petr. Rebuff. super constit. Gall. tit. de lit. art. 1. gloss. 1. n. 42. & 43. Fab. Anna. de consil. 82. n. 5. Carol. de Grass. dict. except. 32. num. 42. Joann. Baptist. Marchesan. d. 3. capite 1. p. 1. de commissione super moratoria, num. 51. & 42. Pyrrh. Maur. ubi supra n. 13. Nicol. Gen. d. quæst. 1. n. 8. 9. & 10.*

Sublimitatur tertio, quando fidejussor beneficio * cedendarum non renunciavit. Cucch. ubi supra, num. 136. Fabius Anna. dict. consil. 82. num. 10. Valent. Franc. de fidejussor. cap. 3. n. 154. & sequentib. Carolus de Grassis sæpè repetito loco n. 43. Bernard. Moscatell. in fidejussor. d. 2. parte, quæst. 9. Anguis. consil. 142. n. 2. l. 3. Anton. Herinp. d. c. 27. num. 76. eum seqq. Pyrrh. Maur. dict. 2. part. princip. sect. 9. §. 10. n. 14. Vincent. Carot. d. except. 168. nu. 26. Nicol. Genua d. quæst. 1. nu. 12. & 13. ubi explicat, quòd si creditores ad solutionem fidejussorem urgeant, poterit. se offerre paratum solutioni, modò per ipsos creditores sibi contra principalem debito-

rem actiones cedantur, quas cum illi (efficaciter saltem dilatione debitori concessa durante) cedere non possint, ab egendo contra fidejussorem, qui huic cedendarum actionem beneficio non renunciavit. arcedendos, satis manifestè deducit.

Et idem quando fidejussor beneficio fidejussorum † non renunciavit (de quo in *auth. Præsentè, C. defidejussor.*) observant Anton. Cucch. supra num. 138. Carot. d. loco, numer. 28. Alexand. Trentacinq. variar. resolut. d. lib. 3. titul. de solut. resolut. 1. numer. 25. versic. *Secunda est.*

Sublimitatur quartò in obligationibus faciendi, † in quibus dilatio principali concessa fidejussor prodest Bald. in d. l. *Quoties, n. 4. vers. Finaliter. C. de precib. Imperat. offerend.* Joan. Baptist. Marchesan. ubi supr. numero 24. Grassis d. numero 43. vers. *Quartò intelligas, Carot. d. except. 168. n. 27. Genua ubi supra n. 15.*

Sublimitatur quintò in moratoria debitori per majorem creditorum, † partem concessa, quæ fidejussori etiam suffragatur. Felin. in cap. 2. numero 34. de sponsalib. Ursil. ad Afflict. dict. decis. 228. numero 1. Bursat. consil. 214. numero 29. lib. 2. Bard. in tractat. de tempore utili, & continuo, numero 8. versic. *Sic in supra dictis, Anton. Heringi de fidejussor. d. 4. part. cap. 27. numero 69. Nicol. Genur d. quæst. 1. numero 11. Pyrrh. Maur. d. §. 10. numero 11. Valent. Franch. de fidejussorib. c. 3. numer. 172. & seqq.* Pluresque alias sublimitationes videri per supra dictos poterunt.

Limita quartò principalem conclusionem, ut debitor dilatione concessa gaudere non possit, nisi de restituendo debitum post eam idoneam cautionem † præstet. d. l. *Universa, 6. C. de precib. Imper. offerend. d. c. Universa 25. quæstione 2. Abb. in c. Quoad consultationem, numero 23. de judic. Guid. Pap. quæstione 109. Marc. Anton. Cucch. d. tract. numer. 53. Marc. Anton. Natta. consilio 591. numero 1. libro 3. Annan. singul. 463. Vital. de clausul. claus. Nihil novari appellatione pendente, numero 3. Hieronym. Cagnol. in dicta l. 2. numero 146. C. de precib. Imperator. offerend. Afflict. decisione 378. numero 1. ubi Ursil. numer. 3. & dicta decis. 288. numero 1. Proper. Farinac. (communem dicens) quæst. 29. numero 27. Vincent. Carot. d. except. 168. numer. 42. Joan. Baptist. Marchesan. de commissione 3. parte capite 1. §. 1. de commissione super dilatione moratoria, numero 31. Alexand. Trentacinq. dicto libro 3. titulo de solut. resolut. 1. numer. 6. Paul. Fusch. singul. litera D. numero 11. Lancellot. Corrad. in templo judic. lib. 1. capite 1. §. 4. de Imperatore. in verbo debitoribus dilationem indulgere, num. 8. Thom. Zerol. in praxi Episc. in verb. *Quinquennalis, versiculo 2. Cumia super ritibus Regni Siciliae capite 80. numer. 18. & capite 95. n. 27. Lucas Matth. Apicella in tutam in pauper. titulo 2. de moratoria Principis, numero 3. & 6. ubi Maurit. Apicella in addit. numero 466. Nicol. Genua de privata script. dicto libro 3. titulo de Annal. & quinquennal. dilat. numero 15. communem dicens Petr. Barbof. ad leg. 21. omnibus numer. 9. & 10. & ad leg. Si debitori 21. numer. 153. D. de judic. Antonin. Faber. in suo Codici tit. 9. de precibus Imperat. offerend. definitione 6. & definit. 20. propè finem, versicul. Si Cavere Osualdus Hilliget. in Donel dicto l. 22. c. 9. litera N.**

Amplia istam limitationem, etiamsi talis cautio in moratoria remittatur. * Remissione namque non obstante, prædictam cautionem præstare debitor tenetur, ob magnam, quæ inde creditori insurgeret, læsionem, gloss. *fin. in fin. & ibid. Doctor. in d. l. Universa, C. de precib. Imperat. offer. Caravit d. ritu, 287. num. 5. Carol. de Grass. de except. ad ma-*

ter statuti exclud. omnes except. d. except. 32. num. 98. Vincent. Carot. de remed. contra præjudic. sentent. vel damnosus execut. de except. 168. n. 43. Alexand. Trentacinq. de resolut. 1. numer. 7. Lucas Matthæ. Apicell. ubi supra, d. numer. 6. Nicol. Genu. d. loco, n. 15. & 16. ubi cum verissimam sententiam dicit.

85 Omnes tamen prædicti hanc eandem limitant ampliationem, si in moratoria inesset clausula *Non obstante*. * quia tunc non desideraretur cautio; & absque ea dilatione debitor frui posset, & sic (præter eos) tenent etiam Jas. (intelligendus ita) in d. l. *Quoties num.* 15. C. de precib. Imperat. offerend. Joan. Bapt. Marchef. d. 3. par. cap. 1. §. 1. de commiss. super dilat. morat. n. 32. & seq. & Gen. ubi sup. n. 17.

86 Hanc præterea quartam limitationem secundò amplia, ut etiam si debitor, sit dives, * valdeque idoneus, procedat. Adhuc enim prædictam cautionem præstare debet, Alex. in l. *Divortio*, §. *Interdum*, n. 11. D. solut. matrim. & in l. 1. num. 12. D. qui satisf. cog. sequitur Vincent. Carot. d. except. 168. n. 48. Luc. Matthæ. Apicell. d. tit. 2. n. 12. Caravit. super ritu 173. n. 9. Carol. de Grassi. d. except. 32. n. 118. Quibus etiam tales moratorias literas concedi posse, ac solere: & supra diximus, & frequenter in hisce Regnis majoratum Dominis, Marchionibus, Comitibus, aliisque magnatibus ære alieno gravatis, nec non mercatoribus, & banchariis, ob instantem aliquam necessitatem, cujus ratione tunc commodè solvere non possunt, videmus concedi. Aliàs enim nisi iusta inesset causa, diviti (ut jam notavimus) hujusmodi non foret concedenda dilatio.

87 Idèoque omninò requiritur satisfactio, quia aliquo modo suspecti sunt. Cum aliàs debitor dives, & solvendo (etiam ubi satisfactio requiritur) satisfacere * non teneatur: l. *Quicumque*, la 2. 7. in ordine, ubi notat Bart. C. de fund. patrim. lib. 11. Ludovic. Roman. cons. 67. n. 4. & ibi Mand. in verb. *Possidere*, Marc. Anton. Natta cons. 267. n. 3. & 4. l. 2. Borgnin. Cavalc. dec. 8. n. 19. part. 2. Ferret. de præsent. instrum. part. 7. q. 6. n. 7. Petr. Surd. cons. 36. n. 14. & dec. 183. n. 19. Toro in compend. decis. Reg. ver. *Cautio, an sit præstanda, etiam si statuto careretur*, Maurit. Apicell. in addit. ad patrem, in tutam. pauper. d. tit. 2. de moratoria Principis, ad n. 12. in nu. ipsius n. 493. & 495. Petr. Barbof. ad d. l. si debitori, n. 156. D. de judic.

88 Ampliatur 3. prædicta 4. limitatio, ut etiam si moratoria annalis * sit, debeat cautio præstari, ex d. l. *Universa*, C. de precib. Imperat. offer. Nicol. Boër. dict. dec. 296. n. 2. Anton. Thesaur. dec. n. 91. 2. Nisi in contrarium suaderet stylus, Luc. Matthæ. Apicell. in dict. tit. 2. de morat. Principis, n. 8. Nicol. Genu. d. lib. 3. titulo d. *Annali* & *quinquennial.* n. 11. & 12.

89 Sublimita tamen eandem quartam limitationem (quæ satisfacere debitorem debere, ut moratoria sibi concessa frui possit, habet) & intellige si à creditore oppositum, * sitque satisfactio petita: secus si non contradicat, nec petat: tunc enim etiam non data satisfactio moratoria gaudebit debitor, ex text. in l. si quis filium, §. *Stipulatio*, D. de collat. bonor. l. 2. §. *Quod ait Prætor*, D. quod legat. ibi: *Non ergo offerre debet satisfactionem, sed petenti moram non facere*, gl. & Doct. in d. l. *Universa*, Ripa in l. *Ita stipulatus*, n. 8. verb. *Quintò dubitatur*, D. de verb. & sig. & in l. 4. §. *Hoc autem iudicium*, numer. 4. D. de danno infect. Decius consil. 607. numer. 4. Marc. Anton. Cucch. de morat. præscript. numer. 53. Hippol. de Marsil. in rubric. de fidejussor. num. 145. Abb. consil. 96. n. 4. Ursil. in addit. ad Afflict. d. 378. n. 3. Matthæ. Brun. de cess. bonor. quest. 21. num. 2. Lancellot. Corrad. in templo judic. lib. 1. c. 1. §. 4. de Imperato-

re, in verb. *Debitoribus dilationem indulgere*, n. 11. Carol. Ruyn. consil. 26. num. 33. lib. 4. Petr. Surd. consil. 124. numero 1. & 2. Lucas Matthæ. Apicell. in tutam. pauper. d. tit. 2. de morat. Principis, num. 6. versic. *Quam conclusionem*, & num. 7. ubi ejus *Addit.* numero 46. Caravit. ritu 189. numero 5. & dict. ritu 287. num. 5. Vincent. Carot. d. except. 168. num. 44. Carol. de Graf. d. except. 32. numer. 100. pluribus mediis hanc comprobans sententiam ex numero 103. ad num. 117. Francisc. Marc. decis. 33. numero 2. in prima parte, latè etiam comprobat, & defendit Marchesan d. 3. part. capit. 1. §. 1. de commissione super dilat. morat. num. 14. & sequent. usque ad 21. Nicol. Genu. d. tit. de Annal. & quinquennial. num. 18. & seqq. ubi pluribus ad n. 21. firmat, Pyrrh. Maur. in tract. de fidejussor. 1. part. princip. in prælud. 3. particula, & sectionis, cap. 2. (aliàs 11.) nu. 1. Alexand. Trentacinq. variar. resolut. d. libro 3. tit. de solutionib. resolut. 1. n. 8. Petr. Barbof. in d. l. si debitori, nu. 155. D. de judic. Andr. Gaill. practic. observat. libro 2. observ. 46. n. 14. Osvald. d. lib. 22. c. 9. litera N. versic. *Sed ita si creditores petant.*

Sublimita secundò, in quinquenniali delatione à creditoribus † concessa, in qua non requiritur satisfactio, secundum Ursil. in addit. ad Afflict. decisione 288. num. 2. ubi sic multoties vidisse in praxi servari dicit, contra Roman. cons. 439. in fin. tenetque cum Ursillo; Luc. Matthæ. Apicella dict. tit. 2. numero 8. & ibidem ejus *Addit.* Gregor Lopez in l. 5. tit. 15. part. 5. gloss. fin. Paz in praxi, 4. parte. 1. tom. cap. 6. num. 5. Quidque hodiè in mercatoribus fallitis observetur, vide text. in l. fin. ad fin. tit. 19. lib. 5. nova Reg. Collect.

Sublimita tertio, in moratoria quinquaginta dierum, † in qua satisfactio non debitor suspectus sit de fuga, desideratur. Bonus text. (ita ab Antonin. Thesauri Additionatore intellectus dec. 186. col. fin.) in d. l. si debitori, 21. D. de judic. quem sequitur Maurit. Apicell. in addit. ad Patrem d. tit. 2. ad n. 8. ex n. ipsius n. 466. in fine.

Sublimita quartò, ubi debitor fidejussorem ob paupertatem invenire * non prodest, quia præstita juratoria cautione, dilatione (remissa satisfactio) fructur: cum aliter illusorium hujusmodi redderetur beneficium, sic tradente Cornel. Beninea. de paupertate, speciali 8. in iudiciis, n. 34. per notata in auth. *Generaliter*, C. de Episcop. & Cleric. & in leg. 1. D. qui satisf. cog. Greg. Lopez (omninò videndus) in dict. leg. 23. tit. 18. part. 3. gl. verb. *Fiadores*; sentit Ant. Faber. in suo Codice, libro 1. tit. 9. de precib. Imperat. offer. definit. 20. circa fin. versic. *si cavere nullo modo velit, nec jurato quidem*, Farinac. dict. quest. 29. n. 30. Nicol. Genu. dict. tit. de Annal. & quinquennial. dil. n. 31. usque ad n. 38. Petr. Barbof. in l. *Divortio*, 8. §. *Interdum*, n. 27. D. solut. matr.

Vel fortè cautionem cum generali hypotheca bonorum sufficere dicunt idem ipsi Gregor. Lopez, & Beninc. ubi supra, n. 35. Hujusmodiquè juratoriam cautionem cum generali hypotheca bonorum præstandam fore, asseruit Joseph. Ludovic. dec. Perusin. 63. n. 9. part. 2. eumque referens Prosper. Farinac. ubi sup. Hæc simul concessit Osval. in Donel. emuleat. dict. l. 22. cap. 9. lit. N.

Et licet hoc in casu juratoriam cautionem non sufficere tenuerint aliqui, inter quos Roland. à Valle consilio 43. n. 6. libro 2. Anton. Heringi. de fidejussor. cap. 5. n. 132. Pyrrh. Maur. de fidejussor. dicta 1. parte princip. in prælud. 3. particula, & sectionis, c. 2. (aliàs 11.) n. 2. & cap. 25. (aliàs 34.) n. 22.

Intelligi tamen debent, ubi moratoria ob aliquam aliam quam paupertatis causam concessa est, quia tunc satisfactio omninò requiritur; secus si paupertatis ratione

ratione, ob quam fidejussorem invenire non potest debitor, quia juratoria sufficere cautio. Hanc tradiderunt distinctionem, tenueruntque sententiam Cornel. Beninc. jam citato loco, Gregor. Lopez ubi supra, Bald. Novell. in tract. de dote, part. 8. privileg. 12. Staphil. de liter. justit. cap. Ulterius pro declaratione, num. duodecimo latè Joann. Baptista Marchesan. de commission. dict. 3. part. capite primo paragrafo primo de commissione super dilatione moratoria, numero vigesimo-primo, & sequentibus Joseph. Ludovic. dict. decisione sexagesima-tertia, numero 9. Carolus de Grassis d. except. 32. num. 1. 9. Farinac. dicto numero 30. Vincent. Carot. dict. except. 168. num. fin. Pyrrh. Maur. dict. c. 25. (aliàs 34.) numer. 13. Lucas Matthæ Apicella dicto titulo 2. numero 11. & ibi ejus Addit. num. 492. & in tractatu de donat. 1. parte, cap. 2. quæstione 8. Garf. Mastrill. in commento ad indult. gen. cap. 46. numero 20. Alexand. Trentacinq. ubi supra, numero 9. Hodieque in partibus illis post ordinationem quamdam ibi allegatam, testatur (cum Zang. quem refert) obtinere Osvald. cap. 9. litera N. quovisque casu juratoriam sufficere cautionem Gallæ pragmaticos asserere, tradit Anton. Faber. dicto libro 1. titulo nono definit. vigesima prima, n. 4. & eo Osvald. ubi proximè.

93 Quod autem fidejussorem debitor non inveniat, per ipsius debitoris juramentum † (cui statur) probare sufficit, secundum Accurs. in l. 1. in verb. fidejussoribus, propè med. D. qui satisf. cog. Cattel. Cott. in memorab. verb. Juramentum probat, Juli. Clar. in pract. crimin. quæst. 46. numer. 15. Anton. Scap. de jure non scripto, libro 5. cap. 74. numer. 5. Maur. Apicell. in addit. ad patrem in tutamin. pauper. dict. tit. 2. de morat. Princip. n. 492. ex num. ipsius Camill. Borrell. in summa decis. tit. 60. de juramento, n. 219. & 220.

94 Limita quintò principalem conclusionem, si debitor dilationem præterdendens paupertatem suam non probaverit, † ad quinquennale saltem dilationem impetrandam; in annalibus namque nulla exigitur probatio, debitorisque juramento pauperem se dicentis statur. Firmant utrumquè Boëri, d. dec. 196. num. 1. 2. & 3. Quintilian. Mandos. in regul. 10. Cancell. q. 4. casu 62. Marc. Anton. Cucch. de morat. præscrip. n. 32. & seqq. Anton. Thesaur. dicta decis. 186. n. 6.

95 Limita sexto in debitore divite, † & solvere statim commodè valente, licèt creditor locupletissimus sit, cum hujusmodi dilationes miserationis causa concessæ sint, l. si cum mulier, 16. §. Cum intra, D. de compensat. Cucch. ubi supra, numer. 106. & 149. Imò cum ob paupertatem concedantur; adveniente pinguiori fortuna, dilatio cessabit, statimquè tenebitur debitor creditori suo satisfacere; cum dispensationis causa cessante, cessare debeat dispensatio, ex juribus vulgat. notat Andreas Tiraquell. de causa cessante, 1. parte, numero 91. 92. & 93. Azeved. consil. 34. numero 32. & in terminis Lucas Matthæ. Apicell. d. tractat. & tit. 2. numero 15. Marc. Anton. Cucch. ubi supra, num. 154. Et in quinquennali dilatione à majori creditorum parte concessa idem dixit latè prosequutus ipsemet Apicell. supra tit. 1. num. 155. 156. & 157. Osvald. Hilliger. in Donel. enucl. d. lib. 22. cap. 9. litera N. pag. 272. col. 2. versic. Sed si interim, allegat l. 4. §. 1. de mun. & l. 8. de vac. muner.

Licèt autem debitor meliorem fortunam non devenerit, & post dilationis concessæ terminum aliam impetraverit, † ea gaudere non debet, juxta text. in cap. Ceterum, 3. de rescript. observat (post Petr. Rebuff. ibi relatum) Anton. Faber in suo Codice, lib. 1. d. tit. 9. de fin. 1. & 20. versic. Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Aut si jam semel antea idem beneficium impetraverit.

Nec, si post concessæ dilationis terminum non solverit, ad cessionis beneficium admittetur, † sed in carcerem detrudendum, dicunt Marchela. de commission. super dilatione morat. commif. 4. cap. 1. numero 11. & seq. quem refert, & sequitur Nicola. Genua dicto titulo de Annalib. & quinquennialib. dilationib. n. 34. & 40. Cæsar Barzi. decis. 78. nu. 3. in fin. Alexand. Trentacinq. d. resolut. 1. num. 30. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 5. num. 227. Osvald. ubi supra, versic. Denique hoc beneficio. Et si contradicentes referat Afflictum decisione 378. octava, Ranchin. & Ferrer. ad Guidon. Pap. quæstio. 97.

98 Limita septimò principalem conclusionem, si creditor pauper est, † quia privilegiatus, contra pauperem privilegiatum privilegio non gaudet; ut in terminis tradit Antonin. Thesaur. dict. decis. 186. n. 7. ubi hanc clausulam in hisce dilatoriis literis inseri, hisque verbis in eis Senatam uti, testatur: Si creditor in eandem, vel majori egestate non sit, &c. Matth. de Afflict. decis. 377. Antonin. Faber. d. definit. 20. versic. si contra pauperiorem beneficium hoc impetretur, Osvald. Hilig. in Donel. enucleat. d. lib. 22. cap. 9. litera M. col. 272. in princ. Neque enim ut unum altare cooperiatur, aliud erit discooperiendum, juxta text. in cap. Cum causam, de præbend. & dignit.

99 Inde fit, beneficium. Ne quis conveniatur ultra quàm facere potest, contra existentem in pari, † vel majori egestate non concedi, Bart. (communiter receptus) in l. Maritum, n. 4. D. soluto matrimonio, Alexand. & Zaf. n. 20. Baldus in leg. 2. n. 5. C. quod cum eo, Barbat. in capit. Odvardus, n. 2. extra de solut. Anton. à Padill. in l. si Præses, num. 8. C. de servitut. & aqua. Didacus Covarr. in regula Possessor, 2. parte, §. 2. n. 4. versic. Hinc etiam deducitur, Aviles. in cap. 18. Prætor. glossa, verb. Qual convenga, n. 7. post. versicul. His & aliis, Joannes Gutierri. de juramen. confirmat 3. parte, cap. 15. numer. 4. Matthæ. Br. n. decisio. bonor. 4. part. princip. quæst. 20. num. trigesimo Marius Giurba decisione quadragesima-secunda, numero tertio Marc. Anton. Genuen. in practi Archiepiscop cap. 3. num. decimo-quarto, Petr. Barbos. in dicta l. Maritum, numero quadragesimo-sexto, versic. Quarto principaliter, Matthæ. Apicella in tutam. pauper. tit. 4. de cessione bonor. numero decimo-nono, versicul. Idem dicimus, & numero vigesimo-nono, Petr. Surd. de aliment. tit. 1. quæstione septuagesima-octava numero 34. 35. & 36. magis communem dicens, Joann. Bapt. Costa de remed. subsidia. remed. 28. nu. 7. Laderch. consil. 30. n. septuagesimo Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 799. n. 7. & 8. Osvald. in Donell. enucleat, libro 27. c. 9. lit. OO. in annot.

100 Sic & in beneficio cessionis bonorum, † ad quod contra creditorem in pari, seu majori egestate existentem debitor non admittitur, secundum Brunum dict. tract. de cess. bonor. 4. part. princip. quæstione decima-tertia, latè (contrariis respondendo) Matthæ. Apicell. ubi supra, titulo primo de quinquennali dilatione, n. sexagesimo & tit. 4. de cessione bonorum, n. 69.

102 Limita octavò principalem conclusionem, ut moratoria concessa debitori, ejus: hæredibus † non possit, neque ad eos extendatur, sic tradentibus Vincent. Carot. d. except. 168. numero 38. Carol. de Grass. dict. except. 32. numero 47. & ab eo relatis Troisi. d. ritu 287. n. 15. & Fusc. d. singul. lit. D. n. 11. Alexand. Trentacinq. variar. resolut. d. lib. 3. tit. de solut. resol. 1. n. 29. Nicol. Gen. d. lib. 3. tit. de literis judicialib. seu morat. quæst. 4. Idem quoque in beneficio, Ne quis conveniatur ultra quam facere

102 *facere potest*, † dicentibus, ut ad hæredes non transeat, ex sententia Bruni de cessione honor. quæst. 6. n. 8. 4. q. princ.

103 Limita nonò, ut Princeps secularis dilationem ad solvendum debitum Ecclesiæ † nequeat concedere. Ita Jacob. Menoch de arbitr. d. casu 203. num. 20. ex aliisque etiam Carol. de Cras. supra, num. 35. & 36. Nicol. Genu. d. loco tit. de liter. judicialib. seu morator. in princip. num. 65. & 66. Maurit. Apicell. in addit. ad patrem, d. tit. 2. ad n. 20. ex num. ipsius, num. 545. plures alios referens, ubi num. 547. distinctionem assignat, an habuerit ortu à laico, in Ecclesiamque, vel personam Ecclesiasticam cum sua transferit causa, vel non, Ant. Fab. in suo Cod. d. lib. 1. tit. 6. definit. 20.

104 Limita decimò principalem conclusionem, ut in debito de recenti † contracto locum non habeat, Jacob. Menoch. ubi supr. num. 24. Alexand. Trentacinq. d. loco, num. 17. & 18. Anton. Faber. dict. definit. 20. num. 18. Osvald. Hilleger. in Donel. enucleat. d. lib. 22. cap. 9. litera I. pag. 271. col. 1. versic. Non enim si nuper. Hùcque respicit de jure Regio text. in l. 7. tit. 19. libro 5. novæ Reg. Collect. quatenus dicitur: *Y ainsi mismos sean avidos, y juzgados por alçados è incurrán en las dichas penas, si se les provere aver tomado algunas mercaderias fiadas, ò prestadas, ò dineros prestados, ò a cambio seis meses antes que quebraren, ò faltaren de sus creditos, ò pidieren, ò quisieren seguir los dichos pleytos, è no los pueda seguir en tal caso, ni aprovecharse del remedio que el derecho le dà de la mayor parte de acreedores.*

105 Nec ad debita Fiscalia † extenditur, ex text. in l. 3. C. de precib. Imperator. offeren. plures referens Carolus de Grassis dict. except. 32. num. 22. latè etiam Nicol. Genua dict. lib. 3. titulo de liter. judicial. vel morator. in princip. num. 48. & sequentib. Marc. Anton. Peregrin. de jure Fisci, lib. 6. tit. 7. num. 22. Mastrill. Tapia, & alii, quos refert, & sequitur Maurit. Apicella ubi supra num. 537. & ibidem Matthæ. Apicella. d. n. 20. Anton. Faber. d. definit. 20. vers. Aut contra principem ipsum.

Plures aliæ ampliaciones, & limitationes præfatæ principali regulæ, conclusionique assignari possent, quas per supra relatos videre licet, principalioribusque positis acquiescimus.

106 Inspiciendum autem restat, an moratoria dilatione pendente, currant usuræ? † Qua in re communis distinctio est, quòd aut ante dilationem debebantur, currebantque usuræ, aut non: ut primò casu (dilatione concessa non obstante) currant, Salycet. in d. l. Quoties num. 6. C. de precib. Imper. offer. Ursil. ad Afflict. decis. 5. num. 5. Vincent. Carot. d. except. 168. num. 21. Mastril. decis. 16. num. 4. 6. & seqq. Quod vel ex conventionem accidere potest: vel quia licet expressè cautum non sit: per prius tamen debitor in mora per hominis, vel dici interpellationem constitutus erat: vel si ab annuo censu ex Nicolai Pap. Bulla debitum descendat, quibus casibus, etiam intra dilationem, non factaque super usuris solvendis provisione, præstandæ erunt, nè Principis rescriptum, ita ut dispendium in jure jam quæsito creditori efferat interpretetur. Sic in isto ultimo casu tenet Felician in tract. de censib. 2. p. lib. 3. c. fin. in fin. vers. Antequam verò hinc discedam: quem refert, & sequitur Petr. Nun. de Avendann. eod. tract. de censib. cap. 110. n. 1. & num. 5. contra Gasp. Roderic. de annuis reddit. lib. 5. quæst. 9. à num. 16. cum seqq. oppositum tenentem. Idemque in censu emphyteutico (ut dilatione pendente, currant usuræ) observat ipse Avendann., ibidem, num. 3.

Aut prius non currebant, & nec durante dilatione currere incipient. Ita distinguit Salycet. in

d. l. Quoties, numero 3. versic. Item quero Ursil. ad Afflict. d. decis. 5. in fin. Luc. Matthæ. Apicell. d. tractat. de tutam. pauper. tit. 2. de moratoria Princip. num. 36. Mastrill. supra. Et in effectu prædictam sequitur distinctionem Alexand. Trentacinq. variar. resolut. dict. lib. 3. tit. de solut. resolut. 1. num. 26. ubi dilatione pendente usuras casu, quo licetè peti possunt currere (contra Cyn. in d. l. Quoties, quæst. 5. & Alexan. consil. 216. num. 14. lib. 7. ab eo relatos usuras non currere, tenentes) defendit: eamque approbare videtur Anton. Faber dict. tit. 9. definit. 8. & Osvald. in Donel. enuel. dict. lib. 22. cap. litera N. pag. 272. colum. 2. circa princip. versic. Si quidem saluum.

Adhuc tamen in casibus, in quibus dilatione pendente usuræ currunt, earum differendam quousque finiatur dilatio exactorem † nec interim (sicut nec principale) peti posse asseverant Avend. d. cap. 110. num. 3. pulchrè Luc. Matthæ. Apicella d. tract. tit. 1. de quinquennali dilatione, numero 178. & ita in causa Syndicorum Camberiensium, & Joannis de Constante 8. l. d. Junii 1591. per Senatum judicatum refert Antoni. Faber. in suo Codice d. lib. 1. tit. 9. de precib. Imperat. offer. definit. 8. in fin.

Ex multorum præterea sententia notandum dilatione debitori concessa durante, nec debitores licere convenire suos: † æquum est enim, ut quod quisque juris in alium statuerit, eodem ipse utatur, text. in l. 1. & tot. tit. ff. quod quisque juri Hujus fuerunt voti Afflict. decis. 66. Falsch. dict. specul. lit. D numero 11. Joann. Bapt. Marchesa de commission super dilat. morat. dict. 3. par. cap. 1. §. 1. n. 3. sequitur Carol. de Grass. d. except. 32. num. 93.

Contrarii dilationem debitori concessam non efficere, quominus debitores suos convenire debitor possit) Petr. Rebuf. de lit. dilat. art. 1. glos. 1. num. 9. Ant. Fab. ubi supra, defin. 19. rationes assignans, observatumque fuisse dicens in persona Petr. Faverii Latin. mens. Jan. 1597. sequitur Osvald. Hiliger. d. lib. 22. capitulo 9. lit. K.

Tempus autem moratoriæ dilationis à die concessi beneficii, † datæque non a die præsentationis, vel notificationis currere observant Guid. Pap. q. 106. Petr. R. b. ubi supra n. 4. ex l. 2. C. de div. rescr. Matt. Brun. de cess. honor. q. 29. n. 3. Bovi. in tract. de statutar. præscript. glos. num. 72. Cumia super ritib. Regni Siciliae, cap. 80. n. 9. Carol. de Grass. d. loco, num. 48. per text. in cap. Eam te, 7. de rescript. & c. Dilectus, el 2. 27. in ordin. de præbend. c. 2. decim. Vincen. Carot. d. excep. 168. n. 4. Anton. Faber. sup. de definit. 3. Alexand. Trentacinq. d. lib. 3. variar. resolut. tit. de solut. 1. n. 27. Nicol. Intrigliol. in singular. ad constit. Regni Siciliae, singul. 132. lib. 1.

Pauca de quinquennali moratoria à majore creditorum parte concessa (quæ de justitia appellatur) diximus, cujus aliud posset formari speciale; Quod nempe licet suum cuique factum noceat, neque res inter alios acta aliis præjudicet (ut juribus vulgaris) paupertatis tamen favore, noceat. De qua justitiæ moratoria dilatione latissimè (præter antiquiores in locis ordinariis) egerunt † Cornel. Beninca. de paupert. speciali 8. in judic. n. 31. & seqq. Marc. Anton. Cucch. d. tract. de morat. præscript. Paz in praxi, 1. tom. cap. 9. per tot. omnium plenissimè Lucas Matthæ. Apicella in tutam. pauper. tit. 1. de quinquennal. dilat. per 214. num. materiam prosequens, & ibidem ejus Addit. Maurit. Apicella, idem Matthæ. Apicella titulo 3. per totum, de remissione debitorum, Philipp. Paschal. de viribus part. possit.

potest. 2. parte, capit. 9. ex n. 65 cum seqq. Joann. Bapt. Marchef. de commiss. d. 3. parte, cap. 1. § 1. de commissione super dilat. morat n. 73. cum seqq. Mari. Anton. Macerat. variar. resolut. lib. 2. resolut. 18 per tot. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. part. princip. in præ- lud. sect. 3. cap. 1. (aliàs 11.) per tot. ad longum Alex- and. Trentacinq. variar. resolut. lib. 3. d. tit. 1. de solut. resolut. 1. n. 12. & resolut. 2. per tot. & resolut. 3. per tot. Antoni. Faber d. tit. 19. definit. 21. & aliis ibidem. Videndusque integer titulus 19. lib. 5. nova Reg. Collect. ubi, quando, & in quibus casibus ruptis, vel decoctis à creditoribus dilatio concessa pro- fit, pactaque, & conventiones inter eos celebra- tæ teneant, & obligent?

Qua in re annotare inter alia libet, majorem cre- ditorum partem non solum ad quinquennium dila- tionem concedere posse; sed etiam debiti partem remittere, † concurrereque, & consentire minoris summæ creditores in partis remissione debere, text. in l. Suum heredem, 8. §. Hodiè. & l. Sequenti, D. de pact. ubi per Scribentes, Matthæ. de Afflict. decis. 288. per tot. præcipuè n. Latissimè Luc. Matthæ. Apicell. ubi supra, d. tit. 3. de remissione debitor. per 25. n. Debent tamen ad id requisita concurrere, de quibus per Marium Anton. Macerat, d. resolut. 18. per tot & Anton. Fab. dict. definit. 21. versir. In quinquennialibus requiritur, ab eoquè adductos. Est- que expressa determinatio in l. 6. tit. 15. p. 5. Nec ad hujusmodi quinquennalem concedendam dila- tionem major creditorum pars, majorumvè summa- rum concurrere necessariò debet; sed æqualium † sufficiet, ex text. in lib. fin. C. qui bon. ceder. poss. quem ad id expressum, tenereque omnes ibi, dicit Nicol. Genua, de script. privat. dict. libro 3. tit. de Annalib. & quinquennialib. dilat. num. 41. Franc. Vivi. dec. 38. n. 1. lib. 1.

Utrum actionem nasci contra pauperem paupertas impediatur? Vel obligationis saltem executionem etiam hodiè, do- nec melior debitori superveniat con- ditio, solvereque possit, differat?

S U M M A R I U M.

- 3 Actio contra pauperem nascitur debitorem, nec ex- actio differtur, licet tempore, quo contraxit impo- tens ad solvendum esset. Contra n. 4. & seqq.
- 2 Debitor (quantumcumque pauper) arrestari, & de- tineri pro debito poterit, & n. 27. Intellige, ut n. 32.
- 3 Qui ab alio redemptus est, potest pro redemptionis pretio donec illud solvat, retineri. Mutuum recipiens, servus est fœnerantis, ibid.
- 5 Rei impossibilis promissio inutilis est, ubi impossibili- tas à natura provenit, non ab accidenti, & nu- mero 28.
- 6 Inutilis redditur actio, quam inopia debitoris ex- cludit.
- 7 Conductori non remittitur merces propter bellum, quod jam conductionis tempore vigeat, nec propter pestem, vel sterilitatem imminere soli- sam.
- 8 Propter sterilitatem, vel pestem remissio mercedis regulariter fit.
- 9 Arcis custodiam belli tempore suspiciens, etsi vi ex- trahatur, tenetur.
- 10 Conducto domus ruinosa scienter, non potest ob eam causam ante finitum locationis tempus (nisi Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

prius integra pensione soluta) ab ea migrare, se- cùs si vitium ignorabat.

- Nec ob timorem mali aeris, vel malorum spirituum, si conductionis tempore conductor scivit, recede- re licet, nisi integra pensione soluta, ibid.
- 11 Creditor, qui minus idoneos, pauperesque fidejuss- fores accepit, eis contentus esse debet, nec de no- vo erit satisfaciendum. Et etiamsi ignorantiam creditor alleget, quia id sibi debet imputare.
 - 12 Creditor si à principio satisfactionem non petiit, eam postmodum petere nequit, nisi nova (nec le- vi) superveniente causa.
 - 13 Debitor suspectus, etiam die feriato non solum ob hominum necessitates; sed in honorem Dei, capi potest.
 - 14 Intellige si suspitio post contractum emerfit, non si tempore contractus aderat.
 - 15 Contrahens cum advena, vel forensi, quem statim recessurum putaret, non poterit eum ibi conveni- re, sed domicilium ejus sequi, nec cautionem, vel securitatem aliquam ab eo poterit exigere, cum ejus fidem sequitur videatur.
 - 16 Pro evictione venditor, nisi nova superveniat cau- sa, satisfacere non tenetur.
 - 17 Beneficium legis 2. C. de rescind. venit scienti lesionem (ex communi Doctorum traditione) non competit.
 - 18 Cautio juratoria malis imbuto moribus non, nisi tempore quo contraxit ejusdem esset conditionis, defertur, & n. 19.
 - 20 Fidejussor, qui diu in fidejussionis nexu stetit, etiam ante solutionem, vel condemnationem ab ea libe- rari justè petit, vel si malè substantia debitor, uti cæperit, & n. 21.

Limita, ut n. seq.

- 23 Mulier ob mariti inopiam dotem repetere potest, nisi cum paupere viro contraxisse & n. 24. Vagabundo scienter nubens, eum sequi tenetur, ibid. d. n. 24.
- 25 Paupertas executionem in civilibus impedit, & seq. præcipuè n. 39. Et an ultra tempus, quod judica- tis miserationis causa datur? n. 27. & seqq. Et an etiamsi post contractum superveniat? nu- mero 36.
- 26 Debitor etiam post interpellationem, si solvendo à principio non erat, idque notum creditori, non constituitur in mora.
- 28 Intellectus ad text. in l. Continuus, 137. §. Il- lud, D. de verb. obli. & n. 10. & seq.
- 29 Debitor sub conditione, verè debitor est, licet inte- rim suspensa sit exactio.
- 31 Intellectus ad text. in l. Incendium, 11. C. si cert. pet.
- 33 Intellectus ad Regias leges debitores creditoribus addicentes.
- 34 Obligatio quantitatis in qua expressa, & evidens difficultas adest, an in contractibus saltem stricti juris vitietur?
- 38 Exceptio qualibet legitima, quæ intra decem dies fuerit probata, in executione admitti debet, eam- que impedire.

Q U Æ S T I O XLV.

PRæcedenti proxima præfens quæstio est, illius- que declaratoria. In ea enim indistinctè egi- mus, An debiti exactio, vel executio ob paupertatem differri possit, vel debeat, aliquo temporis spatio à le- ge, vel à Principe, majorivè creditorum parte con- cesso? Nunc verò sequitur videre, An si obligationis contractæ tempore paupertas debitoris adest; obli- gationis

effectum, actionemque nasci impediatur? Vel exactio-
nem saltem differat, non solum ad legale spatium,
quod miserationis causa conceditur, vel ex principis
gratia (quod ad quinque, vel decem ad summum an-
nos ex probabiliori sententia, ut diximus, extendi-
tur) sed etiam usque ad tempus, quo debitor solvendo
absque alicujus terminis præfinitione sit; Quæ qui-
dem quæstio, & admodum subtilis, & multum est in
foro necessaria, cum nil frequentius, quam hujusmo-
di possint accidere obligationes, à paucisque tacta.
Quare eam ex professo tractare decrevi.

- Igitur prima fronte respondendum videtur (ne mo-
que forte negaret) & actionem nasci, & exactio-
nem ultra tempora miserationis causa concessa non differ-
ri, † licet tempore, quo debitor contraxit, sequi obli-
gavit, pauper, impotensque; ad solutionem, obligatio-
nisque satisfactionem esset. Quod & ex traditis præce-
denti quæstione deduci potest, & probare videtur ex-
presse text. in l. Continuus, 137. §. Illud. D. d. verb. oblig.
ubi Venulejus Jureconsultus talem proponit quæstio-
nem. Illud inspiciendum est: An qui centum dare pro-
misit, statim teneatur? An verò cesset obligatio, donec
pecuniam conferre possit? Quid ergo, si nec domi ha-
beat, nec invenit creditorem? Sed hoc recedunt ab impe-
dimento naturali, & respiciunt ad facultatem dandi. &
ibi: Si ab eo stipulatus sim, qui efficere non potest, cum alii
possibile sit, jure factam obligationem Sabinus scribit. Ex
quorum Venulci, & Sabini responsis, obligationem sta-
tim efficacem, validamque esse, nec ob paupertatem, in-
opiamque vitari, executionemve differendam constat.
- 2 Debitorumque quantumcumque pauperem arrestari, † &
detineri pro debito posse, notarunt Masuer. in praxi
tit. de execut. & subhastat. post Angel. & alios, in l. Pro-
barede, §. Si quid tamen, D. de acq. hered. quos (cum a-
liis) refert; & sequitur Petr. Pechius, in tract. de jure si-
stendi, par. 2. c. 4. n. 1. ubi quod talis debitor non multo
aliter, quam is, qui ab alio redemptus est, † donec pre-
tium redemptionis soluerit, detinetur. l. Senat. 43.
§. fin. D. de legat. 1. l. Qui testamento, §. Potestatis. D. qui
testam. facere possunt, l. 2. & fin. de post. limin. revers. l.
Si patre redemp. 15. D. eod. tit. de cap. & post. limin. rev.
Mutuum namque recipiens (ut Prov. c. 22. dicitur) servus
est fœnerantis. Creditorisque servum quodammodo de-
bitorem esse, notavit glos. in l. 3. 3. C. de novat. censere-
que leges debitores creditoribus suis adjicientes, de
quibus superiori egimus quæst.

- Contrariam tamen sententiam plura jura, authori-
tatesque suadent (paupertatem scilicet, & obligationi
ortum impedire, † exactioemque suspendere.) Pro-
bat primò text. in l. 3. §. Qui ita stipulatur (aliàs
incipit, Si quis ita stipulatur) D. de eo quo cert.
loco, ubi qui se ad dandum, vel soluendum certo
loco, die certa non adjecta obligat, ne interim peti
possit, dum illuc pecunia remitti non valet, cavere in-
telligitur. Verba text. sunt: Qui ita stipulatur, Ephesi
10. dari, si ante diem quam Ephesum pervenire possit, a-
gat, perperam ante diem agit. Quia & Julianus putat,
diem tacite huic stipulat. in esse text. elegans in l. Inter-
dum, 73. & in d. l. Continuus, 137. §. Cum ita stipulatus
sum, D. de verb. oblig. text. etiam ad propositum in l.
Insulam, 58. §. 1. D. locat. ibi: Eatenus autem obligatio-
nem contrahi puto, quatenus vir bonus spatium temporis
æstimasset, quia, id actum apparet esse, ut eo spatio absol-
veretur, sine quo fieri non posset.

Si vero intra diem certum ad dandum, vel solu-
endum, si quis adstrinxerit, intra quem præstari impos-
sibile sit, inutilis obligatio est, d. §. qui ita stipul. in fin.
ibi: quare verum puto, quod Julianus ait, eum qui Romæ
stipulatur, hodie Carthagini dari inutiliter stipulari.
text. in §. Loca, instit. de verb. oblig. Impossibilem
namque obligationem promissionemve inutilem esse,
vulgaria jura clamitant, §. Impossibilis, instit. de inuul.
stipul. cum aliis jam supra relatis.

Unde deducitur, eum qui se pro certa summa ad
diem certum obligavit, cujus præstatio ob pauper-
tatem ei impossibilis est, quia nec unde solvere, aut
consequi, comparative possit habet; hac impotentia
liberari, ortumque obligationis impediri. Ita docet
Bart. in d. §. illud, n. 3. & 4. in contractibus sal-
tem stricti juris, de quibus latius infra.

Si autem absque certi diei, vel temporis adjectio-
ne facta obligatio fuerit, exactioem quousque me-
lior debitori superveniat conditio suspendi, idque
tacite videri actum, respondendum (ex citatis ju-
ribus) videtur.

Cui tamen argumento satisfieri potest, rei impos-
sibilis promissionem inutilem esse, ubi impossibili-
tas provenit à natura, † non ab accidenti, respon-
dendo juxta textum in d. l. Continuus, 137. §. Illud. de
verb. oblig. hanc approbantem distinctionem, ibi:
Sed hæc recedunt ab impedimento naturali, & respi-
ciunt ad facultatem dandi. De cum jus interpretatio-
ne latius infra Nobis erit agendum.

Pro supra dicta etiam sententia, ejusque confirma-
tione facit text. in l. itaque fullo, 12. D. de furt. quæ
furti actionem fulloni contra furem pro veste, quæ
illi polienda data fuerat, & surrepta concedit, quia
cum custodiam præstare debeat, pro ea potest à do-
mino conveniri: si tamen pauperi fulloni data sit, fur-
toque sublata, contra eum denegatur domino actio.
Verba text. sunt: Itaque fullo, qui curanda polienda ve-
stimenta accepit, semper aget, præstare enim custodiam
debet. Si autem solvendo non est, ad dominum actio
redit. Nam qui non habet quod perdat, † ejus pericu-
lo nihil est. Concinit text. in l. Nam is, 6. D. de do-
lo mal. Nam is nullam videtur actionem habere (in-
quit text.) cui propter inopiam adversarii inanis est
actio. text. etiam in c. Olim, el. 1. 16. in ordine, extra
de stit. spoliat. ibi: Verum quoniam inanis est actio,
quam inopia debitoris excludit. facitque text. in l. Ti-
tius, 76. (ubi glos. & Doct.) D. de procur. cum aliis;
elegantè Valer. Marcial. epigram. lib. 2. epigram. 3.
ad Sextum.

Sexte nil debes, nil Sexte, fatemur,
Debet enim si quis solvere, Sexte, potest.

Firmatur tertio, & potentius ex text. in l. Qui bo-
na, 13. §. de damno infecto, ubi sic ait Ulpian. de
illo queritur, an inquilinis suis dominus ædium cave-
re possit; Eo Sabinus ait, inquilinis non esse cavendum.
Aut enim ab initio vitiosas ædes conduxerunt, & ha-
bent quod sibi imputent: aut in vitium ædes incide-
runt; & possunt ex conducto experiri: quæ sententia ve-
rior est. Per quem text. conductori non remitti mer-
cedem propter bellum, † quod jam tempore con-
ductionis vigeat, dicit ibi Bald. Ei namque im-
putandum qui conditionem, statumque rei sciens,
contraxit. Sequitur Alexand. conf. 6. in fin. lib. 2.
& consil. 1: 2. in fin. lib. 1. Cartel. Cott. in suis me-
morabilib. verb. Guerra, & verb. Conductor, Ripa
in tractat. de peste, n. 44. Marc. Anton. Natta
conf. 46, num. 7. & conf. 110. numero 9. Laurent
Sylvan. conf. 30. num. 29. Roland. à Valle conf. 9.
num. 25. lib. 1. Franc. Bursat. conf. 11. num. 27.
refert & sequitur Petr. Surd. conf. 374 num. 20. &
21. latè Vincent. Carot. in tract. de locat. & con-
duct. 4. par. tit. de remissione mercedis, quæst. 8. n.
3. ubi, quod remissionis facultatem scientia tollit,
ut puta si periculum belli, pestis, vel sterilitatis im-
minere solitæ conductor sciebat, allegat Riminald.
Seniorem conf. 33. n. 10. & 11. Neviz. conf. 82. n. 10.
& 13. Afflict. dec. 365. n. 8 Riminald Jun. conf. 49. n.
6. & conf. 92. n. 5. lib. 1. Roland. à Valle conf. 52. n.
29. lib. 2. dicitque communem ex Joseph. Ludovic.
Joan. Lup. Joseph. de Rustic. aliisque relatis ibidem.
Cum

8 Cum regulariter propter sterilitatem, bellum, vel pestem soleat fieri remissio, † c. Propter sterilitatem, 3. de locat. l. Si merces, 28. §. Vis major, ff. eod. & l. Licet, C. eodem tit. latè prosequitur idem Carot. ubi supra, q. 1. per tot. pulchrumque sui ipsius factum remissionemq; vindemiarum suarum propter spem mentitam, emptoribus à se factam, Plinius refert, epistolar. lib. 8. Calvisio suo scribens.

9 Inde etiam est, custodiam arcis tempore belli † suscipientem, etsi vi extrahatur, teneri. Ita Joan. Andre. ad Specul. super rubric. de locato, Bassius de remission. merced. conduct. n. 85. Cattel. Cott. Roland. & alii sup. Vincent. Carot. d. q. 8. n. 4. & n. 12. in addit.

10 Conductor item domus ruinosæ, quam locationis tempore ruinosam esse scivit, † non eam ob causam ante finitum locationis tempus (nisi prius integra pensione soluta) è domo migrare potest, secus si vitium ignoravit; text. in d. l. qui bona, §. De illo, leg. Inquillino, 33. D. de damno infect. glos in leg. Habitatores, 30. §. fin in verb. Verè, D. locat. Bald. conf. 366. per tot. lib. 1. Andre. Gail. lib. 1. observatio. 29. n. 10. Carot. d. tit. de remis. merced. questione 8. n. 20. in fin. ubi, nec mali aeris, malorumvè spirituum timore recedere conductori licere, nisi pensione soluta, si tempore contractus scientia aderat, resoluit, sic Guidonem Papam decis. 630. licere conductori propter malum aerem à domo conducta recedere, dicentem, limitans.

Quartò pro supra dicta sententia facit text. in leg. Si is à quo, 3. §. Si semel, D. ut in possess. legat ubi sic ait Ulpian. Si semel, fuerit satisfactum, quæsitum est, an etiam rursus cavendum sit, si fortè dicatur, egenos fidejussores fuisse datos? Et magis est, ut cavere non debeat, hoc enim Divus Pius rescripsit Pacunia Liciniana. Ipsa enim facilitati suæ expensum ferre debet, minus fidejussores idoneos accepit. Et in hanc eandem est text. in l. Si ab arbitro, 10. ff. qui satisf. cog. ibi: Multoque magis si sua voluntate accepit fidejussores contentus his esse debet. Qui appertè probant, creditorem, qui minus idoneos, † pauperesque fidejussores accepit, eis contentum esse debere, nec de novo satisfaciendum, tenentque Angel. & alii in dict. l. Si ab arbitro, Cattel. Cott. in memorab. verb. Debitor non potest allegari, Anton Gomez variar lib. 2. c. 13. n. 7. Joan. Gutierrez. de juram. confirmat. cap. 16. n. 22. par. 1. Castillo controvers. lib. 4. c. 59. nu. 25. Petr. Surd. conf. 18. n. 1. & seqq. ubi etiam id procedere dicit, si ignorantiam creditor alleget, quia qui cum alio contrahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis ejus, juxta vulgarem juris regulam. Eiusque cum quo contrahit conditionem contrahentem scire presumi, docent Petr. Barbof. in l. In omnibus, n. 70. D. de judic. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 8. n. 77. & seqq. ubi, nec ditari quem posse, obitare dicit, quia ea, quæ à Fortunæ eventu pendent, incerta sunt.

12 Ideoque si nec fidejussores ab eo cum quo contraxit accepit (nisi nova superveniat causa) † aliam nequibit creditor cautionem postulare, ut probant dicta jura, ex quibus (multisque autoritatibus relatis) hanc comprobant sententiam Petr. Barbof. in d. l. In omnibus, n. 58. & seqq. latissimè hac de re agens, omninoque videndus, ubi etiam nu. 65. non levem ad id paupertatis casum sufficere, advertit.

13 Firmatur 5. principalis superior sententia ex eo, quia licet debitor suspectus capi possit, † l. Aut Prætor, 10. §. debitorem, ubi notat Bart. n. ff. que in fraud. credit. glos. in princip. instit. de act. ver. Injudicio, cum qua omnes transire testatur Aldroband. ibi & Jas. numero 72. allegans etiam glos. in capit. 1. §. 1. verb. Potestatem, de pact. juram. firmand. in usib. feudor. & aliam in §. Necessitatem, verb. detine-
Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

re, in auth. Ut judic. sine quoquo suffrag. coll. 2. Die quoque feriata non solum ob necessitatem hominum (ut probat text. in capite fin. de judic. per quem dicit expeditum Jas. in dict. princ. institut. de action. num. 77.) Sed & in Dei honorem, gloss. in Dies festos, 10 verbo, Fidejussionis, C. de feriis, Bart. in dict. l. Aut Prætor, §. Si debitorem, n. 3. & ibidem, Andreas Barba. in ejus addit. litt. D. de his qua in fraud. credit. Jas. dict. princip. institut. de action. n. 77. Barthol. Socin. regul. 78. Ancharran. conf. 95. n. 1. & conf. 112. in fin. Alexand. Trentacinq. (plures referens) variar. resolut. lib. 3. tit. de solut. resolut. 10. n. 26. Roderic. Xuar. in l. 2. Fori leg. lib. 2. tit. 11. n. 20. & 21. ubi est text. & notat ejus Addit.

Id tamen ita demum, si suspitio post contractum emerit; † non si jam tempore contractus aderat, procedit argument. dict. l. Qui bona, 13. §. De illo, D. de damno infect. dict. l. Si is à quo, §. fin. D. ut in possess. legat. & in l. fin. C. de spons. tenet Bart. in l. fin. (per illum text.) D. de feriis, Bald. in l. Si pro ea, in princip. D. mandat. & in rubric. n. 5. C. qua in fraud. credit. Angel. in l. Nemo carcerem, C. de exact. tribut. 10 & in dict. l. Si ab arbitro §. 1. D. qui satisf. cog. Aretin. in l. 2. n. 6. D. solut. matrim. Cornel. Benincac. de paupertat. speciali 8 in judiciis, n. 8 cum duobus seqq. Cattel. Cotta in suis memorab. dict. verbo, Debitor non potest, Paris. de Put. in tractat. de syndicat. in tit. de capturis, versiculo, Captura, n. 6. & 8. Franciscus Becci. conf. 220. n. 18 & 19. lib. 1. Josephus Ludovic. decis. Perus. 41. per tot. Rolandus à Valle consuet. 65. n. 8. & seqq. lib. 3. ubi plenissimè Jacob. Menochius de arbitrar. lib. 2. casu 87. n. 16. Bellon. conf. 29. n. 10. Petrus Barbof. in l. Heres absens, §. Proinde, n. 120. D. de judic. Petr. Surd. conf. 68. n. 5. Contraque Advocatos, vel Assessores, qui debitorem tanquam suspectum de fuga detineri consulunt, nulla prius fidei Judici facta, quòd tempore contractus solvendo debitor erat: invehit Angel. (mille capturas ob id irritas fecisse asserens) in §. Superest, n. 84. institut. de action. & in dict. l. Si ab arbitro, §. 1. n. 2. D. qui satisf. cog. quem sequuntur Alexand. Jas. Aretin. Deci. & alii adducti per Surd. supra, Doct. in l. 2. (ubi Castrenf. n. 95. & Ripa, n. 37.) D. solut. matrimon. Hippolyt. de Marfil. singul. 284. Socin. dict. regul. 78. Alexand. Trentacinq. dict. resolutione 10. n. 5. Petr. Pechi. in tractat. de jure sistendi. part. 2. capite 5. n. 24. Joann. Gutierrez dict. 1. part. de jur. confirmat. c. 16. n. 22. & alii supra.

Sextò pro eadem parte facit text. in dicta l. Heres absens, 19 §. Proinde, D. de judic. Ex qua contrahenti cum advena, vel forensi, quem statim recessurum recedere posse, putaret † illum inibi (in contractus nempe loco) conveniendi facultas denegatur, domiciliumque ejus sequi compellitur; nec cautionem, vel securitatem aliquam ab eo sic contrahenti exigere conceditur. Nunquid dicemus, eum qui à mercatore quid comparavit advena, vel ei vendidit, quem sit inde confestim profecturum; non oportet ibi bona possideri, sed domicilium sequi ejus; (Consultus ait.) Qui enim cum tali contrahit ejus fidem sequi videtur, suspectumque dicere non potest, idque sibi debet imputare, gloss. in l. 2 §. Sed etsi dubitetur, D. eod. tit. Roderic. Xuar. in dict. l. 2. Fori leg. lib. 2. tit. de los emplaçamientos, vers. Ulterius nota istum textum, n. 5. & 7. plures referens, Joan. Matienz. in l. 3. tit. 16. lib. 5. novæ Reg. Collect. gloss. 1. n. 8. & 9. Borguin. Cavalc. dec. 2. n. 5. part. 1. communem dicit Petr. Pechi. in tract. de jure sistend. 2. part. cap. 4. numero 2. Cavavit. in ritib. magn. Curie ritu, 70. numero 8. & hanc sibi placere dicit sententiam Alex. Trentacinq. var. resol. dict. lib. 3. tit. de solut. resolut. 10. numero 8. vers. Contra hanc opinionem, firmat latissimè Petr. Barbof. in dict. l. Heres absens,

sens, dict. §. Proinde, à n. 116. cum seqq. præcipue n. 121. & seqq.

16 Septimò facit, quia venditor pro evictione satisfacere, nisi nova + superveniat causa, non tenetur, l. *Habitatio*, num. 18. §. fin. (ubi Bart. Bald. & Salyc.) D. de peric. & commod. rei vendit. l. fin. §. 1. (ubi etiam Bart. Bald. & Salyc.) C. de rescind. vendit. plures referens Gaspar. Cavalin. in tract. de evict. §. 2. numer. 8. Petr. Surd. conf. 68. num. 5. lib. 1.

17 Octavò facit communis Doctorum traditio, quæ beneficium legis secundæ, C. de rescind. vendi. scienti læsionem + ultra dimidiam justii pretii non concedit. Eo namque casu, partim vendere; partim præsumitur donare, per text. in l. *Quæritur*, 14. §. Si venditor, D. de ædilit. edict. Alexand. conf. 126. numero 1. lib. 2. Decius conf. 883. n. 1. ubi communem dicit, communem etiam profitetur Andr. Gail. præct. observ. lib. 2. observat. 29. num. 11. Roland. à Valle consil. 9. n. 26. lib. 1.

18 Nonò firmatur, quia licet cautio juratoria malis moribus imbutis non deferatur: + (ut latius suo dicemus loco, notatque Roder. Xuar. in l. 2. tit. 3. lib. 2. *Fori leg. in princ. n. 6.* Seraphin. de privileg. juram. privileg. 18. n. 36.) idem tamen ipse ibi, n. 37. id nisi tempore quo contraxit ejusdem esse conditionis limitat, + quia tunc cautio sufficeret juratoria: cum hoc sibi debeat creditor imputare.

20 Decimò, quia etsi fidejussione stetit, etiam ante solutionem, vel condemnationem à fidejussionis nexu liberari + possit exigere, text. in l. *Lutius Titius*, 38. §. Non absimilis, D. mandat. cap. fin. extra de fidejuss. glos. in l. *Si pro ea*, 10. verb. *Feceris*, C. mandat. Alex. in l. *Facere*, 29. n. 1. D. solut. matrimon. Guid. Pap. decis. 117. n. 1. Matth. de Afflict. decis. 241. n. 3. vers. *Secundò si diu stetit in obligatione*, & ibid. Ursil. n. 4. Bartholom. Socin. reg. 191. Eugen. conf. 89. n. 40. Alvar. Valasc. conf. 36. n. 1. & 2. Jacob. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 41. num. 2. Pyrrh. Maur. in tract. de fidejuss. sect. 5. c. 3. n. 32. fol. mihi 323.

21 Vel etiamsi diu in fidejussione non steterit, debitor tamen male uti + substantia cœperit. dict. l. *Lutius Titius*, 38. in fin. D. mandat. dict. l. *Si pro ea*, 10. C. eod. & dict. c. fin. extra de fidejussor. Afflict. ubi supra, num. 3. versiculo, *Quinò si caput*, Pyrrh. Maur. d. loco, n. 28. & alii ex proximè relatis.

22 Qui tamen scienter pro paupere fidejussit, + pro eovè qui fidejussionis tempore bona sua dilapidabat (etiamsi diu in fidejussione steterit) liberationem petet ineptè, ex text. in l. *Si creditores*, 15. §. *Planè*, D. de privileg. credit. Cujus sunt verba: *Planè in recenti aditæ hereditatis audiendi erunt, qui suspectum postulant. Caterum si probentur passi eum in hereditate morari, nec quidquam in eum possint objicere criminis, quasi dolosè versato eo; non debet post multum temporis ad hanc necessitatem compelli.* ex dict. l. 3. §. *Si semel, cum lege sequenti*, D. ut in possess. leg. & magis in terminis est text. (à contrario sensu) in dict. l. *Si pro ea*, 10. C. mandati; per quem ita in specie notat ibi Bald. num. 2. Joann. Faber in §. *Si quis autem*, num. 1. & ibid. Bellon. num. 4. institut. mandat. idem Bald. consil. 315. num. 1. lib. 4. Hippolyt. de Marfil. in rubric. D. de fidejussor. quest. 31. n. 216. Pyrrh. Maur. su. rà dict. cap. 3. numero 19. Andr. Gail. præct. observat. lib. 2. observ. 84. n. 2. & observ. 29. n. 9. eod. lib.

23 Undecimò principalis firmatur assertio, quia licet mulier ob mariti inopiam dotem repetere possit + text. in cap. *Per vestras, de donat. inter vir. & uxor. l. Si constante*, 23. (ubi glos. ordin. & communiter Doct.) D. solut. matrimon. text. in l. *Ubi adhuc*, 29. (& ibi glos. & Doct.) C. de jure dot. text. in l. *In re-*

bus, 30. in fin. versiculo, *Cum constante, eod. tit. auct. de equalit. dot. §. Illud quoque, versiculo, Nos autem, coll. 7. text. in l. 29. tit. 11. part. 4.*

Id tamen in muliere, quæ cum paupere + contraxit locum non habet; tunc enim dotis repetitionem ei denegari (cum mariti conditionem approbasse, visita sit) firmatur argumento text. in l. *Inter causas*, 26. §. *Abasse*, D. mandat. in l. *Promittendo*, 42. §. *Si à debitore*, D. de jure dot. & in l. *Si legibus*, 16. C. de Episcop. Aud. tenentquè Jacob. de Arena. Petr. Cyn. Bald. Angel. & Roman. in dict. l. *Si constante*, D. solut. matrimon. ubi communem dicit Jas. num. 172. verioremqùè, & magis æquitati consonam *Præct. Papiens. in forma libelli, quo agitur ad dotem*, Joan. Lup. in repet. dict. cap. *Per vestras, in princip. §. Et propter ista forte, in princip. in 2. ampliat.* Paris. de Pur. ubi sup. dict. versiculo, *Captura*, n. 9. Petr. Surd. conf. 374. num. 22. lib. 3. Andr. Gail. dict. observat. 84. num. lib. 2. Petr. Barbof. in dict. l. *si constante*, num. 23. vers. *Item secundò*, Anton. Gomez in d. l. 50. *Tauri*, num. 33. col. 5. in fin. vers. *Quod tamen limita, & intellige*, P. Ludovic. Molin. de just. & jure, tract. 2. disput. 430. n. 5. Paul. Æmil. Gal. in tract. de exceptionib. tit. 4. except. 9. n. 15. Joan. Bapt. Cost. de facti scientia, & ignor. centur. 2. dist. 80. n. 15.

Bonus deniquè hanc adjuvat sententiam text. in l. fin. §. *His illud*, C. de sponsalib. & arrhis, ut similia alia omittamus; quæquè de muliere vagabundo scienter nubente, ut eum sequi teneatur, tradunt (post Tiraq. aliosquè ibid. adductos) Drid. Covar. de sponsal. 2. part. cap. 7. n. 7. Menoch. de arbitr. casu 469. n. 4. 5. & 7. Emman. Rodr. in sum. p. 1. c. 2. n. 15. Sanch. de matr. lib. 1. disput. 41. n. 5. Farin. quest. 142. n. 272.

Ex quibus omnibus, vel obligationis ortum impedire impotentiam, atquè inopiam, quæ à principio extitit; vel ejus saltem executionem, aut exactiorem suspendere, donec melior pauperi superveniat conditio, idque tacitè vidèri actum, ac sibi imputare debere creditorem, qui cum paupere contraxit, haud dubiè deducitur.

Paupertatemquè executionem in civilibus suspendere, + tenent Abb. in cap. *Cum olim*, 16. n. 1. de restit. spel. Sebast. de Medic. in tract. de casib. fortuit. 2. p. q. 4. n. 19. aliiquè infra n. 37. referendi.

Conducit, quod tradit Alexand. in l. *Quod te mihi*, n. 9. col. 2. ante med. Debitorem scilicet, etiam post interpellationem in mora non constitui, si à principio non erat solvendo, + idquè notum creditori erat. Idem quoque tenet Salycet. ibid. n. 24. præcipue in fin. Bartoli distinctionem obligationis quantitatis, vel speciei, improbens,

Paulus tamen Castrensis suspendendam solùm executionem in obligatione quantitatis pro tempore quod miserationis causa + judicatis datur, nec amplius expectandum, incarcerariquè pro debito posse, nisi ad cessionis honorum beneficium confugiat, contendit, tenentquè alii in dict. l. *Continuus*, §. *Illud. D. de verb. oblig.* per illum text. qui capitalis est, & unicus in materia.

Cui tamen responderi potest: + *Consultum* ibi differendam debiti executionem non negasse; tantumquè An contrahi possit obligatio ejus rei, cujus difficilis præstatio est, non solùm quando impedimentum à natura provenit; sed etiam ex parte ejus, qui est obligatus agere. Inquè hoc ultimo casu, obligationem à principio tenere, respondit, nec suspensam esse, donec pecuniam conferre possit debitor: non tamen executionem, vel exactiorem contra pauperem, donec conferre pecuniam possit, suspendendam, inficiatus est. Imò, tunc supra relatæ doctrinæ contra eum, qui cum paupere contraxit, militans.

Et hoc inter difficultatem à natura vel ex accidenti discrimen vertitur: ut illa vitiet contractum à principio: hæc executionem tantum suspendat, ex dictis juribus supra in princip. pro hac parte n. 4. adductis, & ex §. fin. instituit: de inutil. stipulat.

Facit quod etiam dixerunt aliqui: Debitorem sub conditione, verè debitorem esse, † neque in tempus conditionis obligationem suspensam, sed verè à principio extare, suspensam tamen interim exactiorem, ut per Anton. Thesaur. decis. 235. n. 3. aliqua in hujus rei confirmationem adducens. In diemque debitorem, verè debitorem esse firmavit Anton. Faber in suo Cod. definit. lib. 3. tit. 7. definit. 14. numero 1.

Nec supra dicta interpretatio aliquam vim, vel controversiam cum verbis dicti §. Illud, patitur: imò initium tantum † obligationis, non ejus executionem, vel exactiorem respicere; ex eis manifestè deprehenditur; & ita eum text. intelligit ibi Bart. num. 5. ubi de dicto §. fin. inst. de inutil. stipulat. opponendo; hæc adicit: Sed contra hoc, instituit. de inutil. stipulat. §. fin. Solve, non potest agi quoad effectum executionis, ut ibi, sed quoad effectum condemnationis sic.

Et licet statim opponat ibidem, secundum hoc, non posse exigi, qui in pecunia non habet, nec condemnatum in carcerem detrudi; & sic bonorum cessionem necessariam non esse, contra legem 1. C. qui bon. vedere possunt. (Quo argumento, & ratione, Bartoli sententiam supra relatam, improbant Paul. Castrenf. & alii in dict. §. Illud) velitque satisfacere idem Bart. ibi, inter obligationem dandi speciem, vel quantitatem distinguendo: ut primo casu differatur executio, non secundo: ea motus ratione; quia sicut casus non liberat debitorem; ita nec difficultas ultra tempus, quod judicatis datur, exactiorem impedit, per text. in dict. l. Cum res, 47. §. 1. D. de legat. 1. quam etiam differentiam constituit in dict. l. Quod te mihi, n. 14. D. si cert. petat. inter quantitatis, vel speciei obligationem, ut debitor ob præstationis difficultatem in mora constituatur, vel non: Adhuc tamen sustineri hujusmodi in præsentis casu distinctionem non posse, idemque in obligatione quantitatis, & speciei dicendum fore videtur ex eodemmet text. in dict. §. Illud, utrumque impotentiae præstandi quantitatem, vel speciem æquiparante casum, ibi: Quia in pecuniâ, & in Stichò illud commune est, quod promissor. in præsentia dare non potest. Ad quod notat text. hunc Alexand. in dict. l. Quod te mihi, num. 9. col. 2. circa princip. & ibidem Salycet. num. 24. versic. Ego vero teneo, quod idem sit in obligatione quantitatis, quod speciei.

Nec text. in d. l. Cum res, 47. §. 1. D. de leg. 1. (supra à Bartolo adductus) ejus probat sententiam; nec quando legatum speciei, vel quantitatis præstandum sit; sed ubi, determinat.

Nec pariter æquiparatio Bartoli de casu ad difficultatem (quod sicut casus non liberat debitorem; ita nec difficultas impedit exactiorem) procedit. Non enim sequitur necessariò: Casus non liberat debitorem; ergo nec ob casum differtur exactio, vel casus dilationem non præstat. Cujus assertionis plurima possent adduci exempla, in quibus, licet casus non omninò liberet, præstat tamen dilationem. Idemque ipsum, supraque principalem relatam sententiam (differendam ob impotentiam, etiam quantitatis exactiorem, casumque obligationem principalem non perimere) probat elegans decisio text. in l. Cum quidam, 7. de condit. insert. ubi Imperator Justinianus, talem proponit quæstionem: Si quis liber esse jussus sit sub conditione si centum, vel quid aliud hæredi alterivè præstiterit, qui dum quantitatem, vel rem sub cujus præstationis conditione libertas relicta

est, atterebat, incurfu latronum hostium, vel alio casu amisit, an & absque illius rei, vel quantitatis præstatione libertas servo competat? omninoquè a tali obligatione liber remaneat? vel donec rem, vel quantitatem præstet, ei libertas denegetur? Libertatemquè statim servo competere, non tamen obligationem rem, vel quantitatem dandi ob casum, impotentiamvè sequutam, extinctam esse, licet ejus exactio suspendatur, respondet. Imperatoris verba sunt: Cum quidam testamento condito libertatem servo suo dereliquit sub conditione, Si suo hæredi certum numerum solidorum præstaret, vel aliam quandam speciem, vel vicarium servum; ille autem servus non in eodem loco constitutus, ubi etiam hæres fuerat; herili testamento cognito, properabat ad hæredem cum ipso, quod jussus erat dare hæredi, sed in medio latronum, vel hostium incursione, vel alio fortuito casu peremptum est, quod portabat: Quærebatur inter antiquos, si præpediretur libertas, quia hoc dare servus non potest propter memoratum fortuitum casum? Itaque veterum dubietate quiescente, Nobis placuit, ut libertas omnimodo competat, & commodum, quod hæredi, vel extraneo relinquatur, non abstrahatur. Ex quacumque igitur causa impediatur, sive per hæredem, sive per cum cui dare aliquid jussus est, sive per fortuitos casus: in libertatem quidem ipse omnimodò perveniat, nisi ipse servus noluerit adimplere conditionem: obnoxius tamen constituatur post libertatem hæredi, vel ei cui dare aliquid jussus est, &c. Cujus textus decisio nostram quoque firmat. Cui nec obstat dict. l. Incendium, 11. C. si cert. pet. adducta per Bart. in dict. §. Illud, quia solum obligationis respicit radicem, † eamquè ob casum supervenientem non perire determinat; non tamen obligationis effectum, executionemvè suspendendam negat. Incendium (inquit textus) ære alieno non exiit debitorem.

Undè vera supra tradita à Nobis resolutio redditur, casu quo a principio † difficultas, seu impossibilitas præstandi quantitatem adfuit: in quo rationes ex numero 4. cum seqq. adductæ militat, in eoque Bartholi sententia in dict. §. Illud, num. 5. (distinctione impotentiae præstandi speciem, vel quantitatem rejecta) locum habebit. Quam etiam in isto casu (dicta distinctione contempta) tenet Salycet. in dict. lib. Quod te mihi, n. 24. in fin. D. si cert. petat.

Opinio verò Pauli Castrensis, & aliorum quando post contractum, vel obligationem supervenit indigentia, intelligi poterit, tuncque forsan ad bonorum cessionis beneficium confugere debitorem, aut in carcerem detrudi, necessarium erit; quod & contrariam proximè citandorum indistinctè paupertatem executionem suspendere tenentium opinionem sustinet. Si tamen præfatam teneamus distinctionem, secundum eam intelligendæ Regiæ leges; † quæ creditoribus debitoribus addicunt, venient: de quibus quæstione præcedenti, n. 23. & 24. egimus.

Imò plus voluit Bart. in dict. §. Illud; numero 3. & 4. quòd si in obligatione quantitatis expressa; evidensque difficultas adfit, † vitietur obligatio, ejusque (in contractibus saltem stricti juris) ortus impediatur. Cujus sententiam impugnat (falsam dicens) ibid. Angel. num. 2. addens, quòd si notoriè mendicus, & ab amicis omnibus destitutus mille marchias promitteret auri, teneret obligatio, ex dict. §. Illud. Cui (quantum ad obligationis validitatem) assentior; expressus enim in id videtur text. in dict. §. Illud. Differendam tamen obligationis executionem, † tenendum existimo cum Bart. ibid. dict. numero 5. speciei vel quantitatis præstationis differentia rejecta; cum Alexand. & Salycet. supra relatis, pluribusque aliis novissimè adductis per Apicell. allegationem. 6. numero 19.

36 Qui idem etiam ubi paupertas obligationem sequuta est, † firmat, differendamque tunc quoque executionem si absque debitoris culpâ accidat. Quidquid autem in hoc tenendum sit, veram in casu isto à Nobis traditam sententiam, tenendamque existimo, debiti nempè exactionem, † donec debitori 37 meliori superveniat conditio, solvereque possit differendam. Nullaque facta distinctione, paupertatem executionem suspendere, asseruit Francisc. Ripa in l. Qui pro Tribunali, n. 3. D. de re judic. quam etiam simpliciter (per dict. l. Si ab arbitrio, 10. D. qui satisf. cog.) tenet assertionem Marta de jurisd. dict. 4. par. cent. 1. casu 42. numer. 25. ubi debitorem qui tempore contracti debiti pauperrimus erat, pro eo capi non posse, firmat, & Personal. conf. 45. n. 19. Cui & auxiliatur sententiæ, quam ex Cardinal. Francisc. Toletio in specialibus quæstionum calce adjectis num. 8. 9. & 10. retulimus.

Quæ omnia etiam si debiti contracti instrumentum publicum, guarentigiatumque sit confectum (stante adhuc legis Regiæ 1. & 2. tit. 21. lib. 4. nova Reg. Collect. dispositione) procedere, non dubium est: cum per eas legitimæ, quæque intra decem dies † probatæ fuerint exceptiones non repellantur; quin ex earum verbis, communi praxi, Doctorumque sententia admittantur; ut (multis dictarum legum ponderatis perpensisque verbis) tradit Paz in praxi 5. partis, tom. 1. cap. 3. num. 34. versic. Item executionem impediunt nondum exceptiones supra relatæ, fusissimè Joann. Parlador. rerum quotidianar. lib. 2. cap. fin. 5. part. 5. Undecimò, per tot. Quod & apud Supremum Senatum obtinuit in causa Marchionissæ del Valle cum Petro de Meudoça, quæ se pro debitis filiorum Marchionis del Valle mariti sui fidejussionis vinculo creditoribus adstrinxerat; à quibus cum ad solutionem (præfatæ obligationis virtute) Marchionissa urgeretur: à Senatu (egestatis suæ prætextu eaque probata) Regium impetravit diploma, ne pro tunc, & usquequò aliud juberet Senatus, contra eam instrumenta mandarentur executioni, ejusque interim suspenderetur effectus.

Utrum spoliatus ante omnia sit restituendus, ubi quis spoliavit pauper est?

S U M M A R I U M.

- 1 Spoliatus ante omnia restituendus est omni exceptione postposita.
- 2 Nec si unus nummus deficiat, respondere tenetur spoliatus.
- 3 Ante omnia restituendus spoliatus est, sive justus, sive injustus possessor sit.
- 4 Et sive re corporali, sive incorporali sit spoliatus, utili saltem interdicto unde vi.
- 5 Interdicto unde vi spoliisque actione non solum contra ipsummet spoliatorem, sed etiam contra quoscumque ad quos res ipsa pervenit, agi potest.
- 6 Nec ante auditur qui spoliavit, quàm rem cum fructibus, & expensis restituat, non solum perceptos, & stantes; sed qui percipi potuerunt, & numero 7.
- 8 Fructus præstandi ab spoliatore, in loco rei ubi spoliatum fuit commissum, præstandi sunt.
- 9 In fructibus restituendis, an spoliatoris, vel spoliati personæ sit habenda ratio?
- 10 Pauper qui spoliavit antequam fructus expensasque restituat audiendus est.

PER quam vulgatum est, spoliatum ante omnia restituendum, † neque ante spoliantem fore audiendum, omnique exceptione postposita de spolio cognoscendum; text. est in l. Si quis ad defendendum, 7. C. ad leg. Jul. de vi public. lib. 1. C. si per vim, vel alio modo, l. 1. D. de vi, & vi armata, cap. In litteris 5. c. Cum quis, 6. c. Conquerente, 7. c. Sape, 18. extra de restit. spoliat. c. 1. 3. quæst. 1. c. 2. & per tot. 2. quæst. 2. Ripa in l. Naturaliter, §. Nihil commune, n. 47. D. de acquir. possess. & ibi Rub. n. 142. Socin. regul. 30. Oldrad. conf. 124 in princip Paul. Castrenf. conf. 213. in princip. lib. 2. Jacob. Menochi. de recup. posse. remed. 1. n. 12. Card. Seraphin. decis. 1345. n. 5. latè Anton. Gabriel. commun. conclus. tit. de restit. spoliat. conclus. 1. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 96. num. 3. Vincent. Carot. decis. 129. n. 1. & 2. plenissimè Cardina. Dominic. Tusch. pract. conclus. liter. S. conclus. 385.

Quod adeò procedit, ut si unus nummus spoliato deficiat, † in aliis respondere non teneatur, ex sententiâ Baldi per text. ibi in dict. cap. Conquerente, n. 1. de restit. spoliat. & prosequitur Rota Romana Diversor decis. 652. n. 2. par. 2. Ovidi. de Amic. de jure emphyt. q. 7. n. 6. vers. Quod si spoliato.

Sive etiam spoliatus justus, † sive sit injustus possessor, ante omnia enim erit restituendus, in primitivamque reponendus possessionem, text. in dict. l. 1. §. Qui à me, in l. Colonus, 12. l. Cum fundum, 18. §. Emptorem quoque, D. de vi, & vi armat. l. 1. §. Denique, D. quod vi, aut clam. dict. c. In litteris, 5. extra de restit. spoliat. l. Si quis ad se fundum, 7. C. ad leg. Jul. de vi public. tenent Bald. conf. 135. in princip. lib. 3. Ripa in dict. §. Nihil commune, n. 47. communem dicit Menoch. dict. remed. 1. quæst. 11. n. 110. Cardinal. Tusch. dict. conclus. 385. nu. 17. lit. S, & conclus. 373. num. 1. Borg. Cavalc. de usufruct. n. 6. Vincent. de Franch. dict. decis. 109. nu. 4. latè Cravet. conf. 140. n. 2. 3. & 4. Anton. Faber. in suo Cod. definit. 18. lib. 4. tit. 3. defin. 2. n. 2.

Et sive re corporali, † sive incorporali spoliatus sit (utili saltem interdicto unde vi) ut contra Azonem, & Accurs. probat Bart. in l. 3. §. unde vi, n. 3. D. de vi, & vi armat. cujus sententiam amplectitur Menoch. dict. remed. 1. quæst. 8. n. 81. & 82. alios pro ea adducens, tenet etiam Tusch. conclus. 375. n. 1. dict. lit. S.

Non solumque contra ipsummet spoliatorem † interdictum unde vi; spoliique actio competit, sed etiam contra quoscumque ad quos res ipsa pervenit, text. in dict. l. 1. §. fin. D. de vi, & vi armat. & in l. Si plures, 9. eod. tit. Ripa in dict. cap. Sape, n. 8. de restit. spoliat. Matthæ de Afflict. decis. 118. in fin. Robert. Marant. de ordin. judic. dist. 7. n. 28. Menoch. supra quæst. 14. n. 152. prosequitur latissimè Tusch. d. lit. S. concl. 375. per 22. numeros. Cardin. Seraphin. decis. 1262. n. 1.

Nec ante eum qui spoliavit, quàm rem ipsam fructusque & expensas usque ad obolum restituat, † posse audiri, probat text. in dict. l. 1. §. Ex die, D. de vi, & vi armat. & in l. Videamus, 38. §. In Faviana, D. de usur. gloss. in cap. 1. verb. Restitui, extra de restit. spoliat. ex text. in cap. gravis, eod. tit. ubi per Scrib. Bald. in dict. cap. Conquerente, n. 1. de restit. spoliat. Panormit. in cap. Accedens, el. 2. n. 5. (& ibid. Andre. Barbat. n. 27.) ut lite non contestat. Ripa in dict. l. Naturaliter, §. Nihil commune, n. 50. D. de acquir. possess. Alciat. responsio 370. n. 5. Plotus in l. Si quando, n. 732 C. unde vi, Jacob. Menoch. dict. remed. 1. n. 306. & 412. Petr. Paul. Paris. conf. 1. num. 1. 47. lib. 1. Cardinal. Tusch. d. lit. S. conclus. 380. per

per tot. Bertrand Gonzalez in reg. 8. Cancellar. gloss. 2. num. 25. Cæsar. de Graf. decis. 41. (aliàs 3.) num. 8. & 10. tit. de restit. spol. Achil. de Graf. eod. tit. decis. 17. numero 1. id tritissimum dicens, Paulus Æmil. Verall. decis. 207. num. 5. part. 2. & decis. 171. & 184. par. 3.

Non solumque fructuum stantium, & perceptorum; sed etiam eorum, qui percipi potuerunt, † restitutionem faciendam, tradit Cardinal. Jacob. Pute, decis. 373. nu. 1. 2. & 3. lib. 1. ex pluribus Rotæ decisionibus, scilicet decis. 10. 11. & fin. de restit. spoliat. in antiq. & dec. 34. tit. de re judic. etiam in antiquis Achil. de Graf. d. tit. de restit. spol. decis. 20. num. 3. qui & decis. 20. num. 3. qui & decis. 19. num. 1. fructus solvendo ab spoliatore, etiam consumptos, inque loco rei, † in quo fuit commissum spoliolum, præstandos asserit; Quod maxime utile advertit; propter usuras, cambias & recambias, etiam quod pecuniæ pro fructibus consumptis solvendæ essent, ita decisum referens n. 2. ibid.

An verò in hujusmodi fructuum restitutione spoliatoris, spoliatæve personæ † sit habenda ratio? ut nempè tot restituantur, quot spoliatus an verò quot spoliator percipere posset? vide text. in l. Fructus 35. & ibi. gloss. verb. Potuerunt, & in l. Navis, 62. §. fin. D. de reivend. in l. Apud Julianum, 41. (aliàs incipit Africanus §. 1. D. de legat. 1. in l. Si de possessione, 4. C. unde vi, & in cap. Gravis, 11. extra de restit. spoliat. quibus restituendos fore fructus, quos spoliatus percipere potuisset, probatur: etli text. in l. Domum, 5. de rei vend. sufficere si præstentur, quos spoliator percipit, vel percipere fructus potuit, ostendat. Qua de re videndus latè Menoch. d. remed. 1. n. 414. cum seqq.

Paupertas tamen spoliatoris operatur, ut ante fructuum etiam, expensarumque restitutionem pauper, qui spoliavit, audiatur, † ac ei decernatur commissio, ut possessione, reque ipsa principali restituta, constituto de paupertate expensis, & fructibus ad finem usque litis reservatis; ad ulteriora procedatur, deque negatio principali tractetur, ut tradit Octavian. Vester in praxi Romana Curia, lib. 4. cap. 4. de dolo, & contumacia, n. 9. & lib. 7. c. 1. n. 8. & lib. 8. c. 3. de restit. in integr. num. 12. Lancellot. de attentat. 3. part. cap. fin. num. 93. & num. 154. & sequentibus, in nova impressione, Staphil. de liter. justit. §. penult. in fin. Joan. Baptist. Marchesan. de commissione, 2. part. cap. 2. de commissione super nullitatibus. num. 64. folio mihi 153. Hieronym. Gonzalez super dict. regul. 8. Cancellar. gloss. 2. num. 25. Stephan. Gratian. decis. 110. in addit. ad num. 10. nu. 5. Hercul. Marescot. variar. resolut. lib. 1. cap. 86. num. 33. Rota Roman. decis. 363. in fin. part. 2. ex collectis à Farinac. & novissimè eadem Rota Romana, coram R. P. D. Alexandro Ludovic. (ad Summi Pontificatus apicem postmodum evecto, decis. 361. num. 3. ubi ita fuit decisum. Reservandosque in finem litis functus, dixit etiam Rota coram R. P. D. Coccino, Decano, & Rota in Elenen. præceptoriam, 5. Junii 1609. coram R. P. D. Mançanedo. Ne si aliter fieret, bonam quantumvis causam ob impossibilitatem dimittere cogeretur pauper. Et ita in pauperum causis in præsentem rescribere Signaturam solere: Constito de paupertate, dimissa possessione tantum, reservatis fructibus, & expensis in fine litis, &c. testatur Oliver. Beltram. in annotat. ad Gregor XV. dict. decis. 361. n. 5. lit. B.

Utrum exemptus privilegio exemptionis adversus pauperem gaudeat?

S U M M A R I U M.

- 1 Exemptus, vel Judicem conservatorem habens, coram illo, & non alio conveniendus est, & n. 6.
- 2 Privilegium dicitur lex privata.
- 3 Et adstringit fortius, quàm generalis lex; cum specialis provisio generali deroget.
- 4 Statutum potest legi derogare.
- 5 Statutum tanto fortius est. quanto specialius.
- 7 Exemptus adversus pauperem privilegio exemptionis non gaudet, & num. 12.
- 8 Pauperes ne extra Provinciam trahantur, utque alios ipsi trahant, privilegio gaudent.
- 9 Nec post primam sententiam Provinciam exire pauperes compelluntur.
- 10 Nec possunt hujusmodi privilegio renunciare.
- 11 Nec cessionis bonorum beneficio, remissivè.

Q U Æ S T I O XLVII.

EXemptus, vel Judicem Conservatorem habens, coram illo, & non alio conveniri, debet, † 1 text. in capit. 1. de privileg. in 6. cap. Sanè, 9. de privileg. & excessibus privilegiatorum.

Privilegium enim suum cuique servandum est, cum lex privata dicatur, † l. 1. C. de Thesaur. lib. 2. 10. l. fin. C. de in offic. testam. cap. Privilegia, 2. distinct.

Fortiusque adstringit, † quàm generalis lex, text. 3 (& ibi glos. magist. verb. plus) in cap. Quamquam, 6. distinct. 23. Cum specialis provisio, generali deroget provisioni, text. in l. In toto, 41. D. de regul. jur. text. in l. Servis urbanis 97. §. fin. D. legat. 3. ubi plures concordantes adducit glos. verb. Derogat, vulgar. regul. in cap. Generi 34. de regulu juris, in 6. Menoch. consil. 141. num. 26. cum sequentibus, & num. 37. Surd. de aliment. tit. 2. quæst. 15. num. 130. & titul. 9. quæst. 8. & decisione 255. num. 21. & consilio 352. num. 1. Gutier. practicar. quæst. libro 3. quæst. 24. num. 6. Cæsar. Argel. de contra dict. legit. quæst. 2. num. 112. Cardinal. Tusch. littera G, conclusionem 32. & conclus. 36. latè Nos in axiomat. & locis commun. jur. litt. G, n. 13. & seqq.

Ex quo, posse statutum legi derogare, † dixit 4 gloss. in l. Nec ex pratorio, 28. D. de regul. jur. & in l. Neque pignus, 46. ver. Privatorum, D. eod. latequè consuluit Paul. Castrens. consil. 192. n. 2. vers. Sed & talis, lib. 1. Riminald. cons. 333. n. 2. lib. 2. Jacob. Menoch. consilio 4. n. 14. lib. 1.

Et quanto magis statutum est speciale, † tanto 5 fortius, ut per Alexand. in l. Gallus, §. Ille casus, D. de lib. & posthum. Corne consil. 66. in fin. Aretin. & alios, quos, refert, & sequitur Andr. Alciat. in tract. de præsumpt. 36. n. 2. regul. 3.

Ideoque hujusmodi exemptiones, ac Privilegia Pontifice, vel Rege concessa ad unguem sunt servanda, † neque possunt à quoquam infringi, dictis 6 juribus supra, & notat Joann. Andr. in addit. ad glos. dict. cap. 1. de privileg. in 6. verbo, Exemptionis.

Paupertas tamen efficit, † ut exemptus adversus 7 pauperem exemptionis privilegio non gaudeat; tradit in specie Cardinal. Marcel. Crecent. decis. 16. in tit. de privileg. (aliàs 223.) n. 2. ubi, quòd probata paupertate, & impotentia eundi ad Magnum Magistrum, ibique litigandi, ac causam prosequendi, non potest pauper (vigore privilegiorum Magno Magistro, ac Ordini Hierosolymitano concessorum in Maltam evocandi, ubi magnus residet Magister) coram eo litigare cogi, quia licet privilegia sint amplissima, & prægnantissima, clausulas derogatorias habentia: nunquam tamen (secundum Dominos in una Pampilonensi Prioratus sancti Crucifixi, coram D. Mabe-

Mobedano) videtur sublati in privilegium in corpore juris clausum, ad gloss & Bart. in Authent. Qua in Provinciis, C. ubi de crimin. agi oport. Bald. & Paul. Castrenf. in l. 2. Omnes, de jud. Roman. conf. 498. col. 6. & Felin in cap. 1. col. 9. de rescript. & in c. Nonnulli, eodem tit. conclus. 16. prout eos in id Cardinal. Crecent. citat.

8 Pauperibus autem concessum privilegium esse, + ne extra Provinciam trahantur, utque ipsi trahere alios possint, inque legis unica, C. quando Imperat. inter pupillum, & vidu. dispositione pauperes contineri; post multos, latè tradit Joann. Bapt. Marchesan. de commission. 2. part. de commissione advocat. caus. §. 2. per tot. præcipuè num. 13. & 17. & Crecent. ubi supra n. 1. dicemusque q. 52. quodquè notavimus q. 39. n. 7. vide.

9 Idquè post primam quoque sententiam + observare Curiam Romanam, testatur Achil. de Graf. decis. 27. tit. de rescript. ubi, quòd paupertas mulieris conventæ sola sufficit, ut ad partes etiam remotas remittatur causa, nec à Curia Romana etiam post primam sententiam avocetur.

10 Imò plus tenet Marchesan. ubi supra n. 20. hujusmodi non posse privilegio + renunciari, cum miserationis causa concessum sit, ex Felin. in cap. Si diligenti, n. 3. de foro compet. conc. 4. Neviza. Bald. Salycet. Afiliè & aliis. Simile adducens de miserabili cessionis + beneficio, ex pluribus ibi relatis, dicemusque latius q. 49. n. 17.

11 Exemptum denique privilegio exemptionis adversus pauperes + miserabilesque non gaudere, statuit, determinatquè expressè Sacrum Concilium Trident. sessione 7. cap. 14. de reformat. in causa mercedum, miserabiliumquè personarum, hæc adjiciens. Clerici seculares, aut regulares extra monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum judicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant: in aliis verò si ipsum judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis (tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis) conveniri, & jure medio ad solvendum debitum cogi, & compelli possint, privilegii, exemptionibus, conservatorum deputationibus, & inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris, & sessione 14. cap. 5. de reformat. ibi: In causis verò mercedum, aut miserabilium personarum, hujus Sanctæ Synodi super hoc decretum in suo robore permaneat.

Utrum actio personalis contra tertium non contrahentem, ubi saltem debitor principalis pauper est, nec solvendo, detur?

S U M M A R I U M.

- 1 Actio personalis contra debitorem ipsum, vel ejus hæredes datur, non contra tertium.
 - 2 Actio personalis nec fundi possessorem sequitur.
 - 3 Statutum disponens, ut instrumenta guarentigia executioni mandentur, & ne contra ea alia exceptio, nisi solutionis opponi possit, quoad principalem debitorem, non quoad tertium procedit.
 - 4 Pro alterius debito nemo tenetur, conveniri potest.
 - 5 Nec filius pro patre, uxor pro marito, aut contrà.
 - 6 Statutum disponens ut unus pro alterius debito teneatur validum non est.
 - 7 Paupertatis favore actio personalis contra tertium datur, & n. 8.
- Repetitio indebiti soluti adversus eum conceditur cui pecunia profecit, si causam habuit lucrati-

vam, ubi indebitum pauperi, nec solvendo præstitum, solvendumque est, d. n. 7.

8 Mutuans pecuniam pauperi, & existenti non solvendo, qui ex ea filiis præstitit alimenta, poterit contra filios (habentes fortè res maternas, vel alias divites) agere.

9 Uxor dives pecuniam, quam ut se, conjugemque aleret, mutuam maritus recepit, solvere tenetur.

10 Et non solum pecuniam, pro alimentis necessariis mutuam à marito receptam; sed ad status conservationem.

Honor & vita in jure æquiparantur, ibid.

11 Filii, vel uxor pro pensionibus domorum, quas pater, vel maritus pauper, ut simul habitarent, conduxerunt, conveniri possunt.

12 Vel pro expensis in emendo, suslinendoquè curru, quo uxorem (si id ejus deposceret conatitio) aucceret.

13 Vel si merces emptas recipiat, easquè ut filios ac uxorem aleret, revendiderit, quamvis immediate revenditarum rerum pretium in alimenta non convertatur.

14 Intelliguntur prædicta, quando qui pecuniam in dictis casibus recepit, pauper, nec solvendo erat, secus si pauper tunc non esset.

Q U Æ S T I O XLVIII.

PERSONALIS actio contra debitorem ipsum, + vel ejus hæredem, non contra tertium dari solet, text. in l. Non adversus, 15. C. si certum petatur, cujus sunt verba: Non adversus te creditores, qui mutuam sumpsisti pecuniam, sed ejus cui hanc credideras hæredes experiri; contra juris formam evidenter postulas, l. Si is, 8. C. depositi; Si is qui depositam à te pecuniam accepit (inquit textus) eam suo nomine, vel cujuslibet alterius mutuo dedit, tam ipsum de implenda, suscipiendaquè fide, quam ejus successores teneri tibi, certissimum est. Adversus eum autem, qui accepit, nulla actio tibi competit, nisi nummi extent, tunc enim contra possidentem uti rei vindicatione potes. text. in l. His solis, 49. D. de conditione indebiti. His solis pecunia condicatur, quibus quoquomodo soluta est, non quibus profecit (Consuitus ait) text. in l. Cum cui, 13. C. de actionibus & obligationibus, Decius consilio 187. num. 1. Petr. Paul. Paris. consilio 32. num. 103. lib. 1. Joann. à Castillo de usufruct. c. 58. n. 8. Francisc. Milane. decis. 19. num. 11. Joann. Cephal. consilio 352 num. 23. Petrus Surdus consilio 17. num. 10. & decis. 236. num. 8. Quod & agnovit Seneca de benefic. lib. 5. Sicut pecunia (inquit) ab eo petitur cui credita est, quamvis ad me illa aliquo modo venerit.

Nec fundi possessorem + personalis obligatio sequitur, text. est in l. 1. §. Si hæres, D. ad Senat. Consult. Trebel. & ibi gloss. verbo, Sequitur text. in l. fin. §. fin. D. de contrahend. empt. l. In causæ la 1. 14. in ordine, & Interdum, D. de minor. gloss. in l. Ea lege, 3. in verb. Alienaret, princ. C. de cond. ob causam.

Ex quibus fit, quòd si statutum disponderet, ut instrumenta guarentigia executioni mandentur, nec contra ea, nisi solutionis exceptio possit opponi: quoad principalem + debitorem solum, non quoad tertium procedat, ut observant Bald. in l. 1. n. 6. C. commun. delegat. Jas. in l. Juris gentium, §. Prætor. n. 9. D. de pact. & in l. Certi condicatio, §. Quoniam, n. 11. D. si cert. pet. Decius conf. 198 n. 5. Roman. conf. 417. n. 7. Roderic. Xuar. in l. Post rem judicatam, limitat. 1. D. de re judic. plures referens Vincent. Carot. decis. 128. n. 5.

Undè dicendum omninò videtur, efficere non posse paupertatem, ut tertius cum quo contractum non est, pro principali debitore personali possit actione con-

conveniri. Nemo enim pro alterius debito tenetur, † conveniri potest, text in l. untc. C. ut null. ex vicar. pro debit. alien. l. II. l. Hæc definitione, C. de omni agro deserto, eod. lib. II. Et id est. Quia vero in Auth. Ut nulli iudicium, collat. 9. l. Providendum, 23. C. de decurion. l. 10. l. Ob æs, Et Auth. ibi posita, C. de action. Et obligat. Non enim habet rationem, alium verò exigis; ut inquit Justinian. Imperator in Authent. Ut non fiant pignorationes pro aliis personis, collat. 5.

5 Nec etiam filius pro patre, † uxorvè pro marito, & è contra ut tot. tit. C. ne filius pro patre, Et C. ne uxor pro marit. dict. Et. Quia vero, in dict. Auth. Ut nulli iudic. Deuteronom. c. 24. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus: sed unusquisque pro peccato suo morietur. Hippolyt. de Marfil. sing. 224. n. 1. Petr. Gregor. de concess. feudi, part. 7. quæst. 8. n. 21. Marius Giurba in consuet. Senat. Mesan. cap. 7. glos. 15. n. 1. par. 1.

6 Imò nec statutum disponens, ut unus pro alterius † debito teneatur, valebit, secundum Bald. Jas. Andhar. Imol. Franc. de Are. & alios, quos refert, & sequitur Hippolyt. de Marfil. loco proximè citato.

7 Verum tamen est, paupertatis favore † actionem personalem contra tertium dari, probatque glos. notab. in dict. l. His solis, 48. D. de condict. indebiti, dicens, quòd si indebitum solutum est ei, à quo repetitur, qui pauper est, nec solvendo; eademmet actio contra tertium cui profecit datur, si causam saltem lucrativam habuit, argum. leg. fin. D. per quem fact. erit, Et leg. Plane, la 2. Et. 1. D. de leg. 1. quam sequuntur communiter Doctor. teste Bart. ibidem in dict. l. His solis. Notans pariter, quòd si mutuavi pecuniam pauperi, & existenti non solvendo, qui ex ea alimentavit filios, potero contra filios, † qui res fortè maternas habent, vel aliàs divites sunt, agere.

8 Et licèt relinquat cogitandum; eam tamen sententiam probant Jas. Et Angel. ibid. idem Jas. in l. Si Et me Et Titium, 32. n. 3. vers. item facit ista lex, quòd si mutuavit, D. si cert. petat. Ludovic. Roman singul. 213. singulare dicens, ex eoquè limitandum tit. C. ne filius pro pat. Franc. Crema singul. 37. Marfil. dict. singul. 224. in fin. ubi etiam ejus Addit. Joan. Lup. in repet. rubric. de donat. inter vir. Et uxor. §. 66. Illud autem num. 6. vers. Et si forte, valde commendat Grot. in l. Frater à fratre, num. 9. D. de condict. indebit. Vincent. Garot. decis. 128. nu. 9. versic. Et hanc opinionem, ubi (post longam disputationem) hanc tenet sententiam, quam in princip. dict. quæstionis pulchram, utilem, valdeque delectabilem dicit Anton. Gam. decis. 366. n. 6. in fin. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 48. num. 5. sequenti cons. 420. num. 1. communem profitetur. Quod in paupertatis favorem concessum esse; testatur Caspar. Baëga d. inope debitore, cap. 1. n. 52. Et 54. in fine.

Et idem quoad uxorem dicendum est. Si enim maritus sit pauper, mutuumque ut se uxoremque aleret, recipiat; † illam pecuniam solvere tenebitur dives uxor. Ita volvere Joan. de Platea in l. Uxorem, in fin. C. de decurionib. lib. 10. Joan. Lup. supra num. 5. Crema dict. singul. 37. Baëge loco proximè relato dict. n. 54. Gamma dict. decis. 366. n. 7. Cordub. de Lara in l. Si quis ex his, num. 101. (veriozem, ac receptiozem dicens) D. de liberis agnoscendis, qui ex num. 38. usque ad n. 115. hanc disputat quæstionem, in eaque residet sententia, Joan. Matienz. in l. 9. tit. 5. lib. 5. novæ Reg. Collect. glos. 4. nu. 2. ubi etiam Azeved. n. 31. Et seqq. Castillo in l. 61. Tauri, n. 22. 25. Et 26. Petr. Surd. dict. tit. 8. privileg. 48. n. 6. Et consil. 367. n. 28. & latius cons. 420. per tot. præcipuè n. fin. P. Ferdinand. Rebello de obligat. justit. lib. 6. sect. 1. quæst. 2. n. 8.

Marius Giurba in consuet. Senat. Mesanens. cap. 9. gloss. 3. n. 10. p. 1. Hieronym. Cevall. commun. contra commun. quæst. 727. à nu. 41. usque ad 94. Stephan. Gratian. discept. Forens. cap. 107. num. 3. Et 4. Et c. 108. n. 29. lib. Et c. 713. n. 6. 7. 8. Et 9. tom. 4.

Nec solùm dicta pro expensis à patre, vel marito in alimentis ad vitam omninò necessariis facti procedit opinio: sed etiam pro factis ad status conservationem. † Cum enim honor, & vita in jure æquiparentur, l. Justa causa, 9. D. de manumiss. vindict. ubi sic Marcianus: Justa causa manumissionis est, si periculo vitæ, insanivè dominum servus liberaverit, & Paulus in l. Isti quidem 8. §. Quòd si dederit, D. de eo quod met. caus. Quòd si dederit (inquit) ne stuprum patiat vir, seu mulier: hoc edictum locum habet: cum viris bonis iste metus major, quàm mortis esse debeat. Damhouder. in Enchirid. parium, verbo, Infamia; & notavimus jam q. 4. n. 177. Et in axiomat. Et locis commun. juris, lit. H, n. 48. Et seq. æquum est, ut sicut jus multa aliàs non concedenda ad conservationem vitæ permittit: ita & ad honoris conservationem multa aliàs non consentienda consentiat. Sic formaliter inquit Anton. Gamma dict. decis. 366. n. 7. limitans per hæc Tauristarum placitum in l. 60. Tauri, Et Alphonfi Montalvi in l. 14. lib. 3. tit. 20. Fori leg. dicentium, ad solutionem debitorum, quæ maritus constante matrimonio contraxit, uxorem non teneri.

Undè & pro pensionibus domorum, † quas pater, vel maritus pauper, ut cum muliere, filiisque habitaret, conduxit, poterunt filii, uxorvè si maritus, vel pater solvendo non sint, conveniri. Notant in specie Surd. Hieron. Cevall. Azeved. Et Stephan. Gratian. d. locis.

Quinimò, & pro expensis in emendo, sustinendoque curru † factis, quo (si id ejus deposcat conditio) ducatur uxor, ex sententiâ Petr. Surd. cons. 367. n. 28. assentitque Anton. Gam. loco jam relato.

Nec solùm si pater, vel maritus pauper debitum contrahens pro filiis, aut uxore alendis mutuum pecuniam, vel frumentum acceperit; sed etiam si merces † emptas recipiat, easquè ut illos alat, revendat: pro hujusmodi namquè debito conveniri posse filios; pauperivè uxorem, licèt immediatè mercium revenditarum pretium in alimenta non convertatur, sed emantur ex pretio merces, pluribus comprobat mediis Petr. Surd. dict. consil. 420. n. 2. Et seqq. à nemine tactum reperisse asserens. Pro qua benè facit sententia text. in l. Si ipsa res, 18. D. de eo quod mot. caus.

Hæcque (ex Angeli opinionè in dict. l. His solis, n. 1. in fin. versiculo, Credo tamen, D. de cond. indeb. quem sequitur Joan. Lupus in dict. rub. de donat. inter vir. Et uxor. §. 66. num. 6. in fin. versiculo, Credit tamen Angel.) procedunt etsi tempore contracti debiti maritus, vel præter inops † esset. Imò in isto tantum casu locum habere, non si eo tempore maritus, vel pater divites, solvendoque extitissent; quia tunc filii vel uxor ex eo locupletiores facti non essent: cum ad prædicta expensas maritus, paterque tenerentur: voluerunt Petr. Surd. de aliment. dict. privileg. 48. n. 6. ad med. versiculo. Sed sanè prima opinio, Et Stephan. Gratian. discept. Forens. c. 713. n. 10. Et 11. advertens, in his: loqui terminis Laram, Azeved. Matienz. aliosque ab eo relatos.

Utrum pauper aliud pro alio invito creditore solvere possit?

S U M M A R I U M.

1 Aliud pro alio invito creditore solvendum non est. Nec etiam melior creditori offeratur conditio, n. 4.

2 Lega.

2 Legatarius cui centum, quæ penes campforem exant, legata sunt, quòd si hæres ea non præstiterit, vinea relinquatur, non alia centum si vineam velit; ab hærede accipere tenetur.

Limita. & intellige n. seq.

5 Debitor aliud pro alio invitus solvere non cogitur.

6 Res una pro alia retineri non potest.

7 Pauper potest unum pro alio solvere. *Amplia* n. 9. 10. 16. 17. & 20.

Censuarius qui ad paupertatem devenit, an rem censualem vendendo, aut eam æstimatam in solutum dando, liberetur? dict. n. 7. in fin. remissivè.

8 Julius Cæsar dum Dictatura fungeretur, edicto iussit, ut non solum creditores in sortem principalem, & ad ejus solutionem, quidquid interesse nomine à debitoribus accepissent, reciperent: sed etiam ut ad debiti residuum bona solutum accipere tenerentur, ad bellorum civilium tempus æstimatione facta.

10 In pecunia numerata, & non aliter, vel simpliciter solvere jurans, an æstimationem solvendo debitor pauper liberetur? & numero 11. 12. 13. & 14.

12 Ut dispositio Authent. Hoc nisi debitor, C. de solut. locum habeat quænam requisita qualitatesque desiderentur, debeantque concurrere? remissivè.

14 Juramentum, rebus sic stantibus intelligi debet.

15 Absolutio juramenti an in præfatis casibus, ut perjurium evitetur, favorique dict. Authent. Hoc nisi debitor sit locus, necessariò sit obtinenda?

16 Debitor qui dict. Authent. favori renunciavit an si paupertate prematur, aliud possit pro alio solvere? libereturque æstimationem præstando? & n. 17. & 18. Et quid si renunciatio generalis sit, omni legum auxilio? remissivè n. 19.

17 Cessione bonorum renunciari non potest.

21 Mercatores an dict. Auth. favore, privilegioque fruuntur? remissivè.

22 Creditores decoctorum an aliud pro alio accipere compellantur? remissivè.

Debitor quæ bona ut d. Auth. beneficio gaudeat creditori offerre, insolutumque dare debeat.

QUESTIO XLIX.

Nescit nemo regulam, Aliud pro alio invito creditore † solvendum non esse, de qua in l. 2. §. Mutui datio, D. si cert. petat. l. Si se non obtulit, 4. §. Ait Prator, D. de re judicat. l. Item liberatur, 6. §. Qui paratus, D. quibus modis pig. vel hypothec. solvit. l. Eum à quo, 16. C. de solut. l. 3. titulo 14. part. 5. glos. fin. & communiter Doctores in dicto 2. Mutui datio, & in dict. l. Eum à quo, Roma. consil. 163. in princip. Paul. Castrenf. consil. 47. num. 3. lib. 2. Gonzard. consil. 27. num. 27. Tiraquel. de retract. consanguin. §. 1. glos. 7. num. 21. Philip. Corne. consil. 149. numero 7. libro 4. Joseph. Ludovic. decis. Perus. 64. num. 4. Joan. Gutierrez de jurament. confirmat. 1. part. capit. 29. numero 1. sequentibus, & practic. quæst. libro 1. quæst. 46. num. 16. Honded. conf. 18. numero 24. Cephal. consilio 195. numero 3. & sequenti. Hieronym. à Laurent. dec. Avinio 132. numero 2. Antonin. Thesaur. decis. 153. numero 1. latè Pyrrh. Maur. in tractat. de solut. oblat. & retent. capit. 7. num. 1. & sequentibus, Ludovic. de Avendan. in tract. de censib. cap. 110. num. 9. Ludovic. Cens. de censib. 1. part. cap. 1. articulo 3. num. 4. Rota Roman. apud Alexand. Ludovic. decis. 352. num. 1. & sequentibus, Cardinal. Tusch. littera S, conclus. 354.

Ex quo dicebat notanter Bart. in l. Talis scriptura, num. 3. in fin. (per illum textum) D. de legatis 1. quòd si testator legavit mihi centum, quæ erant penes campforem, † & si ea mihi hæres non præstaret, teneretur unam mihi vineam dare; si hæres illa centum, quæ penes campforem erant, expendit, velitquæ alia mihi centum dare, ea recipere non cogor, sed debeo vineam ex præfata regula habere, quem sequitur Jas. in dict. §. Mutui datio, numero 8. versiculo, Tu amplia. Pyrrh. Maur. ubi supra) num. 14. Petrus Surd. (communem dicens, cons. 217. num. 31. Quod tamen quando pecunia fuisset in saculo tanquam species † designata, procedere intelligendum est, secus si ut quantitas adnumerata, ut advertit Bartoli Additionar. in dict. l. Talis scriptura, littera A, & ibidem Jason. num. 11. communem dicens, quos refert, & sequitur Pyrrh. Maur. dicto n. 14.

Nec aliud pro recipere compellitur creditor, etiam si melior † ei offeratur conditio, text. in l. fin. D. de usu, & habitat. §. Præterea, instit. de actionibus, authent. Offeratur, & ibi gloss. Cod. de lit. contestat. Salycet. in leg. 1. Cod. de procur. Petrus Surdus consilio 201. n. 2.

Sicut autem creditor aliud pro alio recipere non compellitur; ita nec debitor † invitus aliud pro alio solvere cogitur, ut in l. Domini prædiorum, §. C. de agricol. & cens. lib. 11. Ripa in dict. l. 2. §. Mutui datio, num. 29. D. si cert. pet. Pyrrh. Maur. dict. c. 7. n. 6. Petr. Surd. cons. 201. n. 3.

Nec una res pro alia retineri † potest, text. in l. Si ex ea pecunia, 16. C. de rei vendic. l. Quamvis, 2. C. de pignor. l. Si maritus, 19. C. de distract. pignor. Philip. Corne. cons. 207. n. 3. lib. 1. Pyrrh. Maur. ubi supra n. 9. apud quem plures hujus rei ampliationes videri poterunt.

Pauperi † tamen unum pro alio solvere, concessum est, text. in Authent. de fidejussor. §. Quod autem, collat. 11. Authent. Hoc nisi debitor, C. de solut. l. Si quis argentum, 35. §. Sin autem donator, C. de donat. Quibus juribus probatur, quòd quando debitor, est pauper, ad solvendumquæ impotens, & diligentiam pro inveniendò emptorem adhibuit, neque invenerit, volueritque tot bonorum possessionem designare, quæ ad summam debitam ascendat, lista bonorum creditori oblata, & cautione de evitione præstita: ad solutionem in pecunia non poterit debitor præcisè adstringi, cogendusque erit creditor tot de bonis accipere debitoris, quot debitam summam impleant: & de jure Regio est text. in leg. 3. titulo 14. parte 5. gloss. & Doctores in dict. §. Mutui datio, Roman. singul. 815. Jason. consilio 8. num. 22. & sequentibus, lib. 1. Alciat. Parorg. lib. 10. c. 23. Capel. Tholos. quæst. 68. & ibidem, ejus Addition. Anton. Capit. decisione 41. numer. 5. Gaspar Bæça de inope, debit. capit. 1. numero 46. Joseph. Ludovicus decis. Perus. 64. per totam, Antonius Thesaurus decisione 153. numero 3. Joannes Gutierrez de juramento confirmatione prima parte, capit. vigesimo nono, ubi latè, & dicta quæstione 146. numero primo, & sequentibus, libro 1. practicar. fusè quoque Marian. Freccia libro 2. de sub feud. quæstione 18. & 19. p. 204. & 205. Marc. Anton. Natta conf. 344. n. 3. & 4. lib. 2. Franc. Bursat consil. 9. nu. 51. lib. 1. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. parte, princip. sect. 3. cap. 7. in prælud. num. 1. & seqq. folio mihi 100. Anton. Heringi. eodem tractat. de fidejussor. cap. 18. num. 72. folio mihi 393. Hieronym. à Laurent. dict. decis. 132. num. 1. Marcus Antonius de Amat. decis. seu casu 91. num. 15. Joann. Aloys Riccius in praxi variar. resolut. 115. numero 2. Philipp. Paschal. de viribus patriæ potest. 2. part. cap. 9. numero 75. Ludovicus de Avendaño de censibus dict. cap. 110. toto

toto eo capite agens. An censuarius, qui ad pau-
pertatem devenit, rem censualem vendendo, vel
eam æstimationem in solutum dando liberetur? quam
etiam latè pertractavit Gutier. d. q. 146. per tot.

Convenit huic rei, quod jam alibi notavimus, Ju-
lium Cæsarem, dum Dictatura fungeretur, edic-
to jussisse, * ut non solum creditores in sortem
principalem, ad ejus extinctionem quidquid inter-
esse nomine à debitoribus accepissent reciperent:
sed etiam ut ad debiti residuum bona soli in solutum
accipere facta taxatione, habitaque consideratio-
ne ad tempus bellorum civilium tenerentur, ut tra-
dit Suet. Tranquil, in Jul. Cæsar Plutarch. in vita
ejusdem Anton. August. lib. de lege, & Senatus Con-
sultus, capit. de lege Julia, de fundo dotali, pag. 90.

Suprà dictaque conclusio etiam si solutio in pecu-
niâ numeratâ, & non aliter, * fuisset promissa
(secundum magis communem opinionem, de qua
testatur. Anton. Thesaur. dict. decis. 153. num. 3. in
fin.) procedit.

Quinimò etsi in hujusmodi obligatione (solvendi
pecunia numerata, & non aliter adesset juramen-
tum. * Aduc enim æstimationem solvendo pauper
debitor pecuniam non habens, juramento non obs-
tante obligationi satisfaceret, secundum Joseph.
Ludovic. d. decis. Perusin. 64. ex num. 8. cum seqq.
ubi latissimè hanc confirmat sententiam eam magis
communem dicens, sicque notantem allegans Be-
nintend decis. Bonon. 28. post præct. Papiens. in tit.
form. respons. in actione hypothecaria, in verlic.
Exceptionem, num. 4. Romanus consilio 153. Federic.
de Senis consilio 60. Jas. conf. 9. ver. Aggredior, lib.
1. & sic voluisse (satis doctè) Cephal. consilio 195.
lib. 2. in princip. Honded. conf. 18. num. 39. cum se-
quenti, & consil. 34. numero 26. lib. 2.

Licet ad præcisè pecunia numerata solvendum sic
promittentem, jurantemque debitorem adstringi,
voluerint alii; probantque Alexand. conf. 37.
num. 27. lib. 2. Ripa in dict. 2. Mutui datio, n. 28.
Gonzad. conf. 32. num. 9. & sequentibus. Roland. à
Valle conf. 6. n. 44. lib. 1. Gaspar. Bæça dict. c. 1. n. 50.
Gregor. Lopez in l. 3. tit. 14. parte 5. gloss. 2. Joann.
Gutier. dict. cap. 29. de jurament. confirmat. num. 5.
dict. quæst. 146. num. 21. Cæsar Barzi decis. Bonon.
40. num. 5. Hieronym. à Laurent. dict. decis. 132.
num. 2. versiculo, Et propter juramentum; Honded.
ubi supra, num. 48. Antonin. Thesaur. dict. decis. 153.
numero 14. Hieronym. Gabr. conf. 127. num. 17. &
sequentibus, lib. 1. Vincent. de Franch. decis. 81. n. 5. &
sequentibus, Tiber. Decian. consilio 13. num. 59. lib.
2. Philipp. Paschal. de viribus paria potest. 2. part.
dict. cap. 9. n. 76. Rota Roman. apud Alexand. Lu-
dovic. (Summum postmodum Pontificem) decis.
152. n. 5. Bertazol. de clausulis, clausula 41. gloss. 5. n.
4. versiculo, Vel si intervenit juramentum. Con-
trariam Josephi Ludovici, sequaciumque opinio-
nem intelligentes procedere ubi simpliciter * centum,
& non in pecunia, nec alia re solvere promissum
est: tuncque quando nempe aliud non est additum)
dict. Authent. Hoc nisi debitor, C. de solut. confirmati-
umque jurium dispositioni locum fore, putantes;
si qualitates adsint requisitæ, de quibus * per Ri-
pam in dict. l. 2. 2. Mutui datio, num. 5. Ludovic.
Roman. dict. consilio 163. latissimè Pyrr. Maur. de
fidejussor. dict. 1. part. sect. 3. cap. 7. numero 5. us-
que ad 18. inclusivè undecim assignantem, ut dict.
Authent. Hoc nisi debitor locus sit. Et sic fore intel-
ligendam Josephi Ludovici præfatam * testatur,
Antonin. Thesaur. dict. decis. 153. numero 14. ubi
hanc distinctionem & intelligentiam probare dicit
Senatum; sequitur Joan. Gutier. dict. quæst. 146.
lib. 1. practic. n. 21. assentitque Vincent. de Franch.
dicta decis. 81. numero 3.

Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

Quæ sanè sententia, & distinctio, qui sic jura-
vit, obligationis * tempore pauper erat, procedere 14
validius poterit. Si enim pecunia, & non in alia re
solvere juravit; non æstimationem præstando libe-
rabitur; sed si post juramentum inopinatus impo-
tentia superveniens casus juramento implendo obs-
titerit, ut probant Joan. Vincent. Honded. conf.
18. numero 44. volum. 1. Gutier dict. n. 21. in fin. &
de juram. confirmat. dict. cap. 29. n. 5. & Hieronym.
à Laurent. dict. decis. 132. num. 1. Cum juramen-
tum, quælibetque jurata promissio rebus sic stanti-
bus intelligi debeat, text. in l. Cum quis, 38. in
principio, & in l. Stichum, 95. 2. Usufructum, D.
de solut. text. in cap. Quemadmodum, 25. & ibi gloss.
verb. Conditio, & verbo, Oculos, extra de jureju-
rand. cap. 2. in fin. de renunciat. tradunt in terminis
(post Bald. Ripam Purpur, & alios, quos refert
Hieronym. à Laurent. ubi supra) Joseph. Ludovic.
dict. decis. 64. n. 17. Petr. Paul. Paris. conf. 97. n. 59. lib.
1. Roland. à Valle conf. 7. num. 57. lib. 3. Gaspar
Bæça dict. cap. 1. n. 50. Joan. Gutier. dict. cap. 29.
num. 6. latè firmat Philipp. Paschal. de viribus pa-
tria potest. dict. 2. part. cap. 9. ex n. 89. cum sequen-
tibus, in consilio quod ibid. adjecit Vincent. Hon-
ded. dict. conf. 18. n. 46. & diximus q. 14. num. 3. 15

An autem in prædictis casibus absolutionem * à
juramento, ut non incuratur, viteturque periuri-
um, utque dictæ Authent. favori locus fiat, sit ob-
tinere necesse? vide Joseph. Ludovicum dicta
decis. 64. num. 19. 21. 22. 23. & 24. Gutier. dicta
quæstion. 146. n. 21. & Antonin. Thesaur. dict. de-
cis. 153. ab ipso relatum, absolutionem necessariam
esse, sentientes. Quam tamen in præsentem ne-
cessariam omnino esse negant asseveranter Honded
dict. conf. 18. n. 52. (Josephi Ludovici opinionem con-
temnens, parvique ejus hoc in casu autoritatem
faciendam dicens, quippe quæ nec lege, aut ratione
fulcitur) Bæça dict. n. 50. Philipp. Paschal. dict. cap. 9.
n. 101. in fin. firmantque notata à Nobis in 2. hujus
tractatus parte, quæstione 65. num. 26.

Quid præterea, si debitor specialiter dict. Au-
thent. favori renunciavit, * an nihilominus si pau-
per tate prematur, aliud possit pro alio solvere? li-
bereturque æstimationem præstando? videre oportet.
Et liberari tenet Joseph. Ludovic dict. decis. 64.
numero 6. ex Bart. Alexand. Imol. & aliis magis com-
muniter in l. Alia §. Eleganter, D. solut. matrimon. &
modern. Arimi. ab ipso relato in tractat. de cessione bo-
nar. quæst. 29. quem latissimè hunc articulum exa-
minare dicit, præsertim n. 13. Vincentius de Franch.
dict. decis. 81. num. 3. Gregor. Lopez in dict. l. 3. tit.
14. part. 5. verbo Del judgador, in fin.

Qui ea moventur ratione; quod sicut cessione bo-
norum renunciari non potest * (ut tenent Alberic. 17
Angel. Dyn. Carna Specul, Joann. Fab. Cuman. &
alii, quos refert Antonin. Thesaur. decis. 36. n. 2.
magisque communem dicendo Jacob. Menoch de
arbitr. lib. 2. casu 183. numero 18. Didac. Covarru.
variar. resolut. lib. 2. cap. 1. n. 7. Franc. Becci. consil.
10. n. 6. Joseph. Ludovic, supra, men. 13. Camill.
Borrel. in summa decis. tit. 61. de jurament. absolut.
habet. & relax. num. 52. & num. 54. & 55. ubi nec
interposito juramento, talem valere renunciatio-
nem, imò nec absolutionem, aut relaxationem hoc
in casu desiderari, & absque ea renunciationem ju-
rantem ad cessionis bonorum beneficium admitti tra-
dit, Vincent. de Franch. dict. decis. 81. n. 8. ubi,
hujusmodi cessionis bonorum renunciationem non
valere in dies servari, & ita tenuisse Senatum asse-
rit Thesaur. supra, & in dict. decis. 153. num. 13.
magis communem dicit Philipp. Paschal. de viribus
patria potest. dicta secunda parte, capit. 19.
numero 54. & numero 97. Cardinal. Tusch. practic.

R

conclu-

- conclus. littera P, conclus. concl. 4. num. 69. & littera C. conclus. 219. num. 2. & seqq.) Ita nec Beneficio. dict. Auth. Hoc nisi debitor, carcerationique fiendae. Hancque sententiam iuvat, quod *quasi*. 47. num. 10. & in specialibus, in hujus 1. partis calce adjectis numero 3. notavimus.
- 18 Contrariam tamen sententiam * (communem videri dicens, semperque secundum eam judicasse Senatum) tenet Antonin. Thesaur. d. decis. 153. n. 13. ubi (superiori proximae rationi, argumentoque respondens) differentiam inter utramque renunciationem constituit. Ideo cessionis bonorum renunciationem non valere dicens; quia ad perpetuos carceres per eam se obligat renuncians; secus in dicta Auth. Hoc nisi debitor renunciatione; quia licet ea interposita, bona sua in solutum dare (juxta dict. Auth. dispositionem) debitor nequeat: poterit tamen bonis cedere. Et cum Thesaur. tenent etiam Bertazol. de clausul. d. clausul. 41. gloss. 5. n. 4. vers. Sed tamen, Joan. Gutier. de juram. confirmat. dict. cap. 29. numero 3. & 4. Vincent. de Franch. dict. decis. 81. per tot. ubi ita per Dominos trium Aularum decisum testatur, Philipp. Paschal. dict. c. 9. num. 77. Pyrrh. Maur. de fidejussoribus 1. parte, sect. 3. cap. 7. numero 20. Rota Roman. apud Alexan. Ludovic. decis. 352. numero 5.
- 19 Et an etiam generalis * omnium legum, & juris auxilio sufficiat renuntiatio? vide per Gutier. & alios ex proximè relatis.
- Præterea ad dicta Auth. Hoc nisi debitor. materiam, ejusque pariter extensionem notandum, ad hodiernum etiam retractum * pro rebus Progenitorum venditis recuperandis, oblata argenti massa, licet pecuniam non habeat, si ex hoc creditori damnum non sequatur admitti conjunctum, ut notat Greg. Lopez in dict. l. 3. tit. 14. partit. 5. glossa 2. verb. Entrega de otras, propè med. vers. Quod nota.
- 20 An autem mercatores * d. Auth. favore gaudent? vide Joseph. Ludovic. dict. decis. 64. n. 24. & 26.
- 21 Et an etiam decoctorum creditores * aliud pro alio accipere compellantur? vide Bembenet. Strach. de decoct. part. 3. n. 42.
- Quæ verò bona, ut d. Auth. beneficio fruatur debitor, offerenda * creditori sint, in solutumque danda; non satis de jure communi constabat, varietateque in hac controversia fuerunt Doctorum sententiarum, ut ex relatis numero 7. licet colligere, fusèque egit Joseph. Ludovic. dict. decis. 64. & latius decis. 65. per tot. & Pyrrh. Maur. dicto cap. 7.
- Hodie verò per dict. l. 3. tit. 14. part. 5. Judicis arbitrio relinquitur, ibi: A bien visto del juezador. notatque ibidem Gregor. Lopez, & Gutierrez dicto cap. 29. de jurament. confirmat. 1. parte, n. 2. versic. Hodie est.

Utrum a sententia alimentorum (quoad effectum saltem suspensivum) in favorem pauperum lata, vel a sententia mercedis, ejusque taxatione appellari possit?

S U M M A R I U M.

- 1 Appellatio omni casu regulariter permessa est, nisi expresse prohibeatur.
- 2 In dubio appellationi locum fore, judicandum est.
- 3 Et etiam in casibus, in quibus alioquin appellatio prohibita est.
- 4 Appellatio an & quando in alimentorum causa admittatur? & n. seqq.

- 5 Appellatio quoad utrumque effectum in alimentorum causa conceditur, quando alimentandus succubuit.
- 6 Appellatio denegatur, quando res dilationem non patitur.
- 7 Ratio, quæ sola reddi potest, pro expressa habetur.
- 8 Venter non patitur dilationem.
- 10 Appellatio nec in causa pia, neque denegatur in dote, periculique in mora absit.
- 11 In alimentis pauperi sive officio Judicis debitis, sive jure actionis, denegatur appellatio. Et etiam adultis, stante adhuc lege Regia, de qua ibidem, & numero 20.
- 12 In alimentis actionis jure debitis, appellatio conceditur; non in debitis officio Judicis, nisi pauperi debeantur: quia utroque casu quoad effectum suspensivum denegatur appellatio, & n. 13.
- 14 Appellatio denegatur si alimenta præterita petantur.
- 15 Favor alimentorum futurorum in alimentis præteritis cessat.
- 16 Alimenta præterita hac in specie, quæ dicantur?
- 17 A sententiâ alimentorum propauperem lata non datur appellatio, sive de omnibus alimentis, sive de eorum parte tractetur, & duobus num. seqq.
- 18 Habitatio, alimentorum appellatione continetur.
- 19 Idem dicendum est de parte quoad partem, quoad de toto quoad totum.
- 20 Intellectus ad text. in l. 6. tit. 18. lib. 4. novæ Reg. Collect. & n. seqq.
- 21 Argumentum à contrario sensu non sumitur ubi absensus resultat intellectus.
- 22 Sententia mercedis, ejusque taxationis pro pauperem lata in appella inappellabilis est.
- 23 In charitativo subsidio pro pauperis Episcopi alimentis imposito non admittitur appellatio, nec suspendenda executio est. Nec in pensione pro pauperis Clerici alimentis assignata.

Q U Æ S T I O L.

Appellatio regulariter omni casu permessa est, nisi prohibeatur expresse, probat text. in l. D. de appellat. l. In majoribus, 20. C. eod. l. Si is quem, 4. C. de liberal. caus. l. 2. §. Si is, qui ex libertinitate, D. quando appelland. si cap. De appellationibus, 11. extra de appellationibus gloss. in l. Qui restitueret. 68. verbo, Restituitur, D. de rei vendic. Bald. in l. unic. circa in princip. C. si de momentan. possess. Socin. consilio 195. (incip. Circa primum) num. 1. lib. 2. & consil. 39. n. 1. lib. 4. Alexand. consil. 113. (Viso themate) u. 3. versiculo, Hoc præmissis, lib. 5. Andr. Tiraquell. de privileg. piæ causæ privileg. 153. Andre. Fachin. controvers. jur. lib. 1. cap. 77. versiculo, Probat hęc sententia, Octavian Veltet. in praxi, lib. 7. cap. 3. num. 1. Ofsac. decis. 61. num. 6. versiculo, In contrariam, plenissimè Scacc. de appell. q. 17. n. 1. & seqq.

Et si quando dubium sit, an appellationi deferendum sit necnè, * pro ea judicandum (appellationi scilicet locum fore) testantur gloss. & Doct. in cap. Ut debitus, 59. verbo, Ex rationabili causa, de appellat. Innocent. in cap. Dilectus, el 2. de rescript. Bald. in l. Properandum, §. Sin autem, num. 5. C. de judic. Angel. in l. Quoniam Judices, C. de appellat. & alii, quos refert, & sequitur Andreas Tiraquell. in tract. de judic. in rebus exig. ferend. versiculo, Nonò facit, Christofor. de Paz de tenuit. 1. part. cap. 4. numero 9. Scacc. ubi supra, dict. num. 1. Robert. Lancelot. de attent. part. 2. cap. 12. ampliatur. 5. n. 8. Petr. Surd. conf. 163. n. 3. versiculo, Secundo fundatur, & n. 4. lib. 2. & de aliment. tit. 8. privi.

privileg. 60. numero 1. 2. & 3. ubi, id etiam, in calibus, in quibus alioquin prohibita est * appellatio, dicit procedere secundum Bartol. in l. 1. n. 6. D. nil novar. Ang. in l. 1. §. Interdum, n. 4. D. a quib. appel. non licet, Bald. consil. 141. n. 1. l. 1. Hieronym. Grat. consil. fin. n. 11. §. n. 51. versiculo, Ultimo inficiari, lib. 2. Decius in dict. cap. Ut debitus, n. 23. quos refert, & sequitur Cæsar Contard. in l. unic. C. si de moment. possess. fuerit appel. limit. 27. numer. 2. vers. Contrariam tamen opinionem.

4 Ex quibus & in alimentorum causa * appellacionem dari, tenuerunt multi, ut (ex Speculat. Joan. Andr. & ab eis adductis) testatur Andr. Tyraquel. de privileg. piæ caus. privil. 153. propè fin. versic. Fuerunt enim multi, ex eisdemque tenet etiam Vital. in tractat. de clausul. An possit alimentis renunciari, col. 10. Petrus Surdus de aliment. dict. privilegio 60. numero 8.

Licet contrariam sententiam veriore dicat idemet Surd. ibid. quam defendit ex n. 5. cum seqq. & post eum plenè (cujus est materia) Sigismund. Scacc. de appellat. quæst. 17. num. 9. §. limit. 7. per tot. ejusdem quæstionis, ne alios propè infinitos hac de agentes referamus, quos latissimo calamo (ut ejus moris est) congestit Marius Giurba in cons. Senat. Mesanens. cap. 7. gloss. 15. num. 11. §. seqq. par. 1. §. Nos. q. 39. n. 69. diximus.

Veritas tamen, & concordia harum dissentientium opinionum est, quæ speciale, privilegium que nostrum conficit, ac firmat. Ut prima nempe opinio (appellationem in alimentorum causa etiam quoad utrumque effectum concedi defendentium) si dives alimenta prætetendat; intelligatur: Secunda verò (negantium) si alimenta pauper exposcat, pro eoque sit lata sententia, procedat. Tunc namque appellatio suspensionem nequaquam operabitur eaque non obstante, executioni mandabitur, sententia, ut hujus partis jam relati notant sequaces, & Lancellot. Gall. in consuet. Alexand. in ver. Solidos, quæst. 6. num. 27. Nec ante admittitur appellans, quam alimenta pauperi solvat; Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 96. n. 1. §. dict. privileg. 6. numero 2. ubi etiam allegat Lancellot. Octavia. Osasc. & alios, & ita fuisse decisum in Rota testatur Paulus Æmil. Verall. decis. 118. lib. 1. Cæsar. Contard. in l. unic. C. si de moment. possess. limit. 3. numero 56 & 57.

Diximus, Si pro paupere alimenta petenti sit lata sententia non fore ejus executionem suspendendam, nec quoad id appellacionem admittendam: Ubi enim alimentandus succubuit, * quoad utrumque effectum admitti appellacionem, tradunt Jacob, Menoch. de adipiscen. possess. remed. 4. num. 876. Petr. Surd. dict. privileg. 60. num. 25. §. seqq. Molfes. ad Reg. Neapol. consuet. quæst. 4. p. 5. n. 20. Martin Coller. de alimen. cap. 15. num. 7. & alii, quos refert, & sequitur Marius Giurba dict. cap. 7. gloss. 15. numero 16. Marquesan. loco proximè referendo: numero 175.

Ratio enim ob quam in prædicto casu appellatio quoad utrumque effectum non admittitur, est, quia res dilationem non patitur, tuncquæ appellacionem non dari, * probat text. in l. fin. D. de appellat. recip. in l. 1. D. de feriis, & in cap. fin. 2. quæst. 6. §. in l. De pupillo, §. Si quis rivos, D. de novi oper. nunciat. Cæsar. Contard. in dict. l. unic. n. 17. in ultima ratione decidendi, C. si de moment. possess. plenè Joan. Baptist. Marquesa. de commiss. part. 1. §. 1. de commiss. appellat. in caus. alimentor. n. 166. §. seqq. Scacc. de appellat. dict. quæst. 17. limit. 7. n. 12. §. seqq. cum aliis etiam antecedentibus. Et est Regia in terminis lex. 6. tit. 17. lib. 4. novæ Reg. Collect. cujus sunt verba: Como quier que el Alcalde deve otorgar la apelacion en los Velasco de Priv. Paup. Tom. 1,

pleytos, que las leyes disponen; pero son algunos pleytos en que no queremos, que se otorgue apelacion; assi como si se alçare algun hombre demandar que algun hombre que no era descomulgado, o debedado, que no sea sepultado; o sobre cosa que no se pueda guardar como sobre uvas antes que el vino sea fecho dellas; o sobre mieses que se hande segar; o sobre otra cosa semejante que perece por tiempo; o si fuere sobre dar gobierno a niños pequeños. Porque en tales casos como estos si se alongassen los pleytos para alçada, las cosas se perderian, y nacerian dello muchos daños. Pero bien queremos, que en los tales pleytos como estos se pueda querellar, y proseguir su derecho aquel que entendiere que es agraviado por el Alcalde. Hancquæ in nostro casu recedit rationem Surd. (eam in alimentorum materia omnes ferè considerare dicens) dict. tit. 8. privileg. 60. n. 11. §. 33. addens ibid. hanc solam posse reddi rationem; ideoquæ pro expressa * haberi, juxta gloss. in l. Quamvis, 16. verb. Curavit, C. de fideicommiss. ubi Bald. & Castr. Nicol. Everad in locis legal. loco à ratione leg. larga n. 21.

Quæ ratio dictæ decisionis causativa, cum dives alimenta prætetendit, non sibi locum vendicat: ideoque quoad utrumque effectum appellatio tunc admitti debet: secus cum pauper pro alimentis contendit, cum venter dilationem * non patitur, Surd. de alimen. tit. 8. privil. 11. num. 3. §. decis. 319. n. 9. Giurba decis. 4. n. 45. Eleganter in id Seneca de brevitate vitæ, cap. 18. Cum ventre humano tibi negotium est. Nec rationem patitur, nec ulla prece flectitur populus esuriens.

Constat ex his manifestè, hujusmodi privilegium, & favorem paupertati, * non alimentis simpliciter, vel actioni alimentorum concessum, tenetquæ in specie Surd. dict. privileg. 60. n. 22. in fin.

Indequæ deducitur, & infertur, nec in causa pia, * nec in dote appellacionum, si periculum in mora, celeritatisquæ ratio (ob quam in alimenti pauperi debitis appellatio non conceditur) absit, denegari. Voluere ita Ludovic. Roman. in Authen. Similiter, spec. judic. C. ad leg. Falcid. Andr. Tiraq. de favore piæ causæ, causæ, privileg. 153. Bald. Novel. de dote, part. 9. sepec. 7. numero 2. §. 3. Petr. Surd. & alii ab ipso relati, d. privileg. 90. numero 7.

Infertur secundò, non solum in alimentis officio judicis; sed etiam jure actionis debitis, * si pauperi debeantur) denegandam appellacionem. Licet enim communiter fieri distinctio soleat; An alimenta officio judicis, jurevè actionis petantur? ut primo casu denegetur * appellatio; Secundo verò (quando actionis jure petuntur) concedatur habeatque utrumque effectum, ut & tradunt Speculat. in tit. de appellat. rubric. In quibus casibus, & à quibus causis appellari possit. n. 1. §. ibid. Joan. Andr. in addit. Bart. in l. fin. num. 1. D. de appellat. recip. §. ibid. Rapha. Cuman. num. 4. Vital. de Camba de claus. dict. claus. An possit alimen. renunciari? col. 2. Octavian Osasc. dict. decis. Pedemont. 26. n. 20. Cordub. de Lara in l. Si quis à liberis, §. Si vel parens, n. 28. D. de liber. agnos. Molfes. ad consuet. Reg. Neapol. dict. par. 5. quæst. 4. numero 18. §. 19. Marius Giurba dict. cap. 7. gloss. 15. num. 15. Andr. Fachin. controvers. jur. lib. 1. cap. 77. in princip. §. multi, quos refert Scacc. de appellat. quæstione 17. limitat. 7. num. 26.

Si tamen pauperi * jure actionis debeantur alimenta, sicut in officio Judicis alimentis debitis, denegabitur quoad suspensivum effectum appellatio. Inopia namque subsistente inter qualitatem judicii, in quo alimenta petuntur, discrimen constituentium non esse; testatur Bald. Novel. ubi supra, dict. privileg. 7. num. 2. Et firmatur, quia Doctores jam relati discrimen inter alimenta debita officio Judicis vel jure actionis, constituentes, non subesse paupertatem, ubi actionis jure alimenta petuntur, suppo.

supponunt, ut pluribus relatis tradit Rota Roman. Diverfor. *decif. 764. num. 1. & 2. part. 1.* tuncque appellationem concedi; manifestè supra ostensum est, cum ratio principalis, quòd non sit in mora periculum, deficiat: si autem subesset, pauperque alimenta posceret, negaretur utique quoad suspensivum effectum appellatio. Ita inteligunt Bart. & Cumanum, supra proximè relatos, hancque tenent sententiam Aretin. *consil. 97. (incip. In causa, & puncto) in fin. Lara in dict. Si vel Parens, n. 31.* Lancelot. Gall. *in consuet. Alexand. dict. verb. Solidos quæst. 6. n. 27.* Petr. Surd. *dict. privileg. 60. n. 19. & 22.* sive jure actionis, sive officio Judicis alimenta petantur, semper sententiam executioni mittendam si pauper sit, qui petit, nec aliunde vivere possit, concludens, Rota Roman. *sup. n. 3.* Joan. Baptista Marquesa. *dict. 1. part. de commiss. appellat. in causa alimentor. 1. n. 172.* Sigismund. Scacc. *de appellat. dict. quæst. 17. limit. 7. n. 17.* ibi: *Verum ego rejecta hac declaratione de alimentis petitis officio Judicis, & de petitis jure actionis, &c. & ibi: Aut enim adest inopia petentis alimenta; & concludo, generaliter non dari appellationem, sive alimenta petantur officio Judicis; sive jure actionis; quia tunc inopia excludit dilationem: Aut non adest inopia & concludo, dari appellationem, sive petantur officio Judicis; sive petantur jure actionis.* Et iterum ibi: *Quare licet alimenta petantur jure actionis, ut puta, quia sint legata; tamen si sint legata alicui inopi, isque ea petat; non dabitur appellatio, &c. de qua re intrà facienda mentio.*

Tertiò inferitur, in causa alimentorum appellationem non denegari, ubi alimenta præterita petuntur, cum tunc paupertatis, periculique appellati ratio cesset, ne interim dum appellationis causa vertitur, fame prematur, aut in vitæ discrimen veniat; ut declarant, tenentque Joan. Andr. Alberic Cuman. Bart. Bald. Decius, Jaf. Gigas, & alii, quos refert, & sequitur Petr. Surd. *ubi supra, n. 15.* Paul. Æmil. Veral. *decif. 24. lib. 1. Carpan. ad statut. Mediol. c. 47. n. 95.* Ruginel. *de appellat. 2. cap. 30. n. 272.* Molfes. *dict. quæst. 4. num. 15. & 17.* Cæsar Ursil. *ad Afflict. decif. 152. n. Pet. Duen. reg. 365. n. 7.* Francisc. Vivi. *decif. 33. numero 4. & decif. 523. n. 42.* Martin. Collet. *de aliment. dict. cap. 15. n. 12.* Marquesan. *supra num. 176.* Scacc. *ubi supra n. 14.* Mari. Giurba *dict. cap. glos. 15. n. 12.* Vincent. de Franch. *decif. 203. numer. 2.* Cardin. Dominic. Tusch. *pract. concl. litt. A, cons. 286. n. 50.* Jacob. Menoch. *de presumpt. lib. 1. quæst. 35. num. 31.* Tiber. Decian. *consilio 90. n. 4. volum. 5.* Rota Roman. Diverfor. *dict. decif. 764. n. 4.* Jacob. Cancer. *variar. resolut. lib. 1. cap. 16. de alim. n. 1.*

In præteritis enim alimentis futurorum favor cessat, * *text. in l. De alimentis, 8. C. de transactionib. ubi latè Deci. notab. 3. & Anton. à Padilla 3. notab. Vincent. de Franch. dict. n. 2. Ant. Thesaur. decif. 44.*

Diciturque in hac specie alimento præterita, * quæ usque ad diem litis motæ; futura verò quæ à die litis motæ in futurum debentur. Cæsar Contard. *dict. limitat. 3. n. 56.* Lancelot. *de attentatis, 2. p. cap. 12. limit. 24. n. 8.* refert & sequitur Surd. *dict. privileg. 60. n. 16.* & sic in Rota sæpiùs resolutum fuisse, testatur Rota Diverfor. *dict. decif. 764. n. 5. part. 1.* Paulus Æmill. Verall. *decif. 20. n. 4.* ubi ita tentum in una Romana status, & alimentorum, die 24. Februarii 1552. dicit, & *decif. 22. num. 2. & seqq. & decif. 24. per tot. part. 1.* Hieronym. Cevall. *commun. contra commun. quæst. 897. num. 918.* plures Rotæ Romanæ decisiones in id referens Vincent. de Franch. *decif. 605. n. 2.* Sigismund. Scacci. *de appell. dicta quæst. 17. limit. 7. n. 15.* Borgnin. Cavalc. *decif. 10. n. 41. part. 1.* plures alios referens Marius Giurba. *dict. glos. 15. n. 13. & decif. 4. n. 4.* plenè etiam

Joan. Petr. Fontanel. *de pactis nuptialib. claus. 6. glos. 2. parte 3. ex num. 43.* cum multis sequentibus Hercule: Marescot. *lib. 2. variar. resolut. cap. 83. n. 2.* Paulus Æmil. Gall. *de except. parte 2. titulo 4. except. 1. num. 44.* Marquesan. *ubi supra, dicto. num. 172.*

Quartò infero à sententià alimentorum pro p. u. pere lata appellationem non dari, sive de omnibus alimentis, sive de eorum parte, * ut de vestibus, vino, frumento, vel etiam habitatione tractetur, quæ alimentorum quoque appellatione * continetur, *text. in l. Legatis, 6. & in dict. l. fin. D. de aliment. & cibar. legat. glossa in capit. Episcopus, 10. quæstione secunda, Petrus Surdus de aliment. titulo secundo, quæstione 3. numero 5. & quæstione 17. titul. 7. num. 12.* In his enim periculum pariter est in mora, tamque in generalibus, quàm particularibus alimentis militat præfata ratio: Ac idè idem de parte * quoad partem, quod de toto quoad totum dicendum venit, ut in *l. Quæ de toto, 75. D. de reivendic. tradit latè Everard. in loco à toto ad partem, Cardin. Tusch. pract. conclus. litt. A, conclus. 499. per tot. Nos in axiomat. & locis commun. jur. litt. A, num. 543. & in terminis Petr. Surd. de aliment. dict. tit. 8. privileg. 60. numero 13. & 14.* ubi etiam pro hac sententià Castrensis auctoritatem adducit in *l. Cum ii, n. 5. D. de transact. dicentis transactionem in causa alimentorum, etiam quando de parte tractatur, esse prohibitam; sequitur Lara in dict. Si vel parens, n. 30.* Sigismund. Scacci. *de appellat. dict. quæst. 17. limit. 7. numero 2.*

Infero quintò, etiam hodiè stante *l. 6. tit. 18. lib. 4. novus Reg. Collect. * quæ solùm. Quando el pleyto es sobre dar gobierno à niños pequeños,* loquitur; tuncque non concedendam appellationem determinat; à contrario autem sensu in adultis, quantumcumque pauperibus ejus dispositionem locum non habere videbatur dicendum: Idem tamen in adultis, & quibusvis alijs pauperibus ex eadem ratione supra à Nobis, & ab ipsamet lege Regia tradita, *Quia causa dilationem non patitur, celeritatemque desiderat* (quæ in omnibus pariter militat) erit firmandum. Nec *text. ibi* dispositivè ad illum solùm se referendo casum loquitur, sed exempli gratia illud apposuisse videtur, imò ejus generalis, ad omnesque extensiva ratio Argumentumque à contrario sensu, non ubi absonus * (ut in præsentis) sequitur intellectus sumi tradit latè Cardin. Domin. Tusch. *pract. conclus. litt. A, conclus. 498. n. 1. in fin. & n. 82. 84. & seqq. & Nos quæst. 52. num. 25. tradidimus.* Suprà dictamque sententiam, & intellectum ad dict. *l. Regiam tenet, & defendit Joan. Gutierrez pract. quæst. lib. 1. quæst. 106. per tot.* Quæ omni prorsus dubitatione sine hæsitacione caret.

Sextò infero, idem quoquè in causa mercedis * pauperis, quod in alimentis diximus, ut à sententià mercedis pro eo lata appellatio denegetur, ex eadem pariter ratione, *Quòd celeritatem causa requirat, sitquè periculum in mora, statuendum fore.* In terminisque sententiam mercedis ejusque taxationis inappellabilem esse; tradunt Petrus Rebuffus *de sentent. provisional. articulo tertio, gloss. 7. numero primo,* Rota Roman. Diverfor. *dicta decifione 764. numero secundo,* Joann. Baptista Marchesan. *de commissiõibus, 1. part. cap. 19. numero 27.* Stephanus Gratian. *decifione 53. in addit. ad numero secundo,* Sigismundus Scaccia *de appellat. dict. quæstione 17. limitat. 7. numero 9.* & novissimè post hæc scripta sic reperi firmantem (ex jure Divino Levit. cap. 19. Deuteron. cap. 24. Tobie cap. 4. Matthæ. cap. 20. & Luc. 10.) Camill. Borrell. *in 2. parte, summa decifion. titulo 33. numero 548. & tribus sequentibus,* Guilielm. atiam Rodoan. *de simonia mentali parte c. 25. n. 5. de jure Divino hanc conclusionem esse dicentem* addu-

adducens Marquesan. ubi supra, de commission. appellat. in causa mercedis, numero 25. & seq. in salario convento id intelligens.

26 Respondetur ad text. in l. Nequè filius, C. de reb. credit.

QUÆSTIO LI.

IN causa capitali, cuilibet etiam non consanguineo, sed penitus extraneo pro alio non mandante, imò contradicente appellare licere, * textus est in leg. Non tantum, 6. D. de appellatione, & relatione, leg. Adictos, sexta, in fine, Cod. de Episcopis Aud. l. Adictos, 29. Cod. de appellatione & consultatione, leg. 3. D. de liberalibus causis, & per Scribentes in dictis locis, Specul. in titulo de appellatione, §. 1. numero 10. Covarruvias variarum: libro 1. capite 1. numero 10. versiculo. Procedit tamen, Antonius Gomezus variarum, tomo 3. capite 1. numero 15. latè Sigismundus Scaccius de appellatione, quæstione 5. articulo 5. ex numero 44. plenè Sebastianus Guzzinus de defensoribus reorum, defens. 36. capite 1. per totam. Et quid circa hoc si hodiè statutum; vide leg. 6. titulo 23. parte 3. firmatque prædictam Seneca de beneficiis libro 2. Pulcherrimum (inquit) opus est etiam invitos, nolentesquè servare, tanquamquè grande dixit Horatius epistola lib. 1. ad librum suum.

Quis enim invitum servare laboret?

Quod si vè appellans tanquam procurator, si vè tanquam defensor * compareat, procedit secundum Salycerum in leg. Reos, numero 7. oppositione quarta, Cod. de accusatione, Aretinus in capit. Veniens nu. 76. in fine, & numero 77. extra de accusationib. & ibidem, Marianus Socinus numero 220. Bartholo. Socin. regul. 302. limitatione ultima.

Non solumquè ad appellandum; sed etiam ad prosequendum * appellationem admitti in præsentì procuratorem; tradit ex pluribus Prosper Farinacius tertia parte, praxis crimin. quæstione 99. numero 175. & quæstione 101. numero vigesimo tertio, & sequentibus, plenissimè Sigismundus Scaccia dict. quæstione 5. articulo 5. ex dict. numero 44. cum sequentibus, plures assignans ampliaciones.

In civilibus * verò, alium pro alio absquè mandato, vel nisi sua intersit, appellare non posse, certum est; text. in i. A sententia, 5. D. de appellat. cujus sunt verba: A sententia inter alios dista appellari non potest nisi ex justa causa, veluti si quis in cohæredum præjudicium se condemnari patiat, vel similem ob causam, text. in leg. 1. D. de appellatione recipienda. Non enim (inquit Mulpianus) solent audiri appellantes, nisi hi quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur, textu in lege secunda, §. Sed si alius, in fine, (ibi: Quia in aliena causa ei, qui iudicio expertus non est, appellare non licet.) D. quando appellandum sit.

Paupertatis tamen favore * etiam in civili causa (sicut in criminali diximus) alius pro alio appellare poterit, ita ut idem favor paupertatis respectu pauperis; quod favor vitæ, aut membrorum condemnatio respectu cujusque operetur. Sic tenet, & formaliter inquit Ferdinandus Vasquez Menchaccius controvers. illustr. libro primo, capite 41. numero nono, per textum in dicta lege Adictos, sexta Codice de Episcopis Aud. & ex aliis, quæ antecedentibus ipse tradiderat numeris; in eoque loquitur pauperes qui tanta premeretur inopia, ut nec Advocatum haberet, nec alium cujus consilio appellare posset, essetque literarum expertus: cujus probat sententiam Osualdus Hilliger. in Donelem enucleat, libro vigesimo

Utrum absque mandato pro paupere non appellante, etiam in causa civili liceat cuilibet appellare?

SUMMARIUM.

- 1 In causa capitali licet tertio penitus extraneo pro alio etiam non mandante, imò contradicente appellare. Et quid de jure Regio? ibid.
- 2 Sive tanquam procurator, sive defensor compareat.
- 3 Et non tantum ad appellandum; sed etiam ad prosequendum appellationem admittitur. Et pro condemnato ad membri mutilationem licet tertio appellare n. 11. Vel ad mortem civilem, deportationis scilicet, vel perpetui carceris, n. 12.
- 4 In civilibus alius pro alio absquè mandato, vel nisi sua intersit, appellare non potest. Et quæ hujus constitutionis sint rationes? num 7.
- 5 Paupertatis favore alius pro alio in causa civili absque mandato appellare poterit, & n. seqq. Et si vè magna, si vè parva sit quantitas, si vè pauper agat, si vè conveniat, si in magnam conjectus sit paupertatem, n. 25.
- 7 Hominis interest, hominem beneficio affici.
- 8 Ob paupertatem litium tempora protrahuntur, remissivè.
- 9 In dubio quid bono animo, & ex charitate fieri præsumendum est; cum præsertim actum agenti nullum inde commodum sequatur. Interesse, utilitasquè apparens non bene firmum in virtute animum sæpè in præceptis ducit, ibid. Malitia gratuita nulli placet, & suo etiam auctori displicet, fedicitatemquè suam fallaci mercede tegit, ibid.
- 10 Non dicitur consentire, qui contradicere non potest, remissivè.
- 13 Paupertas est durior morte. & n. 19.
- 14 Pauperum vita, mortis genus est.
- 15 Genus mortis, durius est ipsa morte.
- 17 Privationis omnium bonorum pena, major quàm mortis est.
- 18 Privatus bonis, sanguine privatus videtur.
- 19 Bona dicuntur alter sanguis, vel altera vita.
- 20 Pecunia est anima miseris mortalibus.
- 21 Sicut pro defensione vitæ aliam licet occidere; sic ob defensionem bonorum, ubi saltem res non sunt parvi momenti, nec spes est probabilis eas commode recuperandi.
- 22 Paria sunt insidiari vitæ, vel omnibus bonis.
- 23 Metus omnium bonorum amissionis, mortis equiparatur metui.
- 24 An lite omnium bonorum tertio pro alio absquè mandato ad appellandum admittatur? Volasco Priv. Paup. Tom. I.

vigesimo octavo, capite sexto, in annotatione littera G.

Idque multis etiam aliis mediis confirmari potest. Et primò, ex responsionibus ad decidendi rationes, quæ juribus appellationem tertio non civilibus, quibus sua non interest, prohibentibus assignari valent. Prima enim esse potest; quia quilibet pro suo interesse agere debet, * non alius, quæ iisdem juribus exprimitur, firmaturque ex ratione textu in lege *Stipulatio ista*, 38. §. *Alteri*, D. de verborum obligatione, & in §. *Alteri institutione*, de inutili stipulatione. Secunda, ob brevem litium expeditionem: Convenit enim lites breviari, & ne litigatores expensis, & sumptibus vexentur, juxta *legem Properandum*, I I. in principio, *Codic. de judicio*, & ibi communiter Doctores, & textus, in capit. *Finem litibus*, extra de dolo, & contumacia. Tertia, ne litigandi occasio, deperditis, litigiosisque hominibus (qui hac litigantes vexare possent) prestetur; quod omninò jus abhorret, cuique malo obviat textu, in lege *Per diversas*, 22. *Codic. mandat. ibi: Hocque modo diversis per nonas litigatorum vexationibus, afficere*, &c. Quarta, & ultima decidendi ratio esse potest; quia per tacitum consensum principalis non appellantis, sententiæ inducitur approbatio, eique acquiescisse videtur, juxta textum, in capit. *Quoad consultationem*, 15. de re judicata, cap. *Cum dilectus*, 32. in fine, de electione, lege si contra, 8. (ubi Salycetus, & Alexander) *Codic. de appellatione*, & *consultatione*, lege prima, *Codic. de postulatione*, lege prima, *Codic. si sæpè restitutione in integrit. postulatione glossa in capit. Non solum*, 7. verbo, *Innovata*, & ibi Geminianus de appellatione, libro sexto, Alexander consilio 136. numero secundo, libro secundo Andreas Gaill. *practicar. observatione libro primo, observatione centesima triginta nona*, numero secundo, Farinacius *decisione novis. Rot.* 81 numero primo, parte prima, & *decisione tricentesima septuagesima*, numero nono, eadem parte prima, Hieronymus Magon. *decisione Lucens.* 9. numero vigesimo octavo, & *decisione sexagesima septima*, numero secundo, & tertio, Marius Giurba. *decisione septuagesima*, numero duodecimo, Rota Romana *Diversorum* 119. numero decimo, parte secunda, Trevis. *decisione quinta decima*, numero octavo, libro primo, Aymon. *Craveta consilio septuagesimo nono*, numero tertio, versiculo, Imò ex eo solum, & *consilio 103. in principio*, & *consilio 108. numero tertio*, Cardinalis Tuschus *practicar. conclusionem*, littera S, *conclusionem 182. numero nono*, & *decimo quinto*, & littera A, *conclusionem 388. numero primo*, & quarto. Ideòque ad appellationem tertius absque mandato non debet admitti sententiæ ejus, cui principalis acquiescere videtur.

Omnes tamen hæc in paupere deficient, adversusque eum locum non habent rationes. Prima enim ex eo destituitur, quòd beneficium affici hominem, * intersit hominis, ut inquit Papinianus in lege *servus*, 6. D. de servis exportand. & Ovid. de Ponto lib. 2. eleg. 19.

Conveniens hominum est, hominem servare.

Tradidimusque ex Seneca supra qui idem de ira libro primo, firmat. Homo (inquit) in adiutorium mutuum generatus est. Nullaque re proprius homines ad Deos accedere, quam salutem hominibus procurando, scripsit Cicero pro Ligario Fortius Plinius libro 2. cap. 7. natur. histor. dum ait: Deus est, mortali juvare mortalem.

Quæ sic in civilibus, quàm in criminalibus militat ratio, ejus tamen effectum, interesse, & utilitas publica (minuendarum, brevitandarumque litium, ne litigatores sumptibus vexentur) impedit, ut notat in specie Menchac. dict. cap. 41. num. 18. Quem in casu nostro non posset utilitas publica effectum impedire; cum etiam eadem ipsa pauperes illæsos, indemnesque servari deponat, juxta text. in l. *Illicitas*, 6. §. *Ne potentiores*, D. de officio Præsidia. Non servarentur autem, imò eis quodammodo appellatio, & per consequens denegaretur defensio, si nec ipsi propter impotentiam, nec aliis ob juri generalem prohibitionem, pro ipsis appellare liceret. Ideòque naturalis supra dicta ratio, quæ fortius in pauperibus procedit, stare debet.

Nec secunda breviantiarum litium causa ex prædictis obstat, cum propter paupertatem litium tempora * protrahantur, ut fusè questione trigesima prima, & trigesima secunda, ostendimus.

Neque hinc occasio litigiosis hominibus alios vexandi conceditur. Cum nullum inde commodum præter beneficium, quod pauperibus pro quibus appellant, appellationemve prosequuntur, conferunt, consequentur, seque periculo expendendi, pendendique expensum, offerant, juxta textum in leg. *Qui rem aliam*, 128. (secundum vulgatam, aliàs 166. secundum Gothofredi impressionem) D. de regula juris. *Qui rem alienam defendit, nunquam locuplet habetur*, inquit Paulus. Quo quidem casu potius ex charitate, quàm animo dolo * facere videntur, ex textu in leg. *Cum pater*, 77. §. *Rogo*, 25. de legatione secunda, ubi æquissimè Papinianus (ut iniquitatis, doli, demeritque suspicionem repellat; & boni animi, meritique præsumptionem inducat:) meruisse præsumit, qui non demeruit. Probantque latè deducta per Jacobum Menochium de præsumptione lib. quinto, præsumptione tertia, numero decimo quarto, cum sequentibus, Josephus Mascardus de probatione conclusionis 1006. per totam, Petrus Surdus consilio 469. numero vigesimo, & consilio 540. num. 25. Convenit in hanc sententiam, quod eleganter cecinit Ovidius Trist. lib. 3. eleg. 10.

Vix equidem credar, sed cum sint præmia falsi
Nulla; ratam debet testis habere fidem,

Et Metam. lib. 2.

Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex, Battum vicinia tota vocabat;
Divitis hic saltus, herbosuque pascua Nè-
ci,
Nobiliumquæ greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit, & illi.
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requi-
ret.

Hæc aliquis, vidisse nega: Neu gratia facta.
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vac-
cam.

Et dedit: accepta, voces has reddidit hospes,
Tutus eas, lapis iste primus tua furta loquetur,
Et lapidem ostendit. Simulat Jove natus abire;
Mox reddit, & versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti, si quas hoc limite (dixit)
Ire boves? fer opem, furtoque silentia deme.
Juncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior post quàm est merces gemita: Sub il-
lis

Montibus, inquit, erant, & erant sub montibus
illis.

Et lib. 1,

Plur-

*Phrigisque removit ab armis
Consilium sapiens, sceleris, nisi præmia magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.*

Commodum enim, interesse, utilitasque appa-
rens non benè firmum in virtute animum sæpè in
præceps ducunt: Malitiam autem gratuitatem ulli
placere, præsumendum non est; cum nec virtutem
metipsam (sui mercedem pulcherrimam gratis ho-
mines, ostenderimus copiosè *quæst. 6. à num. 48.
cum seqq.* Peccatumque fœditate sua etiam auctori
displiceat, ut *Satyræ 13. Juvenal. inquit.*

*Exemple quod cumque malo committitur ipse
Displicet auctori.*

Et Seneca epistola 42. *Nec ulla major. pœna nequitia
est, quam quod sibi, & suis displicet.* Fœditatem
verò suam fallaci mercede nequitia tegit, eaque
ad pecandum homines invitat. *Vitia te mercede sol-
licitant* (inquit Senec. epist. 50.) *Avaritia pecuniam
promittit; Luxuria, multas ac varias voluptates; Am-
bitio, purpuram, & plausum, & ex hoc potentiam, &
quid-quid potentiam ponit.* Cum igitur in præsentem
utilitatis, mercedis propriique interesse ratio ces-
set, benefaciendi autem adfit; pro paupere appel-
lantem, & admittendum, & suspicione sinistra liberari
firmandum venit.

Cui responsioni non obstant *tex. in d. l. Per diver-
sas*, imò eam confirmat, ut ex ejus integra serie
colligitur, & expressius statim in initio, ibi: *Com-
perimus quosdam alienis rebus, fortunisque inbiantes.*

Non denique quarta decidendi ratio quoad pau-
peres procedit, locumvè habere potest, quia non
dicitur consentire, * qui contradicere non potest,
juxta latissimè à Nobis *d. q. 17. ex n. 31. cum mul-
tis seqq.* adducta. In dubioque ex impotentia potius
quàm ex voluntate appellationem in presenti
omissam ex ratione legis *Cum de indebito, de pro-
bat. latèque congestis à Nobis sup. q. 21. dicen-
dum venit.*

Ex quibus omnibus, posse tertium penitus ex-
traneum pro paupere in causis civilibus absque man-
dato appellare, cum deficiant in præsentem, quæ ge-
nerali prohibitioni appellandi pro tertio absque
mandato in civilibus causam præstiterunt rationes;
extent autem, quæ in causa capitali contrariæ confi-
tutioni præbuerunt ansam; manifestè deprehendi
videtur.

Confirmari prætereà hæc eadem sententia potest
ex eo, quia non solum propter mortem; sed ob
11 membri etiam mutilationem * conceditur tertio ap-
pellatio, probant *Farinac. d. q. 101. numero 24. &
Sigism. Scacc. de appellat. d. q. 5. art. 5. numer. 51.
Sebast. Guazi. de defens. reor. d. defens. 36. c. 1.
numero 2.*

12 Proque condemnato ad mortem civilem * tan-
tum (ut pura ad deportationis, vel perpetui carceris
pœnam) tertio appellare licere tenent *Guido
Pap. q. 119. n. 84. Bernard. Diaz in pract. crimin. Ca-
non. cap. 144. n. 4. ex Innoc. & Felin. ibi per eum re-
latis, Prosp. Farinac. d. quæst. 101. num. 24. Sigism.
Scacc. ubi supra n. 51. Sebast. Guazin. de loco, & num.*

13 Si id autem morti civili conceditur, cur non & pau-
perati; quam duriorè * morte ipsa esse probat
*text. in c. Caterum, 20. in ordine, dist. 86. ibi: Quan-
to magis famas, quæ morte gravior est. & in l. Quisquis,
5. §. Filii verò, C. ad leg. Jul. Majest. ibi; Sint postre-
mò tales, ut his perpetua egestate sordentibus mors sit
solatium, vita supplicium.* Firmantque ad ipsum
*Sacræ litteræ Ecclesiast. c. 40. ad fin. Melius est
enim mori, quam indigere, & c. 41. O mors, bonum
est judicium tuum homini indigenti. Thren. c. 4. Me-*

*lius fuit occisis gladio, quam interfectis fame, & Judic. c.
7. Contestamur hodiè cælum & terram, & Deum pa-
trum nostrorum, qui ulciscitur non secundum peccata nos-
tra, ut jam tradatis civitatem in manum militiæ Holo-
phernis, ut sit finis noster brevis in ore gladii, qui lon-
gior efficitur in ariditate sitis. Truculentior enim est
famis gladius, quàm belli; vel pestis, ut inquit D.
Hieronym. super Amos libro 3. relatus per Luc. de
Penna in l. 1. nu. 9. C. quibus numer. vel præstat. ne-
mini liceat se excus. lib. 10. diciturque etiam Job. 3.
*Quarè misero data est lux, & vita his, qui in amari-
tudine animæ sunt? Humanæ etiam id demonstrant
literæ, inquit enim Aphthonius Sophist. progisnam. ubi
agit de sententia, folio mhr. 18. Qui vitam in mise-
ria ducit, mori potius amet. Multo enim melius est è
vita discedere; quam solem sui dedecoris, testem ha-
bere.* Hujusmodique vita mortis genus * est *Ovid. 14
de Ponto libro 1. eleg. 8. ad Messalinum testan-
te.**

*Nos satis est inter glaciem Scytasque sagi-
tas.*

Vivere, si vita est mortis habenda genus.

Et lib. 2. eleg. 3. ad Maximum.

Quid enim status hic à funere differt?

Et ibid.

Instar & hanc vitam mortis habere puta.

Et lib. 3. eod. de Ponto, eleg. 3.

Si genus est mortis malè vivere.

Genus autem mortis durius * ipsa morte est, ut 15
testatur Horat.

Pejus est letho lethi genus.

Seneca etiam Troas actu 3.

O morte dira tristius lethi genus.

Idemque Ovid. Trist. lib. 1. eleg. 2.

Non lethum timeo, genus est miserabile lethi.

Dimitte nasfragium, mors mihi manus erit.

Et in epistola Ariadni Theseo.

*Morsque minus pœnæ, quam mora mortis ha-
bet.*

Quintilian. declamat. 275. in fin. ibi: *Brevis enim
pœna mortis est, nunc diu eget, diu male audiet.* E nol-
tris id ipsum * dixere *Bartol. Cassana in consuet. 16
Burg. rub. 4. §. 7. verbo Supoze que les dists, n. 8. in fin.
Roland. à Valle cons. 87. volum. 2. n. 42. Pet. Cened.
in Collect. juris Canon. Collect. 27. n. 10. Sebastian. de
Medic. in tract. Mors omnia solvit, part. 1. nu. 103. in
princ.*

Ex quibus majorem privationis omnium honorum
pœnam, quàm mortis * esse, deducitur. Privatum 17
que bonis, sanguine privatum * videri, inquit *Saly-
cet. in l. Admonendi, num. 19. D. de jurejur. Gaspar.
Bacça de inope debitor, capite 2. num. 31.*

19 Bona namque alter sanguis, * vel altera vita di-
cuntur, bona gloss. in l. Advocati, 14. verbo Vitam,
*C. de Advocat. diversor. judicior. Jal. in l. Ne quicquam.
num. 2. D. offic. Procons. Ripa in cap. 1. num. 18. extra
de judic. Gerard. de Petra Sancta singul. 73. num. 5.
Andr. Tiraq. de nobilit. capite 31. num. 365. & in l.
Si unquam, verbo Facultatem, num. 1. in fin. Mat-
thæ. de Afflict. decis. 24. num. 4. Didac. Covarr.
in 4. 2. part. cap. 3. §. 4. numer. 18. Hieronym.
Gigas consilio 32. numero 26. Petr. Cened. dicta
collect. 27. numero 7. col. 1. in fin. Joan. Gratian.
regul. 327. numero 28. ubi latè, Joann. Maria No-
var. de elect. & variat. fori, sect. 1. quæst. 16. nume-
ro 10. & 12. quod eleganter cecinit Pacificus in 2.
Virginie.*

*Nil opibus melius, nil est & sanctius illis;
Divitias dicunt sanguinis esse loco,*

Animamque miseris mortalibus pecuniam esse * (ex Hesiodi carmine) tradit Ludovic. Celius libro 4. antiqu. lect. cap. 2. Baec. ubi supra, & Petr. Cened. Joan. Maria Novar. de quest. 16. numero 9. Petr. Royz. Maur. decis. Lituanic. 3. num. 315. Id quod per quam faceret, ac pulchre ostendit Valer. Martial. epigr. lib. 9. epigram. 63. in Cinna.

Dixerat Astrologus periturum te cito Cinna,
Nec puto mentitus, dixerat ille mihi.
Nam te dum metuis, ne quid post fata relin-
quas,
Hausisti patrias luxuriosus opes.
Bis quartum decies, non toto tabuit anno;
Dic mihi, non est hoc, Cinna, perire cito?

Firmavitque Sapiens Proverb. cap. 13. Redemptio animæ viri divitiæ suæ, ait.

Undè sicut pro defensione vitæ alium licet occidere, l. Ut vim, 3. D. de just. & jur. Clement. Si furiosus, de homic. & ibid. Covar. 3. par. 2. unic. n. 1. Anton. Gomez variar. tom. 3. cap. 3. n. 20. Mascard. de probat. conclus. 1126. plures referens Cened. ad Decret. collect. 29. n. 2. Farinac. praxi. crim. quest. 125. numero 3. & 10. dubitavitque hujus veritatis nemo sic ob defensionem bonorum, * gloss. in verb. Nam jure in d. l. Ut vim, Bart. in l. Furem D. ad leg. Corne. desiccar. & ibid. Marsil. numero 2. communem dicit ex pluribus Joan. Gratian. d. num. 28. Didac. Covar. in d. clem. Si furiosus, 3. part. 2. unic. num. 6. latè Andr. Fachinæ. controvers. jur. lib. 1. c. 31. ubi saltem res non sunt parvi momenti, nec spes est probabilis eas commodè recuperandi, ex sententia Divi Anton. 3. p. summ. tit. 4. c. 3. 2. Cajet. quest. 67. art. 7. Sylvest. verb. Homicidium, 1. numero 5. q. 1. art. 8. communem sententiam dicit latè eam comprobans ex jure Divino, & Humano P. Leonard. Lessius lib. 2. de justit. & jur. cap. 9. dub. 11. Gomez in princip. instit. de action. num. 55. Benincas de Beninc. in 2. Supereff. numero 382. instit. eod. Joann. de Bomf. in tract. de furt. §. 11. num. 32. Carol. de Graf. de effect. Cleric. effect. 58. num. 1. Juli. Clar. in 2. Homicidium, num. 24. Cened. collect. 96. ad Decretum, num. 3. Farin. d. quest. 125. numero 180. Navar. in manu. cap. 15. n. 2. Tolet. in sum. lib. 5. c. 6. versic. Tertius casus, B. ja respons. cas. consci. part. 2. casu 23. P. Molin. de just. tom. 4. tract. 3. disp. 16. numero 1. vers. contrariam, plenè Petr. Binsfeld. ad capite 1. de injur. & damn. dat. q. 6. concl. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. ubi multipliciter ampliatur. Et hodiè de jure Regio sunt textus in l. 3. tit. 8. par. 7. in l. 1. tit. 17. libro 4. Fori leg. & in l. 4. tit. 13. libro 8. Ordinam.

Paria enim sunt insidiari vitæ, vel omnibus bonis, * text. in Authen. Quod mater C. de revoc. donat. DD. communiter in l. Reum. criminis, l. Parentes, C. de testib. & in C. de Procurat. Sebastian. de Medic. (communem dicens) d. tract. Mors omnia solvit, 1. parte, num. 103. vers. Potest tamen dici.

Omniumque bonorum amissionis metus, mortis metui æquiparatur, * at (ex Hypolit. de Marsil. in l. Si ut allegas, numero 5. C. ad leg. Cornel. de siccar. Bart. Jacob. & aliis) tradit Sebast. de Medic. d. n. 103. de communi attestans docet in pulchro casu Jas. consil. 165. incip. Viso & considerato casu, in princip. vers. Accedit. alius metus, eleganter Marc. Favi. Quintilian. declamat. 276. ibi: Quare etiam credibilis videtur mihi, idcirco periisse eum, quod optaturam puellam bona existimaret. Sunt enim plerique, qui mortem potiore, quam egestatem putent.

Inferri ex his etiam posset; ad appellandum absque

mandato, ubi lis de omnibus bonis vertitur, * in- 24
que ea dicta sententia est, admittendum tertium cum
morti æquiparetur sententiæ. Quod licet ex supra
dictis satis sit firmum: in terminis tamen à nemine
dictum reperii. Et in paupere etiam si excessiva non
sit quantitas, in qua condemnatus est, * sed 25
quæcumque sit, sive ad eam restituendam con-
demnetur; sive ab ejus restitutione absolvatur ad-
versarius, si in magna conjectus sit paupertate,
cum de ejus tunc vita agi videatur, ut in capita-
li causa, permitti debet tertio pro eo etiam abs-
que mandato, ex jam dictis, appellare.

Neque huic resolutioni obstat, quidquamvè con-
tradicit text. in l. Neque filius 7. C. de reb. credit.
quem contra eam aliquantulum facere dicit Men-
chat. dicit. lib. 1. controvers. illustri. c. 41. n. 9. tex. ibi,
quando actus fit contra voluntatem principalis, ipsi-
que nocivus est solum loquitur; * Nos verò con- 26
trà, in actu cum pauperis voluntate, expressa, vel præ-
sumpta, ipsique utili facto verba text. sunt. Nec fili-
us, nec quisquam alius, neque litigando, neque pas-
ciscendo, sed neque jusjurandum contra voluntatem
domini rei deferendo, præjudicium ei facere potest.
Unde si contra voluntatem, vel mandatum aliquid
erga rem tuam filius tuus gessit, neque hoc ratum
habuisti; nihil tibi oberit. Præterea Nos in cau-
sa pauperis, loquimur, in qua specialitatis ratio
etiam in isto adest casu, ex latè supra deductis,
quæ prædictas alias adjuvat solutiones, quibusque
pariter firma redditur hæc sententia.

Utrum pauper, vel miserabilis persona
possit laicum coram Judice Ecclesiast-
tico (etiam hodiè juris Regii disposi-
tione stante) convenire?

S U M M A R I U M.

- 1 Actor forum rei sequi debet, sive laicus sit, sive Clericus, & sive pro rebus propriis, sive Ecclesiæ suæ laicam conveniat, & n. 2.
- 3 Judex secularis non potest Clericum distringere, vel condemnare.
- 4 Clericus foro suo renunciare non potest.
- 5 Hodiè nec laicus se submittere foro Ecclesiastico potest, licet olim posset.
- 6 Qui uno Judice relicto ad alium vadit, ei injuriam facit.
- 7 Jurisdictiones Ecclesiastica, & secularis distinctæ sunt, nec confundi debent.
- 8 Unus officialis non debet se in alterius officium ingerere, nec in messem alienam falcem mittere.
- 9 Judex Ecclesiasticus non debet, nec potest in tempo-
ralem se intromittere jurisdictionem. Nec à for-
riori Judices, Dominique temporales in Ecclesiasti-
cam, & n. 10.
- 11 Adversarium laicum coram Judice Ecclesiastico,
nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Ju-
dicis secularis pauper convenire non potest. Contra
num. 13. & seqq. Et etiam hodiè de jure regio,
num. 59. & seqq. præcipue num. 49. Et an pro
relictis tam in ultima voluntate, quam aliter de-
bitis (etiam d. l. Regia stante) procedat? num.
50. & seqq.
- 12 Judex Ecclesiasticus adiri poterit à laicis, si in ad-
ministranda justitia negligens secularis sit. Et an
ab Ecclesiasticis negligens sit?
- 14 Pauperes miserabiles dicuntur personæ.
- 15 Pauper pro alimentis sibi relictis convenire adversa-
rium laicum coram Judice Ecclesiastico potest; 27

- secus si alimenta diviti relicta sint, & n. 16. Amplia n. 21. & 22.
- 17 Legatum diviti factum, etiam pro alimentis, pium non dicitur.
- 18 Vel si pro puellis non pauperibus maritandis relictum sit.
Dotis causa non nisi cum pauperi relinquatur, aut promittitur, iudicatur pia, ibid.
- 19 Nec etiam si pro anima se relinquere testator dicat, pium huiusmodi reputabitur legatum si diviti fiat.
- 20 Legatum pauperi relictum absque aliqua alia expressione, vel adjectione, pium dicitur, proque eo consequendo Ecclesiasticus poterit adiri Iudex, num. 21.
- 23 Pauperes omnia privilegia Ecclesiarum habent, eorumque bona Ecclesiarum æquiparantur bonis.
- 24 Laicus an pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ coram Iudice Ecclesiastico conveniri possit? & n. seqq. præcipue n. 28. 30. & seq. ad n. 35.
Intellectus ad tex. in cap. Si Clericus laicum, 5. de foro comp. ibid. & n. 25. 26. & 27.
- 25 Argumentum à contrario sensu non procedit ubi absonus resultat intellectus, legumvè correctio.
- 26 Verba narrativa legis nihil de novo disponunt.
- 27 Arguere non licet à contrario sensu in verbis narrativis legis, vel Canonis, nec etiam directè.
- 29 Clericus data violentia, dolo vel fraude laicum poterit coram Iudice Ecclesiastico convenire.
- 30 Privilegium eligendi forum Ecclesiasticum adversus laicos, solis miserabilibus personis pietatis ratione concessum est.
- 31 Miserabiles dicuntur super quibus ad miserendum Natura movetur; vlex eo, quod felicitatem amisissent, & n. 32.
- 33 Ecclesia, vel Clericus dives miserabiles dici nequeunt, ut fori privilegio gaudeant, & num. seqq. in fin.
- 34 Ecclesiæ miserabiles, ut in prima instantia adversarium suum ad Regis Curiam trahere possint, forique privilegio gaudere, quæ dicantur?
- 35 Viduæ, vel pupilli divites adversarium suum laicum ad Iudicem Ecclesiasticum nequeunt trahere, & n. 38. Et quando secus? ibid.
- 36 Et an possint in prima instantia trahere ad Regiam Curiam?
- 37 Ditissimus etiam, persona miserabilis dici potest.
- 38 Vidua, vel pupillus de foro seculari, cessante spolio, aut oppressione regulariter dicitur.
- 40 Causæ pauperum dicuntur piæ, & earum respectu jurisdictionem in laicos Episcop. habet.
In causis piis etiam in foro civili Canon Legi prævalet, ibid.
Intellectus ad text. in l. 10. tit. 1. lib. 4. novæ Reg. Collect ibid, & n. seqq.
- 41 Statutum laicorum non se ad piam causam extendit, nec leges super rebus ad pias causas pertinentibus, vel piis actibus deputatis factæ, nisi authorit. Eccles. confirmantur, valent.
- 42 Jus speciale per generalem prohibitionem non corrigitur.
- 43 Relicta ad pias causas spiritualia, remissionemque peccatorum respiciunt.
Ildephonsi Azevedo sententia circa intellectum d. leg. 10. rejicitur, ibid. & n. seqq.
- 44 Iudex Ecclesiasticus etiam hodie de jure Regio pro legato facto alicui pio loco, Ecclesiæ, Capellæ, vel Hospitali authoritate Episcopi constructo, pro Missis, aut anniversario dicendis, Cruce, Vel Calice reparandis, competens inter laicos erit.
- 45 Pauperes dicuntur fabrica vivæ, quæ Ecclesiæ reparationi præferri debent.
- 46 Pro pauperum subventionem res Ecclesiæ possunt, debentque (si necessitas postulet) alienari, remissivè.
- 47 Par saltem pietas, & religio est, pauperibus, & Ecclesiæ relinquere.
- 48 Profana, quæ dicantur?
- 50 Iudex Ecclesiasticus an in causa alimentorum, vel dotis, sive in testamento relictorum, sive aliter debitorum, competens sit? & num. seqq.
- 52 Causa dotis, & alimentorum de jure communi (ex recepta sententia) mixti fori erat. Et qualiter id intelligatur?
- 53 Mulier agens pro recuperatione dotis constante, sive soluto matrimonio, an possit adversarios coram Iudice Ecclesiastico convenire,
- 54 Joann. Gutierri. distinctio circa intellectum d. leg. 10. tit. 1. lib. 4. novæ Reg. Coll. rejicitur, & num. seqq.
- 55 Episcopus pro legatis non piis in testamento relictis exequendis, an & quo tempore, quomodoque se possit intrinmittere?
- 56 Lex generaliter loquens, generaliter intelligenda est.
- 57 Lex, aut statutum generaliter loquens, pauperes non comprehendit.
- 58 Privilegium pauperibus, & miserabilibus personis concessum, per clausulam Non obstantibus, nisi de eis expressè fiat mentio, non revocatur.
In quacumque generali dispositione paupertas videtur excepta, ibid.
- 59 Pauper contra pauperem fori privilegio non gaudet. Limita ut n. seqq.
- 61 Miserabilibus personis privilegium eligendi Principis forum competit, etiam si cessionario nomine veniant.
- 62 Pauper ut fori privilegio gaudeat, paupertatem suam probare debet, remissivè.
- 63 Et quæ ad id sufficiens probatio sit? remissivè.
- 64 Iudicis arbitrio relinquatur, quæ ad concedendum fori electionem paupertas sufficiens sit.
- 65 Vidua pro repetitione dotis adversus pupillos agens, potest primum Iudicem habere Senatium.

QUÆSTIO LII.

Non minima fori hæc electio & solet, & potest utilitatem afferre. Vel enim unius Iudicis gratia, aut integritas; alteriusvè suspitio, odium, vel timor, nec non & Officialium; & faciliorem litis expeditionem, & juris (quod fovere partes putant) conservationem, causæ expectatum eventum, spernque vel præstat, vel aufert. Maximæ ideò super hoc oriri contentiones solent; ad nosque an pauperibus electio hæc competat, discutere attinet.

Et negativam partem suadet vulgaris regula auctorem rei forum *sequi omninò adstringens, laicumque coram suo Iudice laico conveniendum fore dictans: De in l. 2. C. de jurisd. omni. jud. in c. Cum sit generale, 8. c. Suscepto, 10. c. Ex tenore, 11. extra de foro comp. l. 23. tit. 2. p. 3. l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. novæ reg. coll. Et ne in re tam nota plures referendo immeremur videre licet adductos à Petr. Cened. in præf. qu. Canon. qu. 14. n. 1. Joan. del Castillo controvers. lib. 3. cap. 15. num. 8.

Quod sive actor laicus sit; sive Clericus, *sive pro rebus propriis, sive Ecclesiæ suæ laicum conveniat; firmant text. in c. Si Clericus laicum, 5. & ibi Scribentes, de foro comp. Paul. Castr. cons. 368. n. 1. lib. à. Pet. Surd. de alim. tit. 8. privil. 9. n. 1. Estque hodie expressus de jure Regio text. in l. 6. tit. 1. lib. 4. nov. Reg. Col. dicemusque latius infra.

Quare, & fortiori ratione, Iudicem secularem Clericum

3 cum distringere, * vel condemnare non posse, est
tex. in c. 2. de foro comp. c. Cui non ab homine, 10. c.
Decernimus, 2. de jud.

4 Nec si vellet Clericus foro suo renunciare † pos-
 set, vulgaris *text. in c. Si diligenti, 12. de foro comp.* Quod
 5 & in laicis hodiè * constitutum gravibus sub pœnis
 extat, prohibitumque ne se Ecclesiastico submittant
 foro, per *tex. in l. 10. § 11. tit. 1. lib. 4. nov. Reg.*
Col. Licet olim id laicis permissum esset, ex tex. in
c. Significasti, 18. de foro comp.

6 Roboratur præterea principalis assertio, quia qui
 uno Iudice relicto, ad alium vadit, ei injuriam in-
 fert, † *tex. in l. Litigatores, 11. D. de arbit. glos. in*
cap. Placuit, 2. verb. Neque, 11. qu. 1. Cùmque ju-
 7 *risdictiones distinctæ sint, * Ecclesiastica, & secularis;*
Ath. Quomodo oport. Episcop. in princip. coll. 1. c. Ce-
lebritatem, de consecr. dist. 3. in fin. not. Hostiens. in sum-
ma, qui filii sint legit. §. Qualiter, & à quo, in prin.
 confundi non debent. Neque unus officialis

8 in officium se debet ingerere * alterius, ut inquit
 Bald. in l. 1. n. 2. D. de offic. Consul. In messem nam-
 que alienam falcem mittere licet nemini Deuter. c. 23.
 in fin. Reddendaque sunt Cæsaris, Cæsari & Dei,
 Deo, cap. Ex parte, 9. in fin. de Cleric. conjug.

9 Undè Judicem Ecclesiasticum nec debere, nec
 posse in temporalem se intromittere * jurisdictionem,
 comprobant dicta jura, *text. etiam in cap. Novit, 13.*
in prin. d. Lator, 5. qui filii sint legit. e. de privileg. de
jure Regio text. in l. 10. § 15. tit. 1. lib. 4. novæ Reg.
Collect.

10 Nec pariter (& à fortiori) Judicibus, Dominisvè
 temporalibus * in Ecclesiastica se ingerere negotia
 permissum est, Ecclesiasticamvè jurisdictionem impe-
 dire, dictis juribus suprâ n. 3. § 4. caveturque nomi-
 natim per l. 5. tit. 3. lib. 1. novæ Reg. Collect.

11 In specie denique nec paupertatis, aut miserabili-
 tatis rationem efficere; ut pauper adversarium laicum
 coram Iudice Ecclesiastico, * nisi super causa Eccle-
 siastica, vel in defectum Iudicis secularis, conveni-
 re possit; probat *text. in d. c. Ex tenore, 11. de foro com-*
pet. per quem ita tenet Henric. Bober. in suis singul.
verb. Judex, n. 5.

12 Quando autem secularis Iudex negligens in ad-
 ministranda justitia est, regulare videtur, ut non
 solum ad Iudicem Ecclesiasticum recursus detur,
 juxta *tex. in d. cap. Ex tenore*; sed etiam si lis inter Ec-
 clesiasticos vertatur, negligensque sit Ecclesiasticus
 Iudex, ad secularem * concedatur, ut docent *gloss.*
in cap. Filiis, vel nepotibus, verb. Regis, 16. quæst. 7.
 Guilliel. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Ade-
 lassiam, num. 404. & alii, quos refert, & sequitur Ja-
 cob. Menoch. de retin. possess. remed. 3. num. 354.
 cum seqq. Petr. August. Morla in empor. juris, tit.
 2. de jurisd. omni. judic. quæst. 14. numer. 4. § 8.
 Contrarium licet teneat (cui adhærendum puto)
 Stephan. Gratian. discept. forens. lib. 2. cap. 23. 8. num.
 72. cum sequentibus.

13 Suprà dictis tamen non obstantibus, vera resolu-
 tio est, posse pauperem adversarium laicum coram
 Iudice Ecclesiastico, † etiam si secularis Iudex ne-
 gligens non sit, convenire, firmatque expressè *text.*
in cap. Super quibusdam 27. in fin. de verbor. signific. ibi.
Item viduis, pupillis, orphanis, & miserabilibus personis
tenearis in iudicio Ecclesiastic. respondere. & text. (se-
 cundum unum intellectum, quem ad hoc singularem
 dicunt ibi Abb. & Anton. de Butr.) in cap. Per vest-
 ras, de donat. inter vir. & uxor. facit *text. in cap. Si*
quis de potentibus. 21. c. Se quis Romipetas. 23. cap.
illi qui. 25. in ordine. 24. quæst. 3. notant Scriben-
 tes in cap. Significantibus. 38. de offic. & potest. jud. de-
 leg. & in d. c. Ex tenore de foro comp. hancquè tuentur
 sententiam Specul. in tit. de foro comp. §. 1. numero
 16. versic. Decimus unus, Palac. Rube. in repet. d.

cap. Per vestras, §. 1. versic. Nota secundo, ex nume-
 ro 5. cum seqq. Gregor. Lopez in l. 48. tit. 6. part.
 1. gloss. fin. ubi communem, licet quod difficulter in
 istis Regnis obtineret, dicat, Anton. Gabriel. com-
 mun. opin. tom. 1. sub tit. quando Imperat. inter pupill.
 & vidu. num. 6. communem professus per *text. in*
d. cap. Ex tenore, ubi id omnes tenere asserit, &
per text. (quem ad hoc notare dicit communiter
 Doct.) in cap. Ex parte, B. 15. eod. tit. de foro com-
 pet. testariquè Panormit. ibi, & Socin. in cap. Licet
 ex suscepto, eod. tit. & docent Cornel. Beninc. de pau-
 pert. quæst. 5. princip. numero 41. Petr. Rebuff. 1. tom.
 ad constit. Gall. tit. de sentent. provision. art. 3. gloss.
 ult. numero 30. Sigism. Scacc. de jud. lib. 1. cap. 12.
 numero 17.

14 Pauperes enim miserabiles personas esse, * nemo
 ambigit, ut notatur in dictis locis & tenent Anton.
 Butr. in d. Significantibus, numero 22. de offic. deleg.
 Marc. Anton. Natta consil. 590. numero 3. Petr. Bel-
 lug. in Specul. Princip. rubr. 23. §. Sed pone, numer.
 10. Joann. Bapt. Thor. in suo compend. decis. verb.
 Pauper, Antonin. Thesaur. decis. 177. nu. 1. Fran-
 cisc. Vivi. decis. 222. num. 3. Jan. Maria Novar.
 in praxi electionis, & variat fori, sect. 1. quæst. 16. nu-
 mero 1. & per consequens dicto debere gaudere pri-
 vilegio.

15 Undè pro sibi relictis alimentis posse pauperem ad-
 versarium laicum ad iudicium Ecclesiasticum * tra-
 here; observant Bart. Immol. Gemini. & alii ad-
 ducti per Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 9. nu-
 mero 1. Didac Covarr. de sponsalib. 2. part. cap. 8. §.
 6. numero 8. Lara in l. Si quis à liberis, in princip. nu.
 39. Petr. Cened. in practic. Canon. d. quæst. 14.
 numero 1. Ludovic. Molin. de Hispan. primog. lib.
 2. cap. 15. numero 75. prosequemurquè latius in-
 frâ.

16 Quæ specialitatis ratio, non alimentorum, sed
 paupertatis respicit favorem. Si enim diviti vel non
 pauperi alimenta debeantur, † hujusmodi cessabit
 privilegium, coramquè seculari Iudice adversus lai-
 cum erunt alimenta petenda, ut affirmant Bart. in
 l. Solent, numero 13. D. de aliment. & cibor. le-
 gat. post Specul. ibi per eum relatum, Palac. Rube.
 in repet. dict. cap. Per vestras. 2. notab. numero 19.
 versic. Respondetur, Lara dicto numero 39. Petrus
 Surdus de aliment. dicto tit. 8. privileg. 9. numero 4.
 in fin. numero 5. & privileg. 1. numero 3. Petrus Ce-
 ned. suprâ num. 3. Lancellot. Gall. in consuet. Ale-
 xand. gloss. Solidos, quæst. 6. num. 54. & 56. Joann.
 Gutierrez practic. quæst. libro 1. quæstione 44. numero
 4. Sigism. Scaccia de judic. libro 2. capite 5. nume-
 ro 48.

17 Quod inde provenit, quia tale legatum etiam pro
 alimentis * diviti relictum piùm non dicitur. Bart.
 in l. Alio numero 4. § 5. D. de aliment. & cibor. le-
 gat. Alexand. in l. Si constante, numero 18. D. solut.
 matrimon. & in addit. ad Bart. in l. Si cum dotem, §.
 Si mulier, lit. K. D. eod. Andr. Tyraquell in præfac-
 tio piæ caus. ex numero 21. Cornel. Beninc. d. quæst.
 5. princ. numero 48. & 49. Peralt. in l. Si quis
 Titio, numero 9. cum seqq. D. de legat. 2. Deci. con-
 sil. 72. numero 3. versic. Relictum pro alimentis; Pe-
 trus Surdus d. privileg. 1. numero 3. & privileg. 9.
 numero 5. Joann. Gutier. d. quæst. 44. numero 8.
 Cardinal. Franc. Mantic. de conject. ultim. volunt.
 lib. 6. tit. 3. numero 26. & 27. Jacob. Menoch.
 de præsumpt. lib. 4. præsumt. 115. n. 15.

18 Idemquè si pro puellis non pauperibus * maritan-
 dis, relinquatur, Cardinal. Seraphin. Olivar. decis.
 726. num. 6. Dotis namquè causa non nisi cum pau-
 peri relinquatur, aut promittitur, pia judicatur, ut
 (ex Cornel. Benin. Petr. Surd. & aliis) tradit. Scac-
 cia sup. numero 59. & seqq.

19 Nec etiam si testator pro anima * se relinquere dicat legatum pium, si diviti fiat, reputatur, ut docent Cornel. Beninc. de pauper. speciali 8. in ultim. voluntat. numero 25. & post alios novissimè Joan. Ant. Mangil. in tract. de imputationib. quæst. 120. n. 4. § 19. cum sequentibus.

20 Si verò tale legatum pauperi (etiam absque aliqua alia expressione, vel adjectione) fiat, * pium dici; tradunt latè Tyraquel. de pia causa in præfation. numero 20. Cornel. Benin. d. tractat. speciali 6. in ultim. votat. numero 17. Didac. Covarr. in epit. 2. par. cap. 8. § 6. numero 8. versic. Est enim, Petr. Surd. d. tit. 8. privileg. 9. numero 2. § tit. 9. quæst. 3. numero 1. Joann. de Roxas in epitome success. cap. 21. num. 80. Petr. Cened. supra, numero 1. versic. Inter alios, & diximus quæst. 4. num. 45. & tenent alii jam relati supra num. 15.

21 Ideoque pro eo consequendo, conveniri Ecclesiasticus potest Judex * glos. 1. § fin. cap. Relatum, el. 1. de testam. quam sequitur, singularemque dicit ibi Panormit. numero 8. in fin. gloss. etiam in cap. Si hæredes, & ibi Scribentes, eodem tit. probat text. in l. Hæreditas. 53. in fin. (§ ibid. gloss. fin. Bald. § Angel.) D. de petit. hæredit. Andr. Tirraquel. (post multos ab eo congestos) de pia caus. privil. 149. Covarr. in d. c. Relatum, numero 13. Petrus Surdus. d. privileg. 9. numero 2. in fin. numero 3. § 4. Petr. Cened. ubi supra, numero 2. Gutier. dicta quæst. 44. numero 2. P. Ludovic Molin. de justit. § jure, tract. 2. disput. 350. post. principi.

22 Nec solum pro alimentorum, vel dotis obtinendo legato, prædicto favore gaudere pauper poterit, adversariumque laicum ad Ecclesiasticum judicium trahere; sed etiam in quavis alia * causa, cum miserabilibus, ac pauperibus, absque alicujus causæ præfinitione id concessum sit privilegium, d. cap. Super quibusdam, aliisque juribus, & autoritatibus jam relatis.

23 Id firmant etiam multi ex eo, quod pauperes omnia Ecclesiarum privilegia, * habeant; text. § ibid. Bald. in l. Illud, 16. C. de Sacrosanct. Eccles. notatur in Aut. De Ecclesiast. tit. in princip. col. 9. Palac. Ruben. in repet. dict. cap. Per vestras, § 1. notab. 2. n. 10. glossam dicens ad hoc (si benè perpendatur) in l. final. verb. Captivorum, C. de Sacrosanct. Eccles. Cornel. Beninc. d. quæst. 5. princ. numero 45. § speciali 6. in contractib. n. 18. Francisc. Monald. consil. 56. numero 20. volum. 4.

Pauperumque bona Ecclesiarum bonis æquiparari, tradit (ex aliis etiam) Tyraquell. de pia causa, in præfationib. numero 9. lateque ante cum Felin. in cap. De quarta, numero 10. de præscript.

24 Ex hac autem æquiparatione (licet in ea magnam vim multi ex præcitatæ Authoribus, ad sententiam nostram firmandam faciant) non tamen validam eam reputamus, aut efficacem. Prædicti namque per eam supponunt Authores, propter bona Clericorum, aut Ecclesiarum, conveniri coram Judice Ecclesiastico laicum posse; quod nullo jure efficacivè ratione probatur, * Text. enim in d. cap. Si Clericus laicum, 5. de foro compet. (qui pro hac parte adduci consuevit) nequaquam eam firmat, contrarium potius ex illius depromitur verbis, quæ: sunt Si Clericus laicum de rebus suis, vel Ecclesiæ suæ impetierit, § laicus ipsas non Ecclesiæ esse aut Clerici, sed suas proprias adseverat; debet (de rigore juris) ad forenses Judicem trahi: cum actor forum rei sequi debeat. Neque argumentum à contrario sensu (quod sic pro adversa sententia formari posset; Ergo si laicus conventus res esse Ecclesiæ, vel Clerici non negaverit, ad judicium Ecclesiasticum trahi poterit) hoc in casu procedit: duplici præcipuè fundamento. Primò, quia per hujusmodi argumentandi modum in præfenti ab-

sonus induceretur intellectus, legumque correctio, cum regula juris sit, In suo quemlibet foro conveniendum, ut text. idem ipse, & alia in principio jura relata firmant Ubi autem absonus resultat intellectus, legumvè correctio: argumentum à contrario sensu * nullo modo procedit, text. in l. Conventicula, 15. C. de Episcop. § Cleric. text. in l. 2. C. de condit. insert. text. in cap. A nobis, 28. §. Nec obstat (ad quod eum ibi ponderant Abb § Felin.) extra de sentent. excomm. glos. in cap. Quanto, 18. verb. Immoderatas, de usur. glos. in cap. Significasti, 18. verb. Clerici, post med. vers. Sed ibi non habet locum argumentum à contrario sensu, de foro compet. § ibid. late Felin. numero 13. glos. 1. in cap. unic. vers. Sed ad primum dic, de atat. qualit. lib. 6. copiosè Nicol. Evcia. in locis legalib. loco. 82. à contrario sensu, numero 4. seqq. Lud. vic. Roman. in auth. Similiter in 19. speciali pia causæ circa ultimas voluntates, C. ad leg. Falcid. Garf. Mastril. dec 261 numero 101. Gaip Anton. Thesaur. quæst. forens. lib. 2. quæst. 87. numero 5. Deduciturque ex iacia Scriptura Genes. cap. 28. Si fuerit Deus mecum, § custodiverit me in via, per quam ego ambulo, § dederit mihi panem ad vescendum, § vestimentum ad induendum, reversusque fuero prospere ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deum.

26 Secundò, quia verba d. cap. Si Clericus laicum narrativa sunt, præter illa in ejus fine adjecta, Debet de rigore juris ad forenses Judicem trahi, cum actor forum rei sequi debeat. ac idè nihil de novo disponunt, * juxta Clement. fin. de sentent. excomm. § in cap. Si Papa, 10. de privil. lib. 6. tradit Ludovic. Roman. consil. 134. numero 2. vers. Ex qua quidem narratione; & plenius consil. 191. ubi plurimos ejusdem opinionis communemque dicens refert. Addit. Jaf. in l. 2. in 2. lectur. numero 33. C. de Sacros. Eccles. Cardin. Dom. Tulch. præct. conclus. lit. L. concl. 274. per tot.

27 Nec affirmatio laici dicentis, res Ecclesiæ esse, si aliquando justo titulo ad se pertinere contendat, quidquam contra eum operabitur, ut ad Judicem Ecclesiasticum trahi possit: Nec à contrario sensu in isto casu arguere in verbis narrativis, * licet ut (post Joan. Andr. § Anton. de Butr. ab ipso relatos) observant Felin. in d. cap. Significasti, numero 13. de foro compet. § Jaf. infra proxime referendus. Imò nec directè à verbis narrativis Canonis, vel Legis arguere licet, glos. in cap. 2. verb. Non teneris, ante med. versic. Dic quod ibi factam narratur, ut lite pendente, lib. 6. § in cap. unico, verb. Collationem, post med. vers. Unde per illa verba potius factum videtur. narri, de rer. permutat. eod. lib. glos. etiam in cap. Auditis, 29. verb. Ex postfacto, in fin. vers. Et quod dicit, de electione. § elect. potest, tradunt plenè Jaf. in l. uni. Codice quando non petent. part. num. 22. Everard. supra, num. 3.

28 Ex quibus, veram non esse deducitur sententiam eorum, qui dicunt, aut supponunt, Creticum pro rebus suis, vel Ecclesiæ convenire laicum coram Judice Ecclesiastico * posse (quorum multos præter supra adductos refert Camill. Borrel. in summa decis. titulo 43. numero 137.) ut advertit Felin. in d. cap. Si Clericus laicum, numero fin. § in cap. Cum sit generale, ante numero 1. col. 2. statim post princip. de post princip. de foro compet. ubi pro rebus suis, vel Ecclesiæ, nisi in casu sacrilegii, vel quasi, coram Judice seculari fore conveniendum laicum, regulare profitetur, sequitur Joan. Gutier. (communem dicens) Canonic. quæst. lib. 1. cap. 34. n. 7.

29 Adversaque sententia data, violentia, * dolo, vel fraude, poterit tantum locum habere tunc enim fore electione uti Ecclesiæ posse, adversariumque suum laicum ad Ecclesiasticum forum Clericum trahere notant

notant Joan. And. in d. capit. Cum sic generale, Alexand. conf. 193. in fin. lib. 5. quos refert, & sequitur Matth. de Afflict. decis. 257. numero 2. Didac. Covar. (de communi attestans) pract. quest. cap. 7. numero 3.

30 Igitur non ex præfata Ecclesiarum & pauperum æquiparatione fori electio; sed paupertatis, miserabilitatisque ratione pauperibus, miserabilibusque conceditur. Hos namque solos * prædicto gaudere favore ostendit text. in d. capit. Super quibusdam, 26. de verbor. signific. alique supra numero 13. citati monstrant.

31 Ecclesia autem, vel Clericus nisi pauper sit, miserabilis dici non potest. Miserabiles enim super quibus movetur Natura ad miserendum, * dicuntur; ut inquit Jonan. Andr. quem refert, & sequitur Panormitan. in cap. Significantibus, 38. num. 6. de offic. & potestat. jud. delegat. Gregor. Lopez in d. l. 48. tit. 6. par. 1. glos. fin. post med. Argutè Ovidi. Metamorph. lib. 8.

Moliturque genus penæ miserabile, si non.

Ille suis esset nulli miserabili? actis.

32 Ac idèd misericordiam miseræ vicinam, dixit Seneca de Clement. lib. 2. Vel quòd foelicitatem amiserint, * secundum D. Isidorum in 2. etymolog. litera M, latè Palac. Rub. in repet. d. cap. Per vestras, & 1. vers. Nota secundò, n. 7. Concinit, quod lugens cecinit Ovid Tristi. lib. 4. Eleg. 10.

*Me quoque felicem, quòd non viventibus illis
Sum miser.*

Et lib. 5. Eleg. 8.

Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,

Et ibid. Eleg. 2.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charibdis.

Devoret, atque suis ad Stygia mittat aquis;

Vel rapidi flammis urar patienter in Aetnae:

Vel freta Luccadii mittar in alta Dei.

Quod petimus penæ est (nec enim miser esse recusò)

Et eod. lib. Eleg. 7.

Quam legis ex illa tibi venit epistola terra,

Latus ubi aquoreis jungitur Ister aquis.

Scilicet ut semper quid agam charissime quaeris,

Quamvis hoc vel me scire tacente potes:

Sum miser, hæc brevis est nostrorum summa malorum.

33 Ecclesia autem, vel Clericus dives, miserabilis persona * dici non potest, cum in eis supra dictæ deficiant qualitates, ac per consequens hujusmodi conveniendi laicum coram Judice Ecclesiastico spolio, vel rapina (ut diximus) cessante, denegandum sit privilegium. Quam sententiam tenet Didac. Covar. pract. quest. d. cap. 7. num. 3. addens tamen, hoc in Castellæ Regno jam obtinuisse, dudumque receptum, quatuor mendicantes Ordines, Sancti scilicet Francisci, S. Domini, S. Augustini, & Carmelitarum; Monialiumvè Monasterium, cujuscumque Ordinis, ac instituti, aut pauperum Hospitalis, etiam si Ecclesiæ istæ divites sint, posse in prima instantia laicum ad Curiam evocare. * Solùmque quatuor Mendicantium Ecclesias pro miserabilibus (ad effectum de quo agimus) haberi; notat etiam Thom. Valasc. allegat. 66. numero 17. & Barbof. in remissionib. ad leg. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 5. §. 3. numer. 15. Senatam iniuper Portucalense id ad solos Mendicantes in communi bona non habentes, veluti Franciscanos restrinxisse, addens.

34 Ecclesiamque divitem non nisi data rapina, vel violentia fori electione gaudere, miserabilemve dici, tenent Sigismund. Scaccia de appellat. questione 7. numero 130. & seqq. Camil. Borrel. in summa decis. titul. 56. numero 29. licèt ali-

quos contrarium tenentes alleget ibid. numero 28.

Ex quibus facilè est jam intellectum ad textum conicere in d. cap. Super quibusdam, 26. extra de verbor. signific. fori electionem nominatim viduis, pupillisque concedenti, ut de pauperibus, * non etiam de divitibus intelligatur. Cum hi (juxta jam notata) verè, ac propriè miserabiles non dicantur. Ideòque nec adversarium laicum coram Judice Ecclesiastico, nisi ob Judicis secularis oppressionem, vel negligentiam, possint trahere. Docent ita Felin. in d. capit. Significantibus, numero 4. de offic. & potestat. judic. deleg. & ibidem Abb. numero 6. & ejus Addit. lit. B Joan. And. Cardin. & Imol. ibi. Jas. in l. Titia textores, num. 6. D. de legat. 1. August. Bero. conf. 74. num. 20. lib. 3. Practic. Marant. 4. par. distin. 11. num. 9. 20. lib. 3. Practic. Marant. 4. par. distin. 11. n. 9. Cornel. Beninca. de paupert. quest. 3. num. 12. Petr. Ceded. d. qu. 14. numero 4. Sigismund. Scacci de judic. lib. 1. cap. 12. num. 17. Adrian. Negusan. in sylva responfor. qu. 186. n. 5. communem, nec ab ea recedendum hanc dicens.

Et in terminis d. l. unic. C. quando Imperat. inter pupil. & vidu. * (cujus tamen diversa aliquantulum ratio, ut infra dicenda monstrabunt) hanc tenere sententiam Paul. Castrens. Innocen. Specul. Alexand. Abb. Afflict. Rebus. Tiraque. & alii relati per Francisc. Vivi decis. 5. 21. lib. 4. numero 7. communemque dicit Francisc. Ripa in l. 1. vers. Ultimo dubitatur, D. solut. matrim. relatus à Vincent de Franchis decis. 100. num. 19. probat (communem, veriore, jurisque indubitam conclusionem asserens) Roland, à Valle conf. 20. post numero 12. cum seqq. lib. 2. Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordinam. verbo, Pobres, vers. Item quia vidua, & vers. In contrarium, Cardinal. Dominic. Tusch. pract. conclus. lit. V. conclus. 203. in prin. Joan. Baptist. Marchesan. de commission. tit. de commissione avocationis causar. §. 2. par. 2. numero 26. in fin. ubi, quòd ad hoc ut quis verè, & propriè miserabilis dicatur actus requiritur, & habitus, nec alterum sine alio sufficere, ut dicto privilegio locus sit, firmat, & numero 27. & seqq. præcipuè numero 31. Marta decis. sive vot. 298. num. 5.

Contrariam licèt in isto casu tenuerint sententiam Alex. Bald. Novel. Joan. Lup. Ander. Gail. Afflict. Covar. Thesaur. Azaved. Vincent de Franch. & plurimi alii, quos refert. sequitur Joan. del Castillo controverf. lib. 3. cap. 25. num. 15. vers. E contrario, Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu num. 11. & 12. Marc. Anton. Natta conf. 500. lib. 1. Francisc. Milanef. decis. 5. numero 2. lib. 2. Joan. Maria Novar. in praxi election. & variat. fori, quest. 5. numero 3. & questione 7. numero 2. & hanc magis communem, quotidieque eam Signaturam amplecti, dicit Joan. Baptist. Marchesan. loco jam relato, latè firmat, defenditque Francisc. Vivi. decision. 521. numero 8. & seqq. d. libro 3. Paul. Fusc. in singul. suis, lit. V, numer. 29. Bernard. Gravæ. conclusion. pract. Cam. Imperia. conclusion. 1. consideratione 1. numero 4. Quodque etiam ditissimus dici miserabilis possit, * ostendi Ovid. Metamorphos. libro 11. de Rege potentissimo Mida loquens.

*Sive dapes avido convellere dente parabat;
Lamina fulba dapes adnoto dente premebat.*

Miscuerat puris authorem numeris undis:

Fusile per victus aurum fluitare videres.

Attonitus novitate mali divesque, miserque,

Sed

37 Sed quamvis aded dubia hæc sit quæstio, ut impossibile penè reputetur, quæ earum sententiarum verior, aut receptior sit quoad *d. legis unica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* privilegium, favoremquè secernere: Utùm scilicet vidua, vel pupillus dives possit adversarium in prima instantia ad Curiam trahere Regis? Quoad casum verò *d. capit. Super quibusdam*, facultatem miserabilibus concedentis, ut adversarios suos laicos ad Judicem Ecclesiasticum possint trahere: omninò pauperes esse requiritur: aliàs enim quatumcumque vidua, vel pupillus divites, miserabiles dici possint, ut favore *d. l. unica frui debeant*, veraquè hanc tenentium sententiam foret opinio: non tamen *dicti cap. Super quibusdam* (spolio expressione, iudicisquè secularis negligentia dempta) gauderent favore: † istis namque cessantibus, de foro seculari vidua, pupillusquè dicuntur, *text. in cap. Regnum 23. quæst. 5. not. glos. in d. c. Significantibus de officio, & potest. judic. deleg. tradit* (hanc inter iudiciumulare, & Ecclesiasticum distinctionem approbans) Marc. Anton. *Natta d. conf. 590. post n. 9. Franc. Viv. d. decis. 521. n. 13. ubi latè Joan. Bapt. Marchesan. d. tit. de commissione advocat. causar. 2. part. 2. n. 31. colum. 4. in fine.*

38 Firma igitur concusio manet: Possit pauperem adversarium suum ad iudicium Ecclesiasticum trahere, neque id pupillo, vel viduæ, si divites sint, concedi. Quæ & de jure Regio, † stantequè *d. l. 10. tit. 1. lib. 4. novæ Reg. Collect.* (statuente: *Que ningun. legose a osado de mandar. citar, ni emplaçar a otro lego delante del Jvez de la Iglesia sobre deudas, & cosas profanas a la Iglesia no pertenecientes*) procedet. Quia causæ pauperum, dicuntur piæ, † (ut latè in præfatione annotavimus) ac per consequens ad Ecclesiam pertinent, earumquè respectu, etiam in laicos Episcopus jurisdictionem habet; *text. in lib. 1. (& ibi Bald.) C. de Episcop. Aud. c. 1. (& ibi Abb. Anton. de Butri & Hostiens. non valere consuetudinem in contrarium dicens) extra de empt. & vendit glos. fin. in capit. Relatum 11. de testam. Andr. Tyraquel. de privileg. pia caus. privileg. 149. Stephan. Aufrer. de potestat. Ecclesiast. super laicos, n. 3. Didac. Covar. in d. cap. Relatum, n. 22. Et secundum constitutiones Canonicas causa pia tractanda est, *text. in d. cap. Relatum, & ibid. Didac. Covar. d. n. 22. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 9. n. 4. Et in causis pauperum, ac miserabilium personarum prævalere Canonem legi, etiam in foro civili, tenet (post Anton. de Butri. & Aretin. quos allegat) Petr. Rebuf. de sentent. provis. d. art. 3. glos. ult. n. 30.**

40 Ideoque Canonica constitutio laicis pauperibus fori Ecclesiastici electionem concedens, servari debet. Neque *text. in d. l. 10. in causis ad iudicium Ecclesiæ pertinentibus* (ut sunt piæ) loquitur; quiniò eas nominatim excludit, à contrario sensu, in illis verbis: *A la Iglesia no pertenecientes.* Nec statutum laicorum ad piam causam † se extendit, nec leges super rebus ad pias causas pertinentibus, vel piis actibus deputatis factæ, nisi auctoritate Ecclesiæ confirmantur, valent, ut (ex *text. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. 10. de constitut. & in capitulo Bene quidem 96. distin. cum similibus*) dixit, defenditquè in simili eleganter Alexand. *conf. 105. numero 9. & seqq. lib. 4. incip. Viso ac diligenter considerato latè Petr. Rebuff. ad consl. Gal. 43. part. tract. ut laici non conveniantur coram iudicib. Ecclesiast. n. 2. & sequentib.*

41 Nec si potestas adesset, quoad hunc casum, per *dict. leg. Regiam* constitutio læderetur Canonica. Tum ex jam perpenfis *dictæ legis* verbis: Tum quia per generalem prohibitionem speciale non corrigi-

tur jus, † *glos. 1. (communiter approbata) in l. 3. C. de Silentariis, & Decurionib. l. 12. & tradunt pluri- mi, quos refert, & sequitur Joann. Gutier. practic. quæst. libro 3. quæst. 29. n. 19. qui prædictam sen- tentiam in terminis d. l. Regia tenet, & defendit, ex n. 2. cum seqq. per tot. & lib. 1. practic. quæst. 44. per tot. & latius Nos infra, præcipuè n. 57 & 58.*

Et licet Illephons. *de Azeved. in d. l. 10. n. 44. & seqq.* contrarium tenere sit ausus, trepido tamen, an- cipiti, & titubanti animo iudicium suum protulit: in casu præcipuè, quo pauper pro aliqua re sibi in te- stamento relicta ageret. Dixerat enim *ipse ibi n. 43.* Relicta ad pias causas etiam dicta lege stante, coram Judice Ecclesiastico adversus laici hæredes peti pos- ses quia relicta ad pias causas spiritualia respiciunt, † ex sententia Alexand. quem supra retulimus *n. 10. & Covarr. in d. cap. Relatum el 1. d. n. 22.* Postmo- dum tamen *n. 49.* tenere intendit, si à laico legatum sit rei profanæ relictum, Iudicis secularis negligenti- a non data, absque *d. legis* pœna laicum cui lega- tum factum est, testatoris hæredem coram Judice Ecclesiastico convenire non posse. Ea motus ratio- ne; quia res profana relicta est, & quia super tali le- gato potest secularis Iudex, tanquam super re mix- ti fori adiri; ac ideo dum coram seculari Iudice peti potest, non esse Ecclesiasticum adendum. Cujus prima ex eo desinitur ratio: Quia licet legatum sit rei profanæ, si tamen pauperi fiat, spiritualia respicit, remissionemquè peccatorum, ut inquit Alexand. *in d. consil. 105. n. 10. lib. 4.* Ideoque merito Eccle- siasticus Iudex, secularis etiam negligentia cessante, adiri poterit, eritque competens, cum super hujusmo- di causis ad eum etiam pertineat cognitio, ut & jam ostendimus, & *ipsemet* insinuat Azeved.

42 Secunda ex eo, quia favor piæ causæ is est, ut actor cui competit, fori utatur electione, quem nec lex abstulit, nec voluit auferre (ne non potuisse di- camus.) Nec congruum sui dicti fundamentum vi- deo, nec *Capellæ Tholosanæ quæst. 215.* ut benè ad- vertit pro hac parte Gutier. *dict. quæst. 29. n. 13. vers. His igitur.*

43 Item quia ipse idem Azeved. suam quoque limi- tat sententiam *ibidem*, quando alicui pio loco, † Ec- clesiæ Capellæ, vel Hospitali auctoritate Episcopi constructo, vel pro Missis, aut anniversario dicen- dis, Cruce, vel Calice reparandis, legatum fieret, ut absque *d. legis* pœna coram Judice Ecclesiastico hæc peti possint, ex sententia *Guidonis Papæ q. 576. n. 2. (quem n. 4. debuit allegare) & in hoc sequitur eum Gutier. d. quæst. 29. n. 15.* ob majorem, quam dicit in hac specie rationem inesse; nempe, pro pia causa, pro religione, & pro re ad Ecclesiam pertinenti. Sed neque in his (quantum conjicere possum) est ma- jor, quàm in relictis pauperibus ratio: imò in eis potentior videtur. Cum pauperes fabricæ vivæ, † quæ Ecclesiæ reparationi præferri debent, reputen- tur, ut inquit Marc. Anton. *Genuens. in practicabili- lib. Ecclesiastic. quæst. 248. n. 4.* pro quorum subven- tione Ecclesiæ res possunt, debentque (si necessitas postulet) alienari, † ut *quæst. 22. n. 41. & seqq.* diximus. Undè non magis in illis, quàm in his pietatis, ac religionis, ratio videtur urgere, parque saltem pietas, ac religio est, pauperibus, † ut Ecclesiæ rel- que e. Probaturque ex eo *Matth. 19. & Marc. 10.* ubi Christus Dominus juveni illi ut venderet om- nia, quæ habebat pauperibusque erogaret, nec tam in templi ornatum converti, quam in pauperum usus, consuluit. Ultima denique ratio fortior non videtur. Neque enim ex eo quòd res, vel pecunia relinquatur, aut debeatur Ecclesiæ, desinit esse pro- fana. Dum divitiæ † bona corporalia, fundi, do- mus, & aliæ res, quæ à Deo ad tempus hominibus dantur (id est, dum in hoc seculo vivunt) profana

dicantur, ut post *Rebus*, ibi relatum, multisque juribus firmans) tradit idem ipse Azeved. *d. l. 10. n. 43.* Quæ non ideo, quod Ecclesiæ relinquuntur, profanarum naturam amittunt, imò eam retinere decidit in terminis *Ægid. Bellamer. decis. 536. tit. de restit. spoliat.* Nec per consequens ejus rei cognitio (nisi alia ratione ad Ecclesiasticum pertineat) ad illum (ut diximus) perducetur.

Undè, si pro legato pio loco relicto, vel aliis supra dictis casibus potest Judex Ecclesiasticus adversus laicum adiri: idem quoque & pro legato pauperi facto, in quo eadem militant rationes venit alligandum. Prædictamque sententiam (absque *d. l. Regia* poena pro legato sibi relicto posse pauperem laici hæredem coram Ecclesiastico, etiam secularis non

49 data negligentia, convenire) † multis mediis, rationibus, & argumentis firmat Joan. Gutier. *d. lib. 1. pract. quest. 44. per tot. & d. lib. 3. quest. 29. per tot.* ubi contrariis, Azevedique objectionibus plenè satisfacit, Qui tamen *d. quest. 29. n. 30.* sententiam hanc in dote, vel alimentis pauperi in testamento † relictis procedere intelligit, tuncque Judicem Ecclesiasticum competentem contra laicum esse, non solum si de his incidenter; sed si principaliter, & ad instantiam partis agatur, firmatque secus in alimentis, vel dote à lege, vel per contractum debitis, pauperibusvè promissis; timore ejus, quod Azeved. *in d. l. 10. num. 44. & 45.* dicit: Pro dote, vel alimentis principaliter, non posse laicum coram Judice Ecclesiastico, † etiamsi pauperi promissa sint, attenda *d. legis 10.* dispositione, conveniri contendens; etsi de jure communi recepta sententia fuisset, dotis, vel alimentorum causam mixti fori esse: † adducitque pro se Ludovic. Molinam *de Hispanor. primog. d. lib. 2. cap. 15. n. 75. & 76.* qui receptam testatur sententiam, posse Judicem Ecclesiasticum inter laicos super alimentis, & dote cognoscere, licèt sibi veram non videri asserat, nisi causa dotis, vel alimentorum ad causam spiritualem, de qua principaliter agitur, incidens sit, & quod aliter apud Suprema non servaretur Tribunalia; quod verissimum, ac puram veritatem, tenendam in judicando, & consulendo, dicit Antoni. Gomez *in l. 53. Tauri, n. 53.* & post eum Joan. Gutier. *in d. quest. 44. n. 9.* ex eo, quia tunc merè secularis, ad Judicemque secularem pertinens causa est.

Quæ tamen dubietas, cum an dote, vel alimentis simpliciter hujusmodi privilegium fori Ecclesiastici eligendi concessum sit, quæritur (cum profana dicantur, nec hujusmodi favor lege aliqua, vel Canone expressè eis concessus sit, solumque Doctorum opinione nitatur) locum poterit habere: Quod verò pro dote, vel alimentis, aliisvè etiam non ita privilegiatis pauperi debitis possit pauper adversarium secularem ad Ecclesiasticum judicium trahere; opinionibus solum Doctorum non nititur; sed expressa juris determinatione *d. cap. super quibusdam, 26. in fin. de verb. signif.* pietatis, commiserationisque ratione fulcitur; quæ in dote, vel alimentis non pauperi debitis nequaquam militat, ut plenè supra ostendimus. Nec Ludovic. Molina in dote; alimentisvè pauperi debitis nominatim loquitur. Neque huic resolutioni contradicere videtur Anton. Gomez *d. n. 53. in fin.* † Sibi displicere dicens alioquorum Doctorum distinctionem, firmantium, prædictam opinionem, *in causa dotis posse adiri Judicem Ecclesiasticum*, quando vidua pro dote soluto matrimonio agit, procedere, quia miserabilis est persona, argument. *tex. in cap. Significantibus, de offic. deleg. Secus* quando constante matrimonio propter inopiam viri mulier contenderet: in neutro casu posse principaliter pro dotis causa Judicem Ecclesiasticum adiri indistinctè tenens, Quia non adhuc de mulie-

re loquitur paupere: licèt de vidua loquatur, quæ verè, & propriè ob solam viduitatem miserabilis non dicitur, nec fori Ecclesiastici electione gaudet, quantumvis ad trahendum adversarium in prima instantia ad Regis Curiam sola (ut diximus) viduitas potens sit. Quare in puncto juris hanc veram omnino, ac tenendam sententiam puto.

Movetur præterea Gutierrez ad præfatam distinctionem faciendam inter alimenta, vel dotem promissam; aut debitam per contractum, aut legem, vel ultimam voluntatem: Tum ratione pietatis: Tum quia hoc legatum pium relinquitur in testamento, cujus est executor Episcopus, mixtique fori talem causam esse, idque legem Regiam non correxisse dixit.

Sed (ut verum fatear) distinctionem hanc solidò niti fundamento † non sentio, nec efficacem constitui inter utrumque casum discriminis rationem posse existimo. Quia *tex. in d. cap. Super quibusdam* privilegium eligendi forum Ecclesiasticum pauperibus, ac miserabilibus non solum in alimentorum, vel dotis causa; sed etiam in aliis indistinctè concedit, cum privilegium hoc non tam respectu causæ de qua agitur; quàm personæ concedatur, pietatis, miserationisque ratione, quæ in utroque pariter militat casu.

Nec secundum Joannis Gutierrez fundamentum, quod scilicèt Episcopus est executor testamenti, firmitatem illius distinctioni addere videtur. Quòd enim Episcopus executor testamentorum sit, non tam provenit ex aliquo Episcopi privilegio, quàm ipsiusmet causæ, ratione pietatis quàm in se continet, quæ adtribuendam Episcopo, Judicivè Ecclesiastico inter laicos jurisdictionem (ut ex jam dictis constat) potens est. Episcopus enim pro legatis saltem non piis in testamento relictis exequendis, non poterit se inter laicos ad petitionem partis ante hæredis, vel executoris testamenti moram unius anni † à die insinuationis testamenti intromittere; juxta *text. in Auth. Hoc. amplius, C. de fideicommiss. & in Auth. de hæredib. & Falcid. §. Si quis autem non implens, collat. 1. & in l. 6. tit. 10. part. 6.* quæ annum à morte testatoris computat, post quod tempus poterit Episcopus, vel Judex Ecclesiasticus auctoritatem, officiumquè suum in his interponere, testantiumquè voluntates ad effectum perducere; *text. in cap. 3. de testam. glos. in cap. Si hæredes, 6. verb. Adimpleverint, eod. tit. ubi Didacus Covarr. n. 4. & communiter Doctores, Joan. Gutier. d. lib. 1. pract. quest. 44. num. 4. Joan. Matienzo in l. 14. tit. 4. lib. novæ Reg. Collect. glos. n. 45. P. Ludovic. Molin. de justit. & jure, tractat. 2. disput. 251. numer. 2. & 3. Petr. Cened. d. quest. 14. num. 2. Borgnin. Cavalcan. decis. Faviz. 3. num. 21. & seq. p. 1.* Ante hujusmodi verò tempus, si pars velit sibi legatum non pium solvi, Judicem laicum adire debet, cum legatum ipsum profanum sit, cujus est judex competens laicus.

Ex quibus deducitur, Episcopo, vel Judici Ecclesiastico jurisdictionem inter laicos non ratione testamenti executionis, sed ratione pietatis post dicti anni lapsum ob hæredis, vel executoris negligentiam, & contumaciam competere, quia pium est defunctorum voluntates adimpleri, ac per consequens ubi eadem pietatis ratio extiterit, etiamsi de adimplendo testamento non agatur, sed in aliis actibus in quibus piæ causæ favor vertitur, ut in nostro, quando pauper sibi præstanda alimenta, sive ex contractu, lege, vel testamento contendit, Judex Ecclesiasticus adiri à laico paupere poterit, piæ causæ favore suadente.

Præterea argumenta, & rationes per Joan. Gutier. *d. q. 29. & 44.* adductæ sic in uno, quàm in alio militant

tant casu, ex eis que constat. *d. legem Regiam* impedimento dicti capitis *Super quibusdam* constitutioni, Doctorumque traditioni supra relatæ non esse; nec dictæ legis prohibitionem pauperes comprehendere.

Quod deinde firmo, quia licet prædictæ legis prohibitio, seu dispositio generalis foret, ac ideo generaliter intelligenda, † juxta vulgarem regulam *56* *tex. in l. De pretio, 10. D. de Publician. in rem action. text. in leg. 1. §. Generaliter, D. de legatis præstand. & in l. In fraudem, 16. §. fin. de milit. testament. & in l. 1. §. Quod autem, D. de aleæ lusu, & aleator. & tradunt Jas. in l. Non dubium, num. 38. C. de legibus, Joan. Crot. in l. Omnes populi, num. 166. D. de justit. & jure, Aymon. Craveta consilio 84. num. 13. Alderan. Mascard. in tractat. statut. conclusione 5. n. 2. Cardinal. Tuschus litera L. conclusione 262. (licet per errorem numerata non sit) Francisc. Becci. consilio 16. n. 4. & consil. 87. n. 4. Petr. Surd. consil. 271. numero 28. & de aliment. titulo 6. quæstione 19. num. 4.*

Adversus tamen pauperes regulam hanc non procedere, † neque eos statutum, legemve generalem comprehendere; firmat idem ipse Mascard. *d. loco, numero 99. limit. 23.* addens, quod si extaret (prout extat statutum Sarzanianæ) de bonis communibus non posse donari, remitti, &c. nihilominus si de dando, vel remittendo aliquid pauperi tractetur; donationem, remissionemque valere, prout quotidie observari testatur in practica in dicta civitate Sarzanianæ elemosynas (maxime pro maritandis puellis, non obstante tali statuto) erogando, argument. *text. in l. Judices, 10. & l. Tam de mentis, 21. C. de Episcop. Audien. l. Illicitas, 6. in fin. D. de offic. Præsid. & alior. jurium, quæ ibi adducit.* Quodque dispositio quantumque generalis sit, pauperes non comprehendat; tenet etiam Sebastian. de Medic. (post Alexand. & Mandos. quos refert) in tract. de casib. fortuit. 2. part. quæst. 4. n. 25. & de regulis juris, regula 1. num. 79. Hieronym. Gigas de pensionib. quæst. 80. num. 2. Petr. Royz. Maur. decis. Lituan. 4. num. 303. Semperque in quacumque dispositione generali, paupertatem videri exceptam, docent Antonin. Thesaur. de errorib. cap. 36. quem refert, & sequitur Vincent. Carot. de locat. 1. part. titulo de fructi. & liti. expens. quæstione 8. numero 12. prope med. folio mihi 24. firmatque etiam hæc dicta a Nobis quæst. 47. n. 7. & seqq.

58 Hinc, nec privilegia pauperibus, aut miserabilibus personis concessa per clausulam *Non obstantibus*, nisi de his expressa fiat mentio, revocari, tenent Cynus, Alexand. & Roman. quos refert, & sequitur Petr. Rebuf. tit. de sentent. provis. art. 3. glos. ult. n. 34.

Duo tamen ut principalis resolutio procedat concurrant, necesse est. Alterum, ut pauper contra pauperem non experiatur: † si enim duo pauperes litigent, neuter hujusmodi privilegio poterit gaudere, juxta regulam *text. in leg. Verum, 12. §. Item quæritur, D. de minoribus, & in l. Sed & milites, 10. D. de excusation. tutor. tradit latissime (in specie dict. leg. unica, C. quando Imperator inter pupill. & vid. post plurimos a se relatos) Didac. Covarruv. pract. quæst. capite 7. numero 4. & 5. Gregor. Lopez in l. 5. titulo 3. part. 3. glos. mag. ante fin. versiculo, Sed quid si unus privilegiatus, Azeved. in l. 8. titulo 3. num. 7. lib. 4. novæ Reg. Collect. Castil. controvers. lib. 3. capite 25. numero 28. Thom. Valasc. allegatione 65. numero 38. Vincent. de Franchis decisione 188. per totam, Alexand. Trentacinq. variarum resolution. libro 2. titulo de citationibus, resolut. 2. numero 18. Antonin. Thesaur. decisione 177. numero 9. Sigismund. Scacci. de appellationib. quæst. Velasco de Priv. Papp. Tom. I.*

stione 7. n. 128. Caravit. ritu 228. n. 2. in fin. & n. 3. Joan. Baptist. Marchesan. in tractat. de commissionibus, part. 2. de commiss. advocat. caus. §. 2. num. 32. vers. Sed quid si vidua, qui numero 79. (ex sententia Petri Foller. in pract. crimin. n. 105. ibi adducti) limitat, ubi alter ex miserabilibus personis proprio jure; alter verò ex jure cesso † ageret: jure namque proprio agens privilegio suo adversus alium jure cesso privilegiatum, utitur.

Unde passim advertere licet, miserabilibus personis privilegium eligendi Principis forum competere, etiamsi cessionario † nomine veniant. Menoch. *61* de arbitrar. lib. 2. casu 66. n. 35. Vincent. de Franch. decis. 195. Caravit. ritu 228. n. 5. Burg. de Laudi par. 3. inspect. 4. n. 9. quos refert, & sequitur Marcel. Conversa. in annotat. ad singul. Nicol. Intriglio. ad lib. 2. singul. 101.

Alterum, & secundum requisitum est, ut is qui fori privilegio frui vult, paupertatem suam (tanquam ipsius fundamentum) probet, † ex latissime *q. 5. n. 62* *11. & q. 39. n. 53. a Nobis deductis.*

Ad idque summaria, per unum testem, † & etiam *63* parte non citata, videtur sufficere probatio, sicut in casu dict. l. unica, ut casum Curia facere possit, diximus quæst. 5. n. 16.

Quæ autem paupertas in hoc casu sufficiens sit, ut pauper fori Ecclesiastici electione gaudere possit: judicis erit in arbitrio, † ut in terminis *d. l. unic. C. quando Imperat. inter pupil. & vid.* etiam hodie tenet Gregor. Lopez in l. 20. tit. 23. par. 3. gloss. 2. Didac. Covarr. pract. d. c. 7. n. 3. in fin. Castillo controvers. lib. 3. d. cap. 25. n. 15. Jacobus Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 65. per tot. maxime n. 7. Procedereque etiam in habente sustentationem, non tamen pro sui qualitate, & conditione decentem; pluribus relatis notat Emman. Barb. in remission. ad leg. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 5. §. 3. n. 9. 10. 11. & 12. Francisc. Vivi. decis. 521. n. 16 lib. 4. Idque verum in specie, & casu nostro erit, cum & tunc favor piæ causæ versetur, ut latè quæst. 4. n. 40. 41. & seqq. ostendimus.

Quoad primum tamen desideratum requisitum ad *d. l. unic. C. quando Imper. inter pup. & vid.* materiam, unum satis notatu dignum, quod post hæc scripta per Sabaudia Senatam judicatum apud Anton. Fabr. definit. lib. 3. tit. 13. de fini. unic. reperi; non potui non adicere. Viduam nempe pro dotis repetitione adversus pupillos agentem † habere Senatum primum Judicem posse, cum duplici fruatur privilegio, personæ scilicet, & rei, in quo pupillum personæ tantum favore gaudentem excedit. *64*

Utrum pauper qui satisfacere non potest, nec fidejussorem invenit, quando satisfactio requiritur, juratoriam cautionem præstando satisfaciatur?

S U M M A R I U M.

- 1 Juratoria cautio non sufficit ubi lex satisfactionem requirit, etiamsi ob impotentiam, vel paupertatem satisfactio præstari non possit, & num. 2. & seqq. Contra, n. 13. & seqq.
- 2 Præceptum legis debet in specifica forma adimpleri; ib. d. n. 2. intellige ut n. 16 & 37.
- 3 Cautio juratoria non dicitur sufficiens, neque idonea cautio, ubi præcipue de necessitate, & de substantia actus præstanda est, & n. 4.
- 4 Satisfactio in usufructu est de substantia actus, requiriturque pro forma, nec juratoria sufficit in eo cautio.

- Contra n. 29. 33. & seqq. usque ad n. 38. intellige ut n. 30.
- 6 Naturalia non mutantur ob paupertatem, nec ejus ratione potest à substantia rei, vel actionis re-
aedi.
- 7 Intellectus ad text. in d. Authent. Quæ supplica-
tio. C. de precib. Imperat. offerend. Et an in
ejus casu juratoria cautio locum habeat? & n. 26.
& 45.
- 8 Intellectus ad text. in l. 4. tit. 21. lib. 4. novæ Reg.
Collect. & ad leg. 2. & 19. eod. tit. & lib. & n.
9. 10. 28. 40. 44. & 45.
- 11 Et ad text. in l. 2. tit. 3. lib. 2. fori leg. & n. 40.
- 12 Et ad l. 6. tit. 4. par. 3. vers. E despues que los
Juezes, & in l. 23. tit. 7. libro 3. novæ Reg.
Collect. & n. 40.
- 13 Cautio juratoria sufficit quoties ob paupertatem sa-
tisdatio cum fidejussoribus, vel pignoribus præsta-
ri non potest, etiam quando voluntariè quis fide-
jussionis nexui se adstrinxit, etiamque in actu ju-
rato, & sive à lege, sive ab statuto satisfactio requi-
ratur.
- Et tam in actionibus bonæ fidei, quàm stricti juris,
num. 19.
- Et tam in civilibus, quàm in criminalibus, n. 20.
- 14 Fidejussorem invenire, in quolibet difficile est.
- 15 In paupere impossibile plene reputatur.
- Difficultas magna impossibilitati comparatur, ibid.
- 16 Lex satisfactioem requirens, modò fidejussor ha-
beri possit, intelligi debet.
- 17 Impotentia fidejussorem inveniendi, per juramen-
tum probatur. Et qualiter præstandum sit?
- 18 Pauper qui ad cautionem juratoriam admitti desi-
derat, duplex præstare debet juramentum; alte-
rum de impotentia inveniendi fidejussorem; alte-
rum de observando omnia ad quæ tenetur.
- 21 Maritus de non offendendo uxorem, quando ab eo
tinet uxor propter illius sævitiam, vel aliam cau-
sam offendi, cavere tenetur.
- Et similiter inimicus inimico, qui timet ab eo offen-
di, ibid.
- 22 Maritus, vel inimicus pauper, cautionem jurato-
riam præstando de non offendendo, si bonæ, & ho-
neste fame sit, satisfacit: secus si depravata, &
num. 23.
- 24 Quando cautio juratoria de non offendendo, suffi-
ciens sit, Judicis relinquatur arbitrio.
- 25 Intellectus ad text. in l. 1. tit. 20. lib. 4. novæ
Reg. Collect.
- Supplicans a sententia revisionis, an cum cautione
juratoria, si ob paupertatem fidejussores quingen-
tarum duplarum non inveniatur, admittatur? ibid.
& n. seqq. usque ad n. 40.
- 27 Cautio juratoria an ubi de arctando aliquem ad
dandum agitur, sufficiat? & n. seqq. usque ad
num. 33.
- 31 Credi non debet ei, cujus sunt reprobari mores.
- 32 Intellectus ad text. in l. Continuus, 137. §. Il-
lud, D. de verb. oblig.
- 34 Omissio ejus quod est de substantia, vel forma, actum
annullat.
- 35 Ususfructuarius poterit usumfructum habere, fru-
ctusque suos facere non data satisfactioe si petita
non sit.
- 36 Cautio juratoria, quando fidejuberi non potest, in
locum fidejussoriæ cautionis succedit, ejusque na-
turam sapit.
- 37 Propter omissionem formæ, si impleri non valet,
non vitatur actus sufficitque eo modo quo potest
impleri.
- 38 Regium Senatorem recusans certam debet depone-
re pecunia quantitatem, amittendam, si recusa-
tionis causam non probaverit.

- 39 Pauper hoc in casu summam aliquam deponere non
tenetur, sufficitque si pro ea se obliget soluturum
cum possit, si in recusationis articulo victus fuerit.
- 40 Intellectus ad text. in l. Si constante, 25. §.
Quoties, D. solut. matrim. in l. Postquam,
5. §. Imperator, in fin. vers. Possessio autem,
D. ut legat. seu fideicommiss. nom. cavet, &
ad text. in l. Filiusfam. 117. §. Divi, el 1.
vers. Iidem Principes, D. de legat. 1. & n. 42.
43. & 44.
- 41 Intellectus ad text. in l. 2. C. de tut. & curator.
qui sat. non ded.
- Cautio juratoria an admittatur ubi quis alieno no-
mine agit, aut vult ad aliquod officium admitti?
ibid.
- 42 Et an ubi aliter utrique parti potest esse consultum?
& n. 44 & 45.
- 45 Executio sententiæ arbitri, à qua fuit appellatum,
vel in alio casu, qui executionem meretur, ex
eo quod eam petens satisfacere cum fidejussoribus
non possit, retardanda non est: sed si super re im-
mobili petatur: cautione juratoria præstita; si su-
per mobili, vel pecunia; facta depositione apud
probum virum, qui de fructibus respondeat exe-
cutionem petenti, fiet.

QUÆSTIO LIII.

Ubi lex ad aliquem actum satisfactioem requi-
rit, juratoriam cautionem, non sufficere; †
sed necessariò satisfactioem fore, præstandam, ab
eâque paupertatem, vel impotentiam non excusare;
probat text. in l. Si constante, 25. §. Quoties, D. so-
lut. matrim. ubi maritum in termino pro dote resti-
tuenda satisfacere adstrictum, nec satisfacere valentem,
ad restitutionem statim deducto interusurio medi-
temporis condemnandum, cavetur, notatque in spe-
cie (post Vincent. de Franc. quem allegat, licet il-
lum in loco ab eo relato non invenerim) Pyrrh.
Maur. de fidejussor. part. 1. sect. 3. in præludiis, cap.
20 aliàs 29 n. 3. folio mihi 137.

Probat etiam prædictam sententiam text. in l. 2.
C. de tutor. & curator. qui sat. non ded. ubi sic sta-
tuunt Imperatores Valer. & Gal. Eum tutorem, qui
superest, si secundum Præsidis Provincia præceptum,
& juris formam satis non dat, removeri à tutela, si in-
opia hoc faciat, sive infamia: si fraude, etiam cum nota
aditus Provinciae Rector jubebit. Ex quo, tutorem om-
niò satisfacere debere, nec satisfacere juratoriam
cautionem præstando, licet ob paupertatem satis-
facere non possit, sed à tutela tunc absque nota remo-
vendum constat, traduntque in specie (post alios
quos adducunt) Roland à Valle conf. 43. n. 20.
lib. 2. & Petr. Barbof. in l. Divortio, 8. §. Interdum
n. 27. vers. Est tamen, D. solut. matrim.

Probat præterea assertionem præfatam text. in
l. Filiusfam. 117. §. Divi, el 1. vers. Iidem Principes
D. de legat. 1. & in l. Postquam, 5. Imperator, in fin.
versic. Possessio autem, D. ut legat seu fideicom. nom.
caveatur.

Ubi enim lex, vel statum fidejussorem desiderat;
juratoriam non sufficere cautionem, † observat
(post Socin. Petr. Rebuf. & Staphilæum, quos re-
fert) Petr. Barbof. ubi supra: nec paupertatem tunc
excusare, quia præceptum legis debet in specifica
forma impleri.

Idemque si sufficientem cautionem ex requirit.
Non enim sufficiens cautio dicitur juratoria, † glos.
in cap. Qua fronte, 25. verb. Cautione, de appellat.
glos. in cap. Ex parte, el 1. 23. in ordine, verb. Suffi-
ciens, de verb. sign. glos. in capit. Ex transmissa, 8.
verb. Sufficiens cautione, de restit. de spol. Curt. Jun.
de sequestro q. 14. n. 56. & plures alii relati per Petr.
Pechia

Pechi. in tractat. de jure sistend. c. 45. n. 8. Prosper. Farina. in praxi crimin. 4. part. quæst. 143. numero 213.

Et idem si idonea exigatur cautio glos. verb. Cautio- nem idoneam, in capit. fin. de pignor. glos. in cap. fin. §. Illis etiam, verb. Idoneam, de sent. excom. lib. 6. §. in cap. Odoardus, 3. verb. Idonea, de solut. §. in cap. 2. verb. Idonee, de usuris, in 6. §. in c. Felicis, 5. §. Cum au- tem, verb. Idonee, de pen. eod. lib. latè de his omnibus Petr. Rebuf. 1. to. ad const. Gallic. tit. de sent. execut. art. 1. glos. 19. n. 12. 13. 14. 15. 16. §. 17.

Idquè præcipuè ubi satisfactio de necessitate, & de substantia actus præstanda est; tunc namque cau- tio juratoria non admittitur, * juxta glos. 1. in l. 4. C. de usufruct. §. habitat. & ibid. Doctores, Ludovic. Roman. consil. 439. num. 10. vers. Contrarium verius, Jas. in l. 1. num. 23. vers. Decimo limita, D. qui satisf. cogant. Bertrachin. in suo repertor. verbo, Cautio jurato- ria, Aymon. Craveta consil. 31. num. 4. lib. 1. quæst. Forens. quæst. 87. num. 6. Nicola. Bellon. consil. 54. num. 6. Roland. à Valle d. consil. 43. n. 8. §. sequen- tib. lib. 2. Joseph. Ludov. decis. Perusin. 63. n. 18. par. 2.

Qui omnes in cautione ab usufructuario præstan- da de utendo arbitrio boni viri exemplificant; quam de substantia esse, * requiriquè pro forma, nec cau- tionem sufficere juratoriam dicunt, ex text. in l. 1. §. tot. tit. D. usufruct. quemadmod. cavet. §. in l. 1. §. 4. §. ibid. glos. §. Doct. C. de usufruct. glos. in d. cap. fin. verb. Cautioem idoneam, §. glos. fin. extra de pig- nor. Alex. consil. 58. num. 6. §. 7. lib. 3. Jas. cons. 40. numero 2. lib. 1. Carol. Ruin. consil. 51. numero 8. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 250. Petr. Paul. Paris. consil. 59. num. 8. lib. 2. Roland. à Valle cons. 92. numero 11. libro 1. Ari. Pinel. in l. 1. p. 2. num. 75. C. de bon. mat. Borgnin. Cavalc. de usufruct. mulier relicto n. 146. §. 150. §. seq. latè Petr. Surd. decis. 141. n. 1. §. seq. Joan. Gut. in l. Nemo potest, num. 299. Hier. Ceval. comm. contra comm. qu. 408. n. 5. alios referens Castil. de usufruct. cap. 18. n. 11. Octavian. Osaf. decis. Pe- demont. 152. numero 1. Anton. Gabr. commun. conclus. lib. 5. tit. de usufruct. conclusione 1. num. 1. §. sequen- ti, Cornel. Beninc. de paupertat. speciali 7. in ultim. voluntat. num. 13. Paul. Emil. Gall. de except. except. 15. aliàs 2. titul. 4. part. 2. n. 93. §. sequen- tib. Cardinal. Dominic. Tusch. practicar. conclus. lit. C, conclus. 166. n. 1. §. conclus. 174. num. 1. §. con- clus. 175. n. 8.

Cum enim in isto casu satisfactio sit de substantia, & natura usufructus; non poterit eam paupertas, vel impotentia mutare, quia ob paupertatem naturalia non mutantur, * nec eius ratione potest à substantia rei, vel actionis recedi. Ita in specie inquit Bald. in l. 4. Bald. in d. l. 4. n. 5. C. de usufruct. Petr. Surd. d. decis. 141. n. 4. de quo latius ibid. nu. 16. Paul. Æmil. Gall. de exceptionib. quæ oriri possunt in successionib. tam ab intestat. quam ex testam. d. except. 15. sive 2. tit. 4. p. 2. num. 97. §. 98.

Ex quibus deducitur, inferiturque ad casum Au- thent. Quæ supplicatio, † C. de precip. Imper. offerend. cujus sunt verba: Quæ supplicatio gloriosissimis Præ- fectis, vel eorum Consiliariis, vel causas introdu- centibus intra 10. dies post sententiam offerenda est; quo subsecuto, sententia non aliter executioni mandabi- tur, nisi victrix pars dignam fidejussionem præbue- rit, tantum restituendi cum legitimis augmen- tis, quantum fuerit in condemnatione, si legitima retractatione sententiæ solvatur, ut in ea locum jura- toria cautio non habeat, si victos, qui executionem sententiæ hujusmodi desiderat, prædictam cautio- nem cum fidejussoribus præstare nequeat; cum di- gnam fidejussionem requirat textus: & ita in Senatu Pedemont. anno 1591. die 29. Julii, fuisse resolutum Velasco de Priv. Paup. Tom. I.

testatur Gaspar. Anton. Thesaur. d. quæst. 87. n. 5. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. par. sect. 3. in prælud. cap. 4. aliàs 13. per tot. ubi latè præcipue n. 3. folio mi- hi 93.

Infero secundò ad similem de jure Regio textum in l. 4. tit. 21. lib. 4. novæ Reg. Collect. * quæ sententiam arbitri appellatione non obstante executioni man- dari jubet, legitimis fidejussoribus ab eo datis, in cujus favorem lata est, ut si sententia in appellationis judicio fuerit revocata, quod virtute sententiæ, ac ejus executionis recipit, cum fructibus, proventibus- que restituet: juratoriam cautionem in ejus specie, non sufficere: & ita tenet ibid. Azeved. numer. 193. ex Avendan. Rebuf. Cravet. & aliorum sententia.

Ad consimilemque text. in l. 2. §. 19. in fin. d. tit. 21. lib. 4. * quatenus legitimam fidejussionem præ- tandam esse ab eo statuit, in cujus favorem sententia additioni (vulgò de remate) lata est, quod ea revo- cata, probata qua solutione, capitale cum duplo res- tituet; juratoriam causationem eum, qui additionis sententiam obtinuit, non satisfacere præstando.

Nec in altero d. l. 19. casu, quatenus cum contra quem executio fit, præstare fidejussorem evictionis (hoc est, de saneamiento) debere; aliàs carceri man- cipari decernit: quia si hujusmodi fidejussionem præ- stare nequeat, * juratoriam cautionem præstando non liberari, notat ibid. Azeved. n. 77.

Infero tertio ad text. in l. 2. titulo 3. libro 2. For. leg. * qua conventum immobilia non possidentem si non satisfat, capi incarcerarique posse, cavetur, à car- cerationeque fienda juratoriam cautionem præstan- do non liberari, ibidemque notat Roderic. Xuar. n. 7. de quotidiana praxi in hoc attestans, multisque aliis Fori legibus id expressius etiam probantibus fir- mans.

Infero quartò ad text. in l. 6. tit. 4. par. 3. vers. E des- pues que los Juezes §. in l. 23. tit. 7. lib. 3. novæ Reg. Col- lect. * quæ statuunt, Judices in initio officiorum tuo- rum, vel intra 30. saltem dies de stando in syndica- tu satisfare cum fidejussoribus debere: non cautio- nem juratoriam, sed legitimos fidejussores præstan- do; eis satisfacere, ut tenet in d. l. Partita, Gregor. Lopez gloss. 4. verb. Thomas fiadores. Quod & in eo qui idoneus est, extra Provinciam tamen bona possi- det, procedit: & in terminis dictæ l. 23. notat Azeved. n. 11. ex cujus dispositione, si fidejussores non præ- sent, nec consequuntur salarium.

Ex quibus apertè deducitur, paupertatem à satisfac- tione ubi eam lex requirit, nequaquam excusare.

Adhuc tamen & his stantibus, contraria senten- tia verior est, juratoriam nempe cautionem quoties ob paupertatem * satisfactio cum fidejussoribus, vel pignoribus præstari non potest, sufficere, probant- que text. in Auth. Generaliter, C. de Episcop. §. Cle- ric. ibi: Aut si fidejussorem dare non valet, super iis- dem juratoriam exponat cautionem. & l. Omnes 31. §. In hac autem inclita urbe, C. eod. §. in l. 1. §. Super, vers. Omnes verò, C. de assertione tollend. text. in Auth. Cui relictum (ibi: Alioqui §. fidejussor exi- gitur, si præstari potest) C. de indict. viduit. tollend. Auth. Ut nulli judic. liceat habere loci servat. §. Si verò crimen (ibi: Si verò juraverit non posse se dare fidejussorem, ju- ratoriam cautionem faciat de observatione judicii) collat. 9. §. Sed hodie, instit. de satisf. text. in l. Cum non fa- cile, 6. D. si cui plus quam, per leg. Falcid. text. §. ib. glos. verb. Quam potest, in cap. Per vestras, 7. de donat. inter vir. §. uxor. text. in cap. fin. §. Illis etiam, de sentent. ex communi. lib. 6. gloss. verb. Idonea in d. cap. Oduardus de solut. §. in cap. 2. verb. Idonee, de usur. in 6. §. in cap. Felicis, 5. §. Cum autem, verb. Idonee, de penis, eod. lib. gloss. §. Scrib. in l. 1. verb. Fi- dejussoribus, propè fin. vers. Si autem qui fidejussorem dare debet, dare non potest, remittitur juratoria cautioni, D.

qui satisfat cog. gloss. in l. illicitas, 6. §. fin. verb. Necessitatem, D. de offic. Præsid. & in Auth. de exhibend. & introducend. reis, §. Suscepto vero libello, verb. Personalis, ad med. versiculo, Sed quid si hujusmodi fidejussorem dare non potest. collatione §. Panormit. in dict. capit. Ex parte, el. 1. n. 4. de verb. significat. Decius in capit. Ex epistolæ, numero 217. de probat. ponit pro regula (ita quotidie praticari dicens) Jas. in dict. l. 1. numero 23. D. qui satisfat. cog. Hippolyt. de Marfil. in l. 1. §. Præterea, numero 83. D. quæstionib. & in repet. leg. fin. numero 122. & 123. D. de jurisd. omni. judic. Alexand. consil. 57. num. 7. lib. 3. Guid. Pap. quæst. 50. num. 3. & quæst. 189. Cornel. Benincac. de paupert. speciali 8. in judic. num. 34. & speciali 7. in ult. volunt. numero 12. & seqq. Marc. Anton. Natta consil. 167. num. 7. & sequenti, Stephan. Bertrand. consil. 103. num. 15. lib. 2. Roland. à Valle d. consil. 43. n. 21. lib. 2. Francisc. Becci. consil. 1. n. 17. & sequentib. Seraphin. de privileg. juram. privileg. 18. numer. 1. & 37. Petr. Royz. Maure. decis. Lituanic. 4. n. 288. Aymon Gravet consil. 269. in fin. Didac. Perez. in l. 12. tit. 11. lib. 4. Ordinam verb. Confiadores, Petr. Pechi. in tract. de jure sistend. quæst. 11. princip. n. 9. Andr. Tiraq. de retract. linag. tit. 1. §. 1. gloss. 18. nu. 46. Purpurat. in l. 1. §. Mutui datio, n. 116. D. si cert. petat. Octavian. Osalc. decis. 70. n. 2. Cardin. Domin. Tusch. practicar. conclus. 166. n. 5. & latius concl. 175. n. 5. ubi, quod ita tota die praticatur, & n. 10 cum seqq. usque ad n. 17. Petr. Surd. d. decis. 151. n. 7. & seqq. & cons. 68. n. 7. Anton. Sol. ad constit. Sabaud. tit. de appellat. gloss. 16. n. 3. & tit. de concl. in caus. gloss. 1. n. 12. Hieronym. Ceval. commun. contra comm. d. quæst. 66. n. 7. Vincent. de Franch. decis. 317. n. 8. Camil. Borel. cons. 54. n. 9. Marta voto, sive decis. 158. n. 8. Joan. Futier. in l. Nemo potest, n. 292. & seqq. D. de legat. 1. Marius Giurba decis. 4. n. 1. Andr. Fachin. lib. 12. controvers. jur. cap. 63. latè hanc sententiam firmans, etiam quando voluntariè quis fidejussionis nexui se adstrinxit, & in actu quoque jurato, contrariis (suo morte) satisfaciens, Ant. Crav. in add. ad Octou. Vestr. in pract. lib. 4. capit. 4. de dolo, & contumac. numero 27 in fin. verb. Paupert. Sebast. de Med. de casib. fortuit. 2. par. quæst. 4. numero 21. Alexand. Raudens. cons. 61. numero 17. lib. 1. Vincent. Macin. de juram. par. 4. effectu. 149. numero 14. Carol. de Graf. de exceptio. ad statut. exclud. omnes except. 232. numero 118. & 119. Matthæ. Brun. de cessione bonor. quæst. 7. numero 1. Prosper Farinac. praxi crimin. quæst. 33. numero 43. & quæst. 107. num. 38. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. p. princip. in prælud. sect. 3. cap. 25. alias 34. numero 1. & seqq. ubi latè Anton. Faber. in suo C. definit. lib. 2. tit. 30. definit. 4. num. 5. & latius lib. 3. tit. 2. definit. 2. Joan. Cephal. consil. 669. n. 3. lib. 5. Aviles in cap. 6. Prætor. verb. Pobres, n. 11. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 18. n. 87. Petr. Barbof. in l. Divortio 8. §. Interdum, num. 26. vers. Ultimò ad complementum, & numeris sequentib. D. solut. matr. Alexand. Trentacinq. variar. resolut. lib. 1. de verbor. signif. resolut. 3. n. 13. Thom. Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 18. q. 2. n. 18. & diximus quæst. 44. numer. 92. & 93. Qui ferè omnes idem quando ex forma statuti satisfadare quis tenetur, asserunt.

Hujus rei ratio est, quia invenire fidejussorem, difficile * in quolibet reputatur, ut insinuat gloss. in l. 3. §. Quamvis, in verb. Quibus, D. si cui plus quam per leg. Falcid. & ibid. not. Bart. numero 3. & in l. fin. numero 2. D. de Prætor. stipul. Alexand. Angel. & alii, quos refert, & sequitur Joan. Gutier. in repet. leg. Nemo potest. numero 193. D. de legat. 1. Hieron. Ceval. commun. d. quæst. 66. numero 5. Marius Giurba decis. 4. numero 9.

In paupere verò impossibile plenè. * Magna enim difficultas impossibilitati comparatur, ut pluribus juri-

bus adductis probant, tenentque Andr. Tyraquel. de retractat. consang. §. 1. gloss. 10. numero 120. Petr. Surd. d. decis. 141. numero 9. & 10. Marius Giurba sup. & numero sequenti, ubi plura de satisfadandi onere, ac gravitate, Pyrrh. Maur. de fidejussor. d. par. 1. in prælud. sect. 3. cap. 25. alias 34. numero 8. & 9. folio mihi 146. Adducoque text. optimum in l. Cum hæres 4. §. 1. D. de statut. liber. ibi: Aut si tam difficilem, imò penè impossibilem conditionem adiecerit, ut aliunde libertas ei obtingere non possit, veluti si hæredi mille dedisset, &c. Ad impossibile autem nulla obligatio est, ut jurib. vulgat. Ideoque eo modo quo pauperi possibile fuerit, cautionem præstando (juratoriam nempe) satisfaciet. Ita dicunt in terminis Petr. Pechi. de jure sistend. quæst. 11. princip. n. 3. Gutier. Ceval. Giurb. & alii supra.

Lex enim satisfadationem requirens modo fidejussor haberi possit, * intelligi debet, Joan. Cephal. cons. 89. numero 10. lib. 1. Alderan. Marcard. de generali statut. interpret. conclusione 2. numero 53. Carpan. ad statuta. Mediolan. 44. numero 51. par. 1. Marcab. cons. 105. numer. 134. Remi. consilio 236. numero 21. Andr. Fachin. dicto libro 12. capite 63. versiculo Deinde, quia hæc promissio, Petr. Barbof. in d. l. Divortio, §. Interdum, numero 26. in fin. D. soluto matrim. Marius Giurba plures alios referens dicta decisione 4. numero 13.

Ad hujusmodi autem satisfadand, fidejussoriaque cautionis præstandæ probandam impotentiam, partis jurementum, * quo se credere asseveret, de facili fidejussorem invenire non posse, sufficit; text. est in dict. Authent. Generaliter, C. de Episcop. & Cleric. ibi: Tactis sacrosanctis Evangeliiis affirmabit, se fidejussorem dare non posse Bald. in l. 1. §. 1. numero 3. C. de assert. tollend. & consil. 176. numero 2. lib. 1. Jas. in Authent. Cui relictum, numero 9. C. de indict. viduit. toll. & in l. 1. numero 22. D. qui satisfad. cog. Alexand. cons. 47. numero 7. lib. 3. Hippolyt. de Marfil. in l. 1. §. Præterea, numer. 113. D. quæst. & in l. fin. numer. 124. D. de jurisd. omni. judic. & in rubric. de fidejuss. num. 161. Francisc. Ripa consil. 90. nu. 18. Augustin. Beroi. consil. 60. nu. 51. lib. 2. Marc. Anton. Natta consil. 616. n. 9. & 11. Cornel. Benincac. de paupert. speciali 9. in judic. num. 15. Jul. Clar. recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 46. num. 15. Francisc. Becci. consil. 1. n. 18. Seraphin. de privileg. juramen. privileg. 19. in fin. Cattel. Cott. in memorab. verbo, Juramentum, probat (plures referens) Petr. Surd. decis. 141. num. 11. Joan. Baptist. Costa de remed. subsidiar. remed. 58. nu. 11. Marius Giurba d. decis. 4. n. 34. Frecci. de præsent. instrum. part. 9. quæst. 6. n. 2. Aymon. Gravet cons. 299. in fin. l. 2. Gai. de Graf. in d. tract. de except. 32. n. 120. & seqq. Osalc. d. decis. 70. n. 6. Pyrr. Maur. de fidejussor. d. 1. par. in prælud. 3. partic. & sect. cap. 25. alias 34. numero 4. P. Thom. Sanch. de matrim. d. lib. 1. disp. 18. quæst. numero 38.

Post quod de impotentia satisfadandi jurementum præstitum, declaratione mque à Judice factam, locum juratoriae cautioni esse. præstandum quoque aliud à paupere, * de observando omnia ad quæ tenetur, erit; aliàs privilegium hujusmodi juratoriae cautionis amittere; tradit ex pluribus Petr. Surd. d. decis. 141. num. 11. Pyrrh. Maur. de fidejussor. d. loco, num. 5. §. fol. mihi 146. latè etiam And. Gail. practicar. observat. libro 2. observat. 47. n. 8. & alii ex supra proximè adductis.

Et hæc tam in actionibus bonæ fidei, quam. stricti juris * procedunt, ut advertunt Joseph. Ludovic. decis. Perusin. 63. n. 13. lib. 2. Pyrrh. Maur. ubi sup. d. cap. 25. n. 15. fol. mihi 147.

Tamque in civilibus, quam in criminalibus. * Ita per jam relata jura numero 13. tenent Octavian. Osalc. d. decis. 70. n. 2. estque communis, secundum Hippol.

Hippol. de Marfil d. rubric. de fidejussor. n. 166. & seq. Jul. Clar. recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 46. n. 14. ubi incarceratum pauperem, qui vere fidejussorem, uon habet præstita cautione juratoria) si multum præsertim in processu non gravetur) debere relaxari, asserit, quam optimam consuetudinem, & practicam dicit, ne rei, qui aliàs essent relaxandi si fidejussorem haberent; propter eorum paupertatem in carceribus marcescant; traditque ex pluribus Prosper Farinac. in praxi crim. 1. par. quæst. 33. n. 44. 45. & 47. ubi præfatam consuetudinem, & praxim laudat, sæpeque in Urbe à justis Judicibus, passimquè à carcerum Visitatoribus observatum, & judicatum vidisse testatur, observantquè alii infrà proximè referendi.

Undè ad decisionem infertur quotidianæ illius quæstionis: An maritus, qui cavere de non offendendo uxorem tenetur, quando ab illo propter ejus sævitiam, * vel ex alia causa offendi timet (juxta glos. per text. ibi in cap. Ex transmissa, in figuratone casus, in fin. vers. item cum timet, de restit. spoliat. & ibid. Abb. n. 4. ubi, quod etiam potest ex officio hoc facere Judex Roland. à Valle conf. 27. num. 17. lib. 3. Franc. Hercul. de cautione de non offend. cap. 20. n. 17. & c. 50. n. 31. Joan. Gutier. Canon. quæst. lib. 1. cap. 24. n. 2. & seqq. Tiber. Decian. tract. crimi. lib. 9. cap. 11. n. 16. & alii, quos refert, sequitur Prof. per Farinac. praxis crimin. 4. part. quæst. 143. n. 209. Jul. Clar. recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 47. n. 2. & 3. ubi receptissimam omnium traditionem dicit, Petr. Plac. in epitom. delict. capit. 7. n. 1. latissimè comprobatur Antonius Gomez varium resolut. tomo 3. c. 6. num. 16. qui cum Jul. Clar. & Plaça. quando inimicus sibi ab inimico fidejussoriam præstari de non offendendo cautionem petit, loquitur.) Si pauper sit, juratoriam præstando de non offendendo cautionem satisfaciatur? Et receptissima sententia est, si fidejussorem ob paupertatem invenire non potest, idquè proprio firmaverit juramento, cautionem juratoriam præstando satisfacere, * licet text. in d. cap. Ex transmissa, 8. & in cap. Literas, 13. in fin. de restit. spoliat. sufficientem ad id cautionem requirant, ex suprâ dictis rationibus; & tenet in d. cap. Ex transmissa, Hostiens. n. 4. & 5. pluribus comprobatur Marc. Anton. Natta consil. 616. ex n. 7. cum sequentib. Farinac. d. quæst. 143. n. 215. & 216. & in facti contingentia, ita respondit Joan. Gutier. in d. l. Nemo potest, n. 297. D. legat. 1. licet postmodum opinionem (cum Manuel. Rodrig. ibi relato) mutaverit, Cardin. Tusch. lit. C. d. conclus. 175. n. 10. & litetera V. concl. 402. n. 10. 11. & 12. Et in inimico offenso, qui fidejussorem non invenit, satisfacere ut relaxetur, juratoriam cautionem de non offendendo præstando; tradit Anton. Gomez suprâ n. 17. per text. in d. Auth. Generaliter, C. de Episc. & Cleric. & ita in specie dixisse, & consuluisse in personis pauperum, Jul. Clar. d. quæst. 47. n. 5. Franc. Hercul. de cautione de non offendend. cap. 5. n. 11. & seqq. Octavia. Vulpel. in tract. de promiss. de non offendend. quæst. 47. n. 1. & 2. Farinac. quæst. 107. n. 38.

Quod tunc maximè cum pauper bonæ conditionis, ac famæ sit, * & de quo offensionis timor non urgeret, procedit: non sit rixosus, malæ conditionis, ac famæ, & talis de quo obligatione, & juramento non obstante, valdè timenda esset offensus. Ita Franc. Ripa in rubric. D. de damno infect. n. 11. vers. Præterea ubi persona est suspecta, Gutier. d. quæst. 24. n. 3. Farinac. de quæst. 107. n. 41. P. Thom. Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 18. n. 38. in fin.

Undè totum hoc Judicis arbitrio remittendum erit. * Tanta enim potest esse mariti sævitia, vel incitiarum adeo gravis causa, offensionisque timor;

ut nequè ulla fidejussoria cautio sufficiens sit, juxta text. in l. Qui ita, 66. §. 1. D. ad Sen. Consult. Trebel. ibi: *Quamvis ei caveatur, propter fragilitatem cautionis.* Bald. consil. 240. lib. 3. & cons. 276. num. 2. Abb. in d. cap. Literas, num. 7. de restit. spoliat. Tyraquel. in l. Si unquam, verb. Omnia, vel partem, n. 31. C. de revoc. donat. Petr. Paul. Paris. cons. 54. n. 36. lib. 4. Didac. Covar. de sponsal. & matrim. 2. par. capit. 7. §. 5. u. 2. in fin. Cardin. Domin. Tusch. d. lit. C. conclus. 175. n. 19. Hieronym. Ceval. commun. contro commun. quæst. 66. numero fin. & latè de hac materia per tot. quæstionem, Joan. Gutier. dict. quæst. 24. n. 10. Sanchez d. disputat. 18. n. 41. 44. versiculo *Sed facile lis hæc dirimitur*, Francisc. Hercul. de cautione de non offendend. cap. 4. n. 5. & 7. & capite 5. n. 3. Prosper Farinac. locis jam relatis, præcipuè dict. quæstione 107. n. 39. Pyrrh. Maur. de fidejussor. dict. 1. part. princip. in prælud. 3. part. & seq. c. 25. alias 34. n. 43. folio mibi 151. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 2. casu 133. numero 8. & casu 139. n. 2. & 3.

Ex quibus etiam deducitur, inferturquè intellectus ad text. in l. 1. tit. 20. lib. 4. nova Reg. Collect. * quæ a sententia revisionis supplicansem, se obligare, fidejussoremquè præstare infrà viginti dies adstringit, ut si sententia revisionis fuerit confirmata, summam mille quingentarum duplarum solvet, nec aliàs ejus admittendam supplicationem statuit, ibi: *Pero es nuestra merced, que por la malicia de aquellos que suplican por alongar los pleytos, no aya lugar que la parte que suplicare de la dicha segunda sentencia dada por los dichos nuestros Oydores, con el Prelado que fuere Presidente, que se obligue, y de fiadores dentro de los dichos veinte dias, ante los dichas Oydores, de pagar mil y quinientas doblas, si por aquel, o aquellos a quien Nos lo encomendaremos fuere hallado, que la dicha segunda sentencia de los dichos nuestros Oydores fue bien, y derechamente dada: y sino se obligaren, y los dichos fiadores no dieren en el dicho termino; que no puedan suplicar, ni les sea otorgada la dicha supplicacion.* Quia nihilominus si supplicans pauper sit, nec fidejussorem inveniat, cum cautione juratoria ad secundam hanc supplicationem erit admittendus. Quam sententiam approbat in terminis Azeved. ibidem num. 11. quatenus ad Petr. Rebuff. in primo tomo constituit. Francia, articulo 5. glossa unica, versiculo. *Quæro quid si sit pauper*, se remittit, qui hanc in simili lege tenet, per textum in dict. Authent. Generaliter, C. de Episcop. Cleric. & per decis. Guid. Pap. 289. ubi juratoriam cautionem in casu Auth. *Quæ supplicatio*, * C. de prec. Imperator: offerend. si petens sententia executionem, ob inopiam satisfacere (juxta d. Auth. dispositionem) nequeat sufficere, fuit decisum; idem tenet ipsemet Guid. Pap. decis. 50. n. 3. remittendo se ad d. decis. 189. latè Roland. à Valle d. conf. 43. lib. 2. per tot. præcipuè à n. 34. cum seqq. ubi contrariis respondet Ursil. in addit. ad Afflict. decis. 231. n. 18. Ant. Hering. de fidejussor. c. 18. n. 101. alios referens Mar. Giurb. in decis. 4. n. 15. 16. & 17. Cardin. Tusch. d. lit. C. conclus. 175. n. 16. Alex. Trentac. variar. resol. lib. 2. tit. de appellat. resolut. 1. n. 9. Pyrrh. Maur. de fidejussor. 1. par. princip. in prælud. 3. part. & section. d. cap. 25. alias 34. n. 18. ampliatur. 4. fol. mibi 147. Andr. Gail. practic. observat. lib. 1. observat. 155. n. 4. & expressius libro 2. observat. 47. n. 9.

Quo quidem casu potentior ad fidejussoriam requirendam nomino cautionem, quam in nostro d. leg. Regiæ, in est ratio: ubi supplicans non de arctando aliquem ad sibi dandum, nonvè de aliquam summam, quantitatem, vel quid aliud statim recipiendo agit, ut in d. Auth. *Quæ supplicatio*: quæ multum operatur ratio. Quando enim de

arctando aliquem ad dandum agitur, non cautionem sufficere juratoriam; * sed necessario satisfadandum, dixerunt Bald. in l. 4. numero 8. Codice de usufruct. ubi, quod aut quis vult aliquid consequi ab alio, & tunc inopiam à satisfadatione non excusare; aut solummodo vult quis excusari sine damno, seu diminutione juris alterius; & tunc excusare inopiam, satisfacereque juratoriam cautionem præstando pauperem, asseruit. Qui noster est casus, ubi solum supplicans de excusando se à satisfadatione ob impotentiam agit, neque ob id deterius jus reddit adversarii. Suprà dictam etiam sententiam tenent Jas. in l. 1. n. 23. limit. 9. D. qui satisfad. cog. & in l. 1. n. 1. C. de Carbon. edict. & ibid. Dec. n. 2. Ludovic. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. capit. 16. n. 44. Roland. a Valle. d. cons. 34. n. 18. & 19. lib. 2. Petr. Surd. d. decis. 141. n. 5. & 6. Alex. Rauden. cons. 61. n. 12. lib. 1. Joan. Baptist. Cost. de remed. subsidi. remed. 58. n. 15. Marius Giurba dict. decisione 4. n. 36.

Itaque pariter procedere posset d. l. 2. 4. & 19. tit. 21. lib. 4. novæ Reg. Collect. * ut suprà eas ponderavimus, n. 8. 9. & 10. cum in earum casibus de arctando ad dandum agatur. Qua etiam ratione ad hanc in usufructuario sententiam tenendam, ut cautionem juratoriam præstando non satisfadat, n. 5 & 6. suprà relati moventur, ubi aliæ quoque pro ea extant rationes. Adhuc tamen contrariam (sufficere nempe & in hoc casu juratoriam cautionem; * si usufructuarius fidejussoriam præstare non possit) tenuit Bald. in Auth. Cui relictum, n. 7. C. de in dict. viduit. toll. receptissimamque esse, ex Dec. Hippolyt. Albat. Lancelot Roderic. Xuar. & Roland. regulariterque veram asserit, defenditque Joan. de Gastill. de usufruct. c. 18. n. 10. Cornel. Benic. de paup. special. 7. n. 13. in ult. vol. Petr. Surd. d. dec. 141. n. 12. & 13. ubi hanc sententiam æquiorum, magisque veritatis amicam dicit, Hieron. Ceval. commun. lib. 1. q. 66. n. 7. Sebast. de Medi. in tract. de casib. fort. 2. p. quæst. 4. n. 47. ubi hanc communem dicit, & ita decisum fuisse (adjuncta saltem hypotheca bonorum) per Senatium Pedem. testatur Osalc. decis. 152. n. 4. Cardin. Tusch. d. lit. C. conclus. 175. n. 11. & 12. & lit. V. conclus. 305. n. 14. Joan. Gutier. in d. l. Nemo potest, n. 294. D. de leg. 1. Carpan. ad statut. Mediolan. c. 315. n. 39. Gypsi. in addit. ad decis. Rota Bonon. 24. in fin. vers. Octavo si ille, Ant. Gom. variar. tom. 2. c. 15. n. 4. Anton. Gabr. commun. opin. lib. 5. tit. de usufruct. conclus. 1. n. 37. And. Gail. practic. observat. d. lib. 2. observat. 47. n. 8. & 9. ubi hanc veriore, ac benigniore sententiam firmat, & n. fin. in fin. Casar Contard. in l. vic. C. si de moment. posses. q. 23. n. 15.

Qui tamen ferè omnes in paupere probatæ, honestatæque vitæ; * non si improbatæ ignominiosæ, turpis, vel infamis sit, procedere, locumque habere eam intelligunt; quia illius tunc juratoriam cautionem non stabitur, sed satisfadare cum fidejussoribus omnino tenebitur, aut si non satisfadet, apud ipsum proprietarium hæredem, aliumvè probum virum sequestrabitur res, ut de fructibus usufructuario respondeatur. Ei namque cujus sunt reprobati mores, credi non debet; * argumento text. in l. Non omnes, §. A barbaris, D. de remilit. Bald. in dict. Authent. Cui relictum, n. 6. & 7. C. de indict. viduit. tollend. & in cap. Coram. n. 9. extra de offic. deleg. Bart. Alberic. & Paul. Castren. in d. l. 4. C. de usufruct. Abb. But. & Imol. in cap. fin. de pignorib. Roland. a Valle d. consil. 43. n. 24. lib. 2. Petr. Surd. dicta decisione 141. n. 12. 13. & 15. Joan. Gutier. in dict. l. Nemo potest, num. 300. Castillo. ubi suprà numero 18. Andr. Gail. d. observat. 47. num. 9. & sequentib. ubi multis similibus hanc comprobatur, Seraphin. de privileg.

juram. privileg. 18. numero 3. Paul. Æmill. Gall. in tract. de except. quæ oriri possunt tam ab intestato, quam ex testamento, titulo 4. exceptione 15. seu 2. parte 2. n. 99. Petrus Barbof. in dict. l. Divortio, §. Interdum, n. 28. propemod. vers. Item & secundo responderi potest, D. solut. matri.

Nec contra hæc, suprà dicta ratio (quod ubi de arctando aliquem ad dandum agitur, fidejussoria requiratur omnino cautio, nec juratoria sufficiat) multum adstringit, cum contra eam tot, tantique teneant Doctores, ut in casu d. Authent. Quæ supplicatio, suprà n. 26. diximus, & in usufructuario usque adeo retulimus.

Nec tex. adductus per Bald. in l. Continuus, 137. §. Illud, * D. de verbor. obligatio. eam differentiamque probat. Ibi namque non an paupertas excuset à satisfadatione agitur, sed an ab obligatione, vel saltem executionem ejus differat? Qua de re latè Nos quæst. 45.

Neque obstat, fidejussionem in isto casu esse de substantia actus. Primò, quia multi id negant, * quorum probat sententiam gloss. in l. 1. verb. Utendi, vers. Unde secundum eos quæritur, D. de usufruct. & quemadmod. quis utatur, fruatur. Joann. Facer in §. 1. num. 2. insit. de usufruct. Azo. in summa. C. eod. num. 2. latè comprobatur, & defendit (contrariam improbens, eamque veram non reputans) Aria. Pinel. in l. 1. par. 2. n. 78. col. 2. vers. Sed ego prædictam doctrinam, C. de bonis matern. Petr. Surd. d. decis. 141. num. 16. Rota Bonon. decis. 24. num. 3. Cardin. Tusch. practic. conclus. Lit. V. conclus. 306. n. 12. & alii infra referendi.

Quæ ex eo etiam firmatur sententia, quia quando aliquid est de substantia, vel forma, ejus ommissio actum annullat, * juxta text. in cap. Dura, 4. de crimin. falsi. capit. Cum dilecta, 22. de rescript. ubi Feli. num. 6. Bard. in l. Si puellam, C. si mancip. ita fuerit alienat. Jas. in l. Si eum, §. Qui injuriarum, numero 22. si quis cautionib. Anton. Corset. singul. 60. n. 51. cum seqq. lib. 3. & cons. 60. numero 25. & 28. cum seqq. lib. 4. Stephan. Gratian. discept. Forens. lib. 3. cap. 545. num. 2. 3. & 4. Petr. Surd. cons. 282. num. 6. & seqq. & cons. 269. num. 36. & seqq. & decis. 22. n. 6. & 7. & decis. 268. num. 8. 9. & 18. ad saturitatem Farin. frag. crimin. part. 2. lit. L. verb. Lex, num. 203. usque ad 233.

Omissio autem fidejussoriae cautionis actum non annullat, posseque usufructuarius usum fructum habere fructusque suos, fidejussione non petita * facere, post Bart. Bald. Alex. Dec. & alios, tenent Cornel. Benin. d. special. 7. in ult. volunt. num. 16. Petr. Paul. Paris. cons. 61. in fin. lib. 3. & cons. 95. num. lib. 2. Anton. Gabr. commun. opin. lib. 5. tit. de usufruct. conclus. 1. n. 11. & seqq. receptissimam dicit (ex Alex. ib. relato) sententiam Arius Pinel ubi suprà d. n. 78. col. 3. post med. Rota Bonon. d. decis. 24. n. 3. ex hoc fidejussionem in præsentem de substantia non esse inferens, Card. Tusch. ubi suprà Joseph. Ludovic. dec. Lucens. 31. n. 9. & 11. Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 19. num. 17. Stephan. Grat. in addit. ad decis. 3. num. 2. Videndusque latè circa hæc Joan. à Castillo usufruct. cap. 16. per tot. deciditque Senatus Sabaudia, ut refert Ant. F. ber. in suo Cod. defini. lib. 3. tit. 23. defini. 3. & definit. 9.

Secundò, quia dato quod fidejussio de substantia foret, satisfadandi impotentia etiam tunc juratoriam sufficere cautionem efficit, cum in locum fidejussionis succedat, * naturamque ejus in cujus locum subrogatur debeat sapere, juxta text. in l. Si cum, 10. §. Qui injuriarum, D. si quis cautionib. l. Item veniunt, 22. §. Cum prædiximus, D. de pet. hered. §. Fuerat, insit. de actionib. Ita in terminis Surd. d. decis. 141. n. fin. in fin.

Item;

37 Item, quia quando forma impleri non potest, ejus omisio actum non vitiat, † sufficitque eo modo quo potest adimpleri, ut in terminis pluribus firmat (fusse quidem, & eleganter) Roland. à Valle d. conf. 43. ex n. 36. cum seqq. d. lib. 2. Petr. Barb. in d. l. Divortio, §. Interdum, n. 29. in fin. & n. 30. D. solut. matrim.

39 Ex quibus (ut ad propositam supra quæstionem dict. leg. Regiæ redeamus) deprehenditur manifestè, pauperem, qui cum fidejussoribus cavere non potest, ad secundam supplicationem, cum obligatione bonorum: solvendi in casu succumbentiæ mille quingentarum duplarum summam, admittendum. Quæ sententia expressius eodem firmatur jure Regio vel Regium recusante Senatorem posse deponere pecuniarum quantitatem credere amittendam, si recusationis propositæ non probet causam, de cernitur text. est in l. 2. tit. 10. lib. 2. novæ Reg. Collect. Si tamen recusationem proponens pauper sit, nullam teneri summam deponere, † sufficereque si pro ea si obliget solvendum cum possit, si in prædicto recusationis, suspicionisque articulo victus fuerit, eod. jure statuitur in l. 5. tit. 10. d. lib. 2. novæ Reg. Collect. cujus sunt verba: Mandamos, que quando alguno que fuere pobre litigando pusiere recusacion, por la qual fuere obligado a depositar alguna pena conforme a las Leyes, y Prematicas destes Reynos: cumpla con obligarse, que quando tuviere bienes pagara la pena, si fuere determinado que la pague, y fuere condenado en ello. & ita de jure quoque Lusitano lib. 3. tit. 22. provisum, & usu receptum testatur Melchior Pheb. arresto 12 post ejus decisiones, ubi hæc adjicit: Acerca da ordenaçao, lib. 3. tit. 22. est à recibido por esta ley, è assi se usa, que os pobres que vem com sospejaçao à algum Julgador, depositaon cauçao; mais primeiro haon de justificar à probreça ante o Chancarel, & entaon selhes concede por despacho do dno Chancarel que naon depositen. Et in isto casu potentior etiam quam in dict. l. titulo 20. lib. 4. novæ Reg. Collect. est ratio, cum ibi cautionem fidejussoriam, obligationemque bonorum requirat: hinc pecuniæ depositionem. Quæ cum ob paupertatem remittatur, juratoriaque cautio (juxta ejus dispositionem præstita) sufficiat; multo magis in casu dict. leg. 1. quæ solum fidejussoriam satisfactionem requirit, sufficet.

40 Concludendum igitur, in quolibet regulariter casu cautionem sufficere juratoriam, propter paupertatem fidejussoria præstari non possit, licet satisfactionem fidejussoriam lex requirat. Neque obstat text. in d. l. Si constante, 25. §. Quoties, † D. solut. matrimon. Quia ibi præter satisfactionis requisitum, ad ulteriora processit lex, impotentia casum providendo, ordinemque in eo tunc assignando: quo quidem, non juratoriam cautionem; sed ad remedium per legem declaratum recurrendum erit. Ita in terminis (respondendo ad text. in dict. l. quam, 5. §. Imperator, in fine, D. ut liberis seu fideicommiss. nomin. caveat. quam etiam pro contraria supra in principio adduximus (tenet Petr. Barbos. in d. l. Divortio §. Interdum, n. 30. versiculo, nec etiam obstat, D. solut. matrimon per textum (quem id in specie probare dicit) in dict. l. Filius familias, 17. §. Divi, el 1. versiculo, Iidem Principes, D. in legatis 1. ibique negasse Angel. & Imolam, Jasonem, & Roderic. Xuar. ab ipso relatos. Quo responso satisfit etiam, textui in d. l. 19. tit. 21. lib. 4. novæ Reg. Collect. & in l. 2. tit. 3. lib. 2. Fori leg. & in l. 6. tit. 4. par. 3. & in l. 23. tit. 7. lib. 3. novæ Reg. Colleg. de quibus supra num. 8. 9. & 10. in quibus præter satisfactionem, ad ulteriora proceditur, impotentia casus providetur, ordo præfigitur, declaraturque remedium. Sicque & ad text. in d. l. 2. C. de tutor. &

41 curat. qui satis non ded. † responderi potest. Cui etiam aliter satisfacit Roland. à Valle specialitatis rationem in illius text. specie assignando: quia scilicet quando ad aliquod officium vult quis admitti, nomineve alieno agere, necessariò satisficere debet, nec juratoria sufficet cautio, ex pluribusque resoluit dict. conf. 43. num. 47. & 48. quem sequitur Petr. Barbos. ubi supra in d. §. Interdum, n. 28. vers. Non obstat, & n. 29. qui adhuc idem ipse ibi (ex sententia Baldi in l. Legitimos, ad med. D. de legitim. tutor. & Anto. Quæst. in suis quæstionib. juris, capit. 11. numero 3.) admittendum fore tutorem cum juratoria cautione, si fidejussorem dare non possit, honestaque persona, nec suspecta sit, asserit.

42 Responderi etiam ad text. in dict. l. Si constante, §. Quoties, † aliter posset. Ideo nempe ibi ad cautionem juratoriam non admitti maritum; quia nullum, vel minimum ex hujusmodi negatione ei sequitur detrimentum, cum & inter usurio medi tempore fruatur, pariterque mulieri provideatur, ita ut neque maritus de proprio commodo quidquam (vel minimum quidem) amittat: neque mulieris dos in discrimen veniat amissionis. Quare juratoriam cautionem locum non habere ubi aliter utique parti potest esse consultum † dicunt multi, ut per Paul. & Alexand. ibidem in d. §. Quoties, Bald. Angel. & Immol. in d. §. Divi, Roland. à Valle d. confil. 43. numero 48. & duobus seqq. lib. 2. Cæsar. Contard. in l. unic. C. si de moment. possess. fuer. appellat. quæst. 23. n. 11. & seqq. Robert. Lancellot. de attentat. c. 19. n. 36. Annan. singul. 46. Marcabrun. confil. 105. n. 133. Bardell confil. 1. n. 18. Joan. Bapt. Costa de remed. subsid. remed. 58. n. 14. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 18. n. 111. Vincent. Caro. de oblat. par. 2. quæstione 10. n. 18. Alex. Raudens. confil. 61. n. 14. Seraphin. de privileg. juram. privileg. 18. n. 4. Alexand. Trentacinq. variar. resol. d. l. 2. tit. de appell. resolut. 1. n. 9. Marius Giurb. d. decis. 4. n. 44. Joseph. Ludovic. decis. Perusin. 63. n. 10. & seqq. Castillo de usufruct. c. 18. n. 20. Petr. Surd. d. decis. 141. n. 15.

44 Qua etiam ratione dicti §. Divi, vers. Iidem Principes, † & d. l. 2. C. de tutor. & curat. qui satis non ded. & d. l. 2. l. 4. & l. 19. tit. 21. lib. 4. novæ Reg. Collect. procedere determinatio posset. Ubi ideò obligationi satisficendi, per juratoriam cautionem non satis fit; quia absque ea utrique parti potest esse consultum. Non enim ex eo, quòd executionem sententiæ Arbitri, vel in alio casu, qui executionem meretur, petens satisficere (juxta dictarum legum constitutionem) non possit; suspendenda; vel retardanda erit executio, † aut ab ea, qui illam petit repellendus: fiet tamen de mandato Judicis depositum summæ, vel quantitatis pro qua facta est executio. Quo utraque pars secuta manet, juxta modum quem Pedemontanum Senatorem observasse in simili casu d. Auth. Quæ supplicatio, C. de precib. Imperat. offerend. testatur Gaspard Anton. Thesaur. quæst. Forens. lib. 1. d. quæst. 87. n. 7. ubi, si de re mobili fiat executio, depositum fieri ab eo, qui succubuit in manibus tertii idonei dicit: & si sit pecunia; ut medio tempore mercato apud quem deponitur, de fructibus ipsius pecuniæ ei, qui sententiam obtinuit respondeat: Si verò super re stabili executio petatur, juratoriam sufficere cautionem, cum res immobilis perire non possit. Ex quibus sat contrariis supra adductis responsum videtur.

Utrum paupertas in quam quis sua culpa incidit, excuset, pauperique pro it?

S U M M A R I U M.

- 1 Jura non favent ei, qui se in necessitate posuit, nec ei prodest paupertas, qui se in eam sua culpa conjecit.
Contra n. 7. & seqq.
Intellige ut n. 16. & seqq.
- 2 Læsus sua culpa an restituatur? & n. 34.
Incarceratus sua culpa, an restituendus sit? ibidem, & n. 29. in fin.
- 3 Mater quæ ob culpam suam in necessitatem incidit, an si ad secundas convolet nuptias antequam reliqua ex administratione tutelæ filio solvat, excusetur? & n. 35.
- 4 Usurarius ob paupertatem excusetur à restitutione.
- 5 Et quid si culpa sua ad paupertatem devenit? & n. 36.
- 6 Alienatio quæ ob paupertatem permittitur, an ei, qui culpa sua in eam incidit, concedatur? & n. 17. & seqq.
- 8 Privilegium legis unicæ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid. etiam ei, qui culpa sua in paupertatem, vel miserum statum devenit, conceditur.
- 9 Meretricibus tanquam miserabilibus dictæ legis unicæ competit privilegium.
- 10 Executor ad distribuendum bona in piam causam datus, vel pro redimendis captivis; pro liberandis carceratis, etiam ad pœnam pecuniariam pro maleficiis condemnatis ea distribuere potest.
Dispositio pro redimentis captivis, etiam captivos ex delicto comprehendit, ibid.
- 11 Qui ob gravem, justumque metum aliquid promissit, vel dedit, illud revocare, repetereque poterit, licet metus ejus culpa, delicto, vel maleficio eveniat.
- 12 Impeditus excusatur, licet dederit impedimento causam, & n. 34.
- 13 Paupertas præscriptionem impedit, licet culposa sit, ex delictoque proveniat, remissivè.
- 14 Debitoribus quorum debitum ex culpa, delictoque descendit, litera moratoriæ concedi possunt, remissivè.
- 15 Distributiones quotidianæ ei, qui sua culpa in morbum incidit, debentur.
- 18 Filius fideicommissio gravatus sicut alienare non potest contrahendo: ita nec delinquendo, nec actum agere per quem alienationem deveniatur.
- 19 Delinquens an privilegium sibi indultum perdat? & n. seqq.
- 20 Intellectus ad tex. in l. bona fides, 31. D. depositi.
- 22 Necessitas propriè an illa solum dicatur, quæ principium habet necessarium?
- 23 Pater an teneatur providere filio, qui sibi pro alimentis assignatam portionem profudit? aut possit filius aliam legitimam post primam quam perdidit, à patre, vel ex bonis fideicommissio sappositis consequi? Aliamvè dotem teneatur pater filio post primam sua culpa consumptam assignare? remissivè.
- 24 Episcopus an exigere charitativum subsidium ob necessitatem in quam sua culpa incidit possit?
- 25 Culpa ad casum non ordinata nocere non solet.
- 26 Culpa simplex, vel ad casum ordinata, in quo differant, ex sententia Menochii, quæ improbat? & n. seqq.
- 27 Succurrendum est ei, qui in paupertatem sua culpa (etiam ad casum ordinata) devenit, si necessitas exigat.
- 28 Inimicitia justam præbet excusationi tutelæ causam, etsi culpe ejus, qui excusationem præterdit, acciderit.
- 29 Est etiam justa causa recusandi Judicem, testes, & similes, licet recusans causam inimicitia dederit, modò ad casum recusationis ordinata non sit.
- 30 Respondetur ad contraria, & n. seqq.
Obligatio expressa obligatione necessaria non sic expressæ potentior est, ibid.
- 31 Intellectus ad tex. in c. Ex parte, 10. de conduct. & n. seqq.
- 32 Uxor tenetur præstare marito alimenta, necessariaque ex fructibus dotis, ex paraphernalibus, vel aliis bonis, licet sua culpa ad paupertatem devenisset maritus.
- 33 Uxor quæ adulterium commisit, non solum bonis mariti, sed etiam dote privatur.
Beneficium legis an possit ab eo implorari, qui in eam committit? ibid.
Respondetur auctoritati Philonis Judæi, ibid.
- 34 Restitutionis remedium extraordinarium est, & facilius denegatur.
Et an ei, qui sua culpa læsus, vel impeditus est, Interpretatio ad tex. in l. Papin. 21. D. de minor. & in l. Ab hostibus, 15. §. fin. & l. seq. D. ex quib. caus. major. ibid.
- Relegatur an & quando restitutio concedatur? ibid.
- 37 Canonem non solvens ob paupertatem in quam sua culpa incidit, si ad casum non fuerit ordinata, in commissum non cadit, remissivè.
- 38 Qui dicit, quem sua culpa ad casum ordinata in paupertatem incidisse, probare debet.

Q U Æ S T I O L I V.

Licet aded favorabilem paupertatem esse dixerimus, totque ejus congesterimus, congerendaque restent privilegia: tum demum prodesse, favorabilemque esse, si casu, aliterve absque culpa ejus, qui paupertate premitur, accidat; non si culpa, factoque suo in eam incidat; non si culpa, factoque suo in eam incidat, videtur firmandum. Ei namque, qui se in necessitate posuit, non favent † jura, text. in l. Fidejussor, 7. §. Si necessaria, D. qui satisf. cog. l. Papinianus, 21. D. de minor. l. Si dictum, 26. §. compromisero, D. de evict. cap. ex parte, 10. extra de consuet. eleganter Philo Judæus in lib. de Judice, relatus à Camill. Borrell. de Reg. Cathol. præst. c. 21. n. 41. Nam miseratio debetur infœlicibus: Quisquis autem sponte malè facit, non infœlix, sed iniquus est: Ceterum iniquis pœna proponitur, sicut justis honor, & præmium. Firmatq; Horatii sententia lib. 1. Epist. epistola ad Lollium.

Quem suæ culpa premet, deceptus omite rueri.

Et magis in terminis (non prodesse paupertatem ei, qui propria culpa in illam se conjecit) probant text. in l. penult. in fin. D. de jure dot. in l. fin. §. fin. D. quæ in fraud. credit. in l. Etiam, 18. §. Licet, D. solut. matrim. & in dict. cap. Ex parte, ubi ita expressè tenet glossa verb. Prodigalitat, & in cap. Quæ in Ecclesiarum, 7. verb. Ad supplicationem, 9. verb. Ad sustentationem, de renunciat. Andr. de Ilerni. lib. 1. constit. Neap. tit. 33. n. 9. & ibidem, eum sequutus Matthæ. de Afflict. numero 18. Florian. de Sanct. Petro in l. Arboribus, §. de illo, D. de usufruct. Jas. in Auth. Res quæ, numero 20. & seq. & ibid. Curti Juni, numero 32 C. commun. delegat. Paris. de Put. in tract. Syndic. verb. Rex concessit, numero 3. Videturque communis hæc sententia ex propè infinitis, quos, refert, & sequitur Andr. Tiraquel. in l. Si unquam, verb. bona, numero 5. C. de revoc. donat. Joan. Matienç. in l. 6. tit. 7. gloss. 3. lib. 5. novæ Reg. Collect. Didac. Covarr. variat. resolut. lib. 2. c. 16. n. 9. Petr. Surd. de alim. tit. 7. q. 25. n. 11. & seq. Marc. Ant. de Amat. decij. Marchiæ, 62. n. 4.

Sic sua culpa læsus † non restituitur, *text. in l. Ab hostibus, 15. §. fin. & l. seq. D. ex quib. caus. major. d. l. Papinianus, 21. D. de minor. Petr. Barbos. in d. l. Si Prætor, 76. §. Marcellus, n. 41. D. de judic. Ideoque carceratum ex proprio delicto, restituendum non esse, dixit Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 7. art. 5. 1. part. n. 42.*

Ex Paulo item Montano in tract. de tutel. c. 15. n. 104. prædicta firmatur sententia, ubi matrem, quæ reddita ratione tutelæ, reliqua solvere non potest; licet ad secundas convolet nuptias; non incidere in pœnam, nisi ob culpam suam † in paupertatem devenit (ex notatis per Bart. in d. l. fin. D. quæ in fraud. credit.) asserit.

Sic licet usurarius propter paupertatem à restitutione † excusetur; *text. in cap. Cum tu, 5. de usur. & diximus, q. 27.* Non tamen quando ex culpa † sua ad eam devenit, firmat Maurit. Apicella allegat. 6. n. 4.

Alienatio pariter, quæ ob necessitatem, vel paupertatem permessa est (ut latè q. 22. ex numer. 35. diximus) ei, qui culpa † sua in eam incidit, non permitti, tradit Jacob. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 182. n. 38. & post alios à se relatos Maurit. Apicel. ubi supra n. 5.

Quibus tamen (aliisque similibus, quæ objici possent) non obstantibus; contrariam sententiam (juvare scilicet paupertatem, ac prodesse ei, qui sua culpa ad paupertatem devenit, †) firmavit *gloss. in cap. Sacrorum, 12. quæst. 2. bona Ecclesiarum ad alendos pauperes, qui culpa sua in paupertatem inciderunt, vel ad eorum redemptionem, qui ob crimen carceribus publicis detinentur, alienari posse, asserens, Deci. in d. cap. Quæ in Ecclesiarum, mon. 138. de constit. Bald. Anani. Felin. Campeg. & Lupus, quos refert, & sequitur Didac. Covarr. d. cap. 16. n. 9. versic. Contrariam sententiam, ubi dicit communem, Francisc. Vivi. decis. 268. n. 8. ubi sic variis vicibus in Sacro Consilio, in Regia Camera Summaria in Magna Curia Vicaria, & in Regia Audiencia Apuliae practicari vidisse testatur, Thom. Actius in tractat. de infirmitate, part. 1. c. 36. num. 5. & 6. Camill. Borrell. in summa decis. iii. 56. de juramento perhorrescentia, n. 21. part. 1. supraque notavimus quæst. 22. n. 42.*

Et in terminis Legis unice. C. quando Imperat. inter pupill. & vid. ejusque privilegio gaudere posse, † casumque Curia (ut dicemus) facere, ac primum Judicem habere Senatam, eum qui culpa sua, vel ob crimen in paupertatem, ac miserum statum incidit; tenet asseveranter Covarr. pract. c. 6. n. 2. vers. Sed si quis in paupertatem, falsam opinionem contrariam dicens Andreae de Ifern. Afflict. & Rebuf. eorum certò scire asserens nequaquam fore admittendam: tenet etiam Vivi. ubi supra, Ioan. Mari. Novar. in practi electionis, & variar. fori, quæst. 16. sect. 1. n. 4. seq.

Inde, & meretrices † tanquam miserabiles personas (licet ex delicto suo) eodem gaudere d. l. unice privilegio, tenuisse, & determinasse Sacrum Consilium; testatur Vincent. de Franch. decis. 233. Francisc. Vivi. decis. 521. n. 5. lib. 4. ubi ita per Sac. Conf. decisum asserit. Gasp. Thesaur. in addit. ad Patrem, decis. 117. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 66. n. 25. Joan. Maria Novar. d. loco, quæst. 7. n. 5. & in dec. quas in fine ejusdem praxis locavit, decisionem Vivii jam relatam de verbo ad verbum referendo secundum ejus ordinem 24.

Ex quibus deducitur, executorem ad distribuendum bona in causam piam, vel pro liberandis carceratis, † ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis ea posse. Ita (per d. gloss. in cap. Sacrorum) firmant. Bald. in l. Quamvis, & ibidem

Alexand. n. 10. & 11. D. solut. matrim. Jacob. Menoch. de Arbitrar. d. lib. 2. casu 182. n. 42. Joan. Cephal. consil. 624. n. 60. Seraphin. de privil. juram. privil. 32. n. 21. Brunor Sole q. 47. n. 7. & in comp. res. lit. E. verb. Execut. gravati. Dispositio enim pro redimendis captivis, etiam captivos ex delicto comprehendere, ex Joan. Lupo, Seraph. & aliis, tradit Marius Giurba in consuet. Senat. Mase-nens. c. 2. gloss. 12 n. 21 part. 3.

Firmaturque principalis supra dicta sententia ex *textu in l. Nec timorem, 7. §. Proinde, D. de eo quod met. caus.* ubi qui ob gravem, justumq; metum aliquid promisit, vel dedit; per actionem quodmet. causa illud revocare, † repetereque poterit, etsi metus ejus culpa, delicto, vel malefico eveniat: *text. etiam in cap. Quia diversitatem, 5. extra de concess. præbend.* ubi impeditus excusatur, licet dederit † impedimento causam, & infra etiam dicemus.

Sic & paupertatem præscriptionem impedire, quamvis culposa sit, † ex delictoque provenerit, diximus quæst. 32. n. 13.

Debitoribusque concedi moratorias literas posse, etsi debitum ex culpa, † delictoque descendat quæst. 44. n. 49. notavimus.

Distributiones etiam quotidianas ei, qui sua culpa in morbum incidit, † deberi, tenent Didac. Covarr. var. resolut. lib. 3. c. 13. n. 8 Azor instit. Moral. part. 2. lib. 7. c. 7. q. 11 Martin. Navar. de rest. lib. 2. c. 2. diffic. 4 n. 234. Joan. Aloyf. Ricci. in pract. resolut. 444. n. 5. tom. 2. Joan. Maria Novar. in praxi elect. & var. fori, quæst. 16. n. 6. sect. 1. & quæst. 44. n. 3. sect. 2. ubi insuper hanc tenentes sententiam addit Fuscum de visitat. lib. 1. c. 20. n. 26. Emman. Rodrig. in sum. 1. part. c. 33. n. 6. vers. De aquisse infiere, Zerol. in praxi Episcop. 1. part. §. Distributiones, n. 3. vers. Sexto debentur, Gutierrez. Canonic. quæst. lib. 1. c. 1. n. 138. Moneta de distribut. quotid. part. 2. quæst. 6. ex num. 12. Petr. Cened. in quæst. Canon. quæst. 1. num. 8. quos omnes ad literam refert idem ipse Cened. ibi; à quo eos oportet mutuassee Novarium: eodem pariter (hanc sustinendo partem) refert novissimè August. Barb. de offic. & potestat. Episcop. alleg. 53. n. 168.

Communis autem inter utramque dissentientium scolarum assignari distinctio † solet, eaque hujusmodi in vicem pugnantium sententiarum altercatio componi: Ut prior (quæ culposam paupertatem favorabilem esse negat) sit ad casum cui pa fuerit præordinata, intelligatur: eoque casu jura in principio adducta procedant, *text. præcipuè qui id probat) in d. l. penult. in fin. D. de jure dot. in l. fin. in fin. D. quæ in fraud. cred. & in d. l. Etiam, §. 1. solut. matrim.* Firmaturque hanc sententiam *text. de jure Reg. in l. 4. tit. 15. part. 5. & ibi gloss. 4. verb. Malmetiense.* Secunda verò (favorabilem esse affirmans) ubi culpa ad casum præordinata non est, intelligatur. Quam distinctionem tradunt Bald. in l. 2. §. Si quis in judicio, n. 4. D. si quis cautionib. Deci. in d. c. Quæ in Ecclesiarum, n. 137. & 138. de constit. Marc. Mant. singul. 31. Didac. Covarr. variar. resolut. d. l. 2. c. 16. n. 9. vers. Secundo illud adnotandum est, Joan. Bapt. Marchesan. de commiss. 2. part. de commissione Avocat. causar. §. 2. n. 52. ex Follerio in const. Statuimus Regni Neapol. n. 72. & 83. versic. Intellige tamen, & Covarr. sup. & practic. c. 8. n. 3. & sic (post longam disputationem) concludit Sfort. Odd. in tract. de restit. in integr. 1. part. quæst. 11. art. 10. Cornel. Beninc. de paupert. quæst. 4. princip. n. 48. Ludovic. Mexia in pragm. taxa panis, concl. 1. n. 9. Jacob. Menoch. d. casu 182. n. 39. 40. & 41. Anton. Gamm. dec. 25. numer. 2. Arias Pinel. in Auth. Nisi tricennale, numero 46. C. de bon. matern. ubi latè præcipuè in vers. Sic in paupertate, ad multa inde inferens: ad extensionem præsertim